POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 10

glasilo Planinske zveze Slovenije oktober 2000

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

oktober 2000 10

letnik C izhaja od leta 1895

vsebina

Adi Vidmajer	Močna, stabilna zveza društev	417
Marjan Raztresen	Koče v sezoni	419
	Hudičev boršt – naravni spomenik?	420
	Sedemtisočaki za mlade plezalce	422
Zoran Vehovar	Priročen klic v sili	423
Vojko Čeligoj	Pesnik Zlatoroga in Snežnika	424
Mimi Urbanc, Ivan Likar	Zaloška gora in/ali Tolsti vrh?	426
Jože Cajzek	Perujska gorska reševalna služba	429
Vinko Hrovatič	Če boš v nedeljo ob lepem vremenu	430
Irena Burja, Rudi Polak	Učenci v zimskih gorah	431
Darko Berljak	Ključi neba	433
Silvo Babič	Pakleniške poti med morjem in vrhovi	437
Tone Špendov	Na Morež	442
Vinko Hrovatič	Večer za večerom posedam	444
Igor Kleč	Po sledeh davnega hrepenenja	444
Marija Magajne	Čez Skutnik in Špičico na Zadnji Pelc	445
Andrej Stuchly	Mala Martuljška Ponca iz Krnice	448
Aleš Tacer	Sprostitev	449
Pavel Pavlovec	Obrazi	450
Stane Štucin	Okrogle in robate	451
	Iz planinske literature	452
Slavica Štirn	Okus po poletju	453
Ana-Marija Pušnik	Snežnik	455
	Društvene novice	455

Slika na naslovni strani: **Loška stena z Mangartom in Jalovcem v ozadju**

Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2000 znaša 4500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2000, posamezna številka stane 500 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

SLOVENSKO PLANINSTVO JE MED NAJRAZVITEJŠIMI NA SVETU

MOČNA, STABILNA ZVEZA DRUŠTEV

ADI VIDMAJER

Slovensko planinsko društvo – prednik Planinske zveze Slovenije je bilo ustanovljeno 1893. leta s ciljem, »da se ohrani slovensko lice slovenskih gora«. Po dobrih sto letih življenja se planinska društva in njihova krovna organizacija po vsebini, razširjenosti in uspehih uvrščajo med vodilne planinske organizacije v svetu. Spremenjene družbene, ekonomske in socialne razmere narekujejo drugačne pogoje delovanja društev. To terja od nas, da se vprašanj, ki jih vsakodnevno prinaša življenje, lotimo zavzeto, odgovorno in odločno. Naša naloga bo nekoliko lažja, ker se ob tem napajamo iz spoznanj in izročil preteklosti. Odgovornost in obveznost, da ne zapravimo doseženega, pa sta morda večji kot kdajkoli doslej.

Junija 2000 je delegacijo Club Arc Alpine v Bruslju sprejel predsednik EU **Romano Prodi**. Planinsko zvezo Slovenije je zastopal njen predsednik **Andrej Brvar**. Ugotovljeno je bilo, da smo planinsko-alpsko med najbolj razvitimi državami na svetu.

Zelo pomembno je, da se slovensko planinstvo vključuje v Delovno skupnost planinskih zvez alpskih dežel »Club Arc Alpine«, kamor so včlanjene zveze Avstrije, Francije, Švice, Italije, Slovenije, Liechtensteina, Nemčije in Južne Tirolske. Zveza združuje 1,4 milijona članov, ki v alpskem svetu upravljajo s 1862 kočami.

Vsi ti in drugi zanimivi pokazatelji dokazujejo, da je PZS v evropskem in svetovnem planinskem prostoru še kako prisotna, in sicer ne samo z vrhunsko razvitim alpinizmom in gorsko reševalno službo, ampak tudi s planinskimi kočami, planinskimi potmi, razvitim planinskim vodništvom, sistematično planinsko vzgojo in z mladinsko komisijo, ki se prav tako kot ostali vključuje v evropski prostor. Gre torej za močno in stabilno zvezo, ki s svojimi delavci – organizatorji v več kot 50 komisijah in podkomisijah uresničuje zastavljen program PZS.

Ko smo v PZS obrnili list v leto 2000, smo opravili temeljit pregled in analizo opravljenega dela: pridobitev, izboljšav in pomanjkljivosti.

Zadovoljni s pozitivnimi učinki razvoja planinstva na Slovenskem ugotavljamo, da se število planinskih društev iz leta v leto veča. Število članov v posameznih planinskih društvih je sicer manjše (enodnevni izleti, manj nočitev), kar delno preseneča; po drugi strani pa se število obiskovalcev koč nenehno veča. V preteklem letu je bila po gorah skoraj polovica slovenskega prebivalstva.

V PZS se zavedamo, da je članarina vir, iz katerega se financirata osnovno delovanje in administracija v društvih, meddruštvenih odborih in planinski zvezi. Zato si bomo tudi v prihodnje prizadevali, da se bo število članov večalo, še predvsem med mladimi.

Na področju strokovnega izobraževanja smo dosegli zavidljive rezultate, saj smo pridobili veliko strokovnega kadra različnih profilov, a so potrebe po strokovnem kadru v planinskih društvih še vedno tako velike, da si bomo še vnaprej močno prizadevali za še bolj sistematično in načrtno izobraževanje, ki bo v prid vsem planinskim društvom.

Zavedamo se tudi, da so mladi temelj in prihodnost planinske organizacije, zato jim je potrebno ponuditi kvalitetno mentorsko pomoč, strokovno usmerjanje in vse možnosti za izobraževanje. Prav zato podpiramo programe in ideje Mladinske komisije pri PZS. Mladinska komisija je tudi ena izmed komisij, ki zna mlade vključevati v vse strukture PZS; to pa ji tudi daje možnosti za večji razvoj.

Ko govorimo o planinskih kočah, se moramo zavedati, da so eden od ključnih elementov planinske dejavnosti. Niso samo gostinski objekti, v katerih lahko obiskovalci prenočijo, se nahranijo in odžejajo, ampak baza, ki omogoča logistično pokrivanje terena. Planinska društva, ki upravljajo s kočami, skrbijo tudi za planinske poti v okolici in za njihovo urejanje. Vsaka planinska koča je tudi obveščevalna točka v primeru nesreče (Gorska reševalna služba). Največ planinskih koč (še

Plošča Pavli Jesih

Pod spominsko ploščo so položili ikebano in venček iz smrekovih vej.

Foto: Marjan Raztresen

Na planini Jasenje med Spodnjim in Zgornjim Martuljškim slapom nad Gozdom Martuljkom in pod mogočnim Špikom so sorodniki v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije in s sponzorsko pomočjo Mobitela letošnjega 30. septembra odkrili spominsko ploščo odlični alpinistki **Pavli Jesih**, katere stoletnice rojstva se bomo spominjali prihodnje leto. Ploščo so v prisotnosti približno 150 planincev, med katerimi je bilo tudi precej alpinistov, v izredno slabem deževnem vremenu odkrili minister za šolstvo in šport **dr. Lovro Šturm**, podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Tone Škarja** ter nadvse uspešna alpinista **Viki Grošelj** in **Tomaž Humar.** Govorci so v priložnostnih nagovorih poudarjali predvsem velika alpinistična dejanja Pavle Jesih. Podrobno bomo o tej slovesnosti poročali v prihodnji številki.

MDO PD	Št. PD	Član-stvo	Ind.	Vodniki PZS	Pripravniki	Mlad. odsek	Vodniki	Markacisti	Pripravniki	Mar. odseki	Štev. plan. poti	Plan. koče	Koče GRS zav. bivaki	GRS Obveš-čeval-na	GRS postaje	Član. rešev.	Gorski vodniki	AO	Član AO	Član-stvo GN
1. Dolenjske in Bele krajine	10	1932	108	23	7	4	32	15		5	80	2						2	6	
2. Gorenjske	22	13.530	100	170	25	12	74	73		19	230	55	6	62	10	376	31	10	168	
3. Koroške	16	6.940	97	104	5	7	39	53		12	58	12	1	21	1	32	1	5	33	
4. Ljubljanskega območja	40	10.653	93	179	42	11	121	59		13	112	19	1	7	1	91	26	9	99	
5. Kamniško - Bistriški	9	4.276	88	55	9	7	51	35		7	147	5	1	4	1	45	9	2	38	
6. Notranjska	12	1.712	98	6	7	4	19	14		9	74	4			-		1	1		
7. Zahodnodolenjske	5	954	105	10	2	4	12	13		4	31	4			-			-		
8. Podravja	24	8.213	94	150	8	14	175	44		14	102	11	1	17	1	26		4	106	
9. Pomurja	7	1.759	102	46	9	2	18	20		5	70	-			-			-		
10. Posočja	13	3.864	94	58	9	9	47	14		8	97	23	1	7	2	103	2	6	37	
11. Primorsko - notranjski	8	3.395	100	28	8	6	73	8		5	97	8	*	*	-			2	6	
12. Savinjske	45	10.418	98	137	57	18	102	100	34	22	177	27	2	6	1	43		5	42	112
13. Zasavja	15	6.484	88	95	22	11	98	61		12	108	16		-			1	6	21	
PZS	227	77.416 74.130	96	1061	210	104	861	509		135	1.383	182	12	123	17	716	71	52	556	

posebej v sredogorju) je bilo zgrajenih s prostovoljnim delom planincev iz posamezih planinskih društev.
Planinske poti so označene na celotnem planinskem in gorskem območju Slovenije. Veliko pozornosti posvečamo potém, ki vodijo do planinskih koč. V novejšem času se pojavlja vprašanje lastništva poti in pristojnosti vzdrževalcev. Zaradi teh in podobnh problemov bo PZS nudila pravno pomoč društvom pri uveljavljanju služnosti hoje po teh poteh.
Alpinizem, športno plezanje in odpravarstvo v tuja gorstva pomenijo večplastno dejavnost, ki ima v slovenski zgodovini tradicijo, osnovne naravne pogoje, zaledje in vrh svetovne vrednosti. Poznavalci vedo, da so slovenski alpinisti zaznamovali dve desetletji v Himalaji. Več odprav in posameznikov je doseglo vrhunstvo.
Kljub vlogi, ki jo opravljajo PZS, meddruštveni odbori in planinska društva, pa je potrebno dodati, da smo organizirani planinci v tranziciji »potegnili krajši konec«. Amaterska društvena dejavnost je potisnjena na obrobje. V veliko primerih smo priča podržavljanju in privatizaciji društvenih zadev. Zato se bomo zavzemali za to, da se bo prostovoljno delo bolj cenilo in da v ljubiteljskem planinstvu ne bodo imele prednosti le tržne zakonitosti.
Planinska zveza Slovenije bo tudi vnaprej skrbela za to, da bo planinska kulturna tradicija, kamor prištevamo Planinski vestnik, Planinski muzej, Planinsko knjižnico, Planinsko založbo in drugo, obdržala svoje mesto v slovenskem prostoru.
Meddruštveni odbori planinskih društev (13) imajo nalogo povezovalca in koordinatorja med planinskimi društvi in Planinsko zvezo Slovenije. PZS se zaveda, da bo razvoj planinstva hitrejši in bolj učinkovit, če bo delovanje planinskih društev, meddruštvenih odborov in PZS povezano in usklajeno. Večina meddruštvenih odborov že ima svoje programe in zelo uspešno sodeluje s PD in PZS. Da so Vodila PZS resnično »prava stvar«, se že kaže v preobrazbi PZS, komisij in drugih organov znotraj PZS. Prepričani smo, da se bo delo, ki ga opravljamo v PZS, še obrestovalo v dobro nadaljnjemu razvoju planinstva na Slovenskem.
Obiskovalcem gora je nujno dati nekaj priporočil, ki so glede na število nesreč, ki se zgodijo v naših in tujih gorah, iz leta v leto bolj potrebna. Gre za psihofizično pripravljenost in opremljenost glede na težavnostno stopnjo vzpona posameznikov ali skupin.
Ker imamo v planinskih društvih že veliko vodnikov PZS, naj se skupine odpravljajo v gore pod njihovim strokovnim vodstvom. Da bodo izleti in pohodi varni in veseli, si pridobite informacije pri posameznih PD v svojem okolju. Prav je, da obiskovalcem gorá priporočimo tudi to, naj se poslužujejo dostopne vzgojne literature, kart in drugih pripomočkov.
V tem kratkem opisu nekaterih pomembnih postavk in izvlečkov iz pred kratkim sprejetih Vodil PZS sem pripravil tudi poročilo, ki vsebuje številčni pregled aktivnosti članov po meddruštvenih odborih. Ta številčna analiza kaže, da je v PZS združenega izredno veliko amaterskega kadra, torej planincev, ki si vsak na svojem področju prizadevamo, da več kot stoletna planinska tradicija ne bo izumrla. Zato smo v Planinski zvezi Slovenije prepričani, da se ni bati za nadaljnji razvoj planinstva, kar kaže tudi sprejeta vizija razvoja planinstva na Slovenskem.

namesto komentarja

KOČE V SEZONI

Slovenski turistični delavci so zadovoljni z letošnjo turistično sezono, ki jim je pripeljala več gostov, ti pa so v turistične blagajne prinesli več denarja. Tudi gospodarji planinskih društev, ki so lastniki ali upravljalci planinskih koč, so po nekaj razmeroma suhih letih naposled večinoma zadovoljni z letošnjo poletno sezono, ki je bila lepa in ki jim je spet pripeljala toliko planinskih gostov, kot so jih pod njihove strehe prinašala nekdanja vroča poletja skupaj s poznimi pomladmi in zgodnjimi jesenmi.
Letošnje poletje so bile gore vključno s planinskimi kočami spet polne vsakršnih obiskovalcev, od čisto pravih planincev z dušo in telesom do turističnih izletnikov, ki do tega pohoda v gore menda še nikoli niso bili v takem svetu in torej niso vedeli, kam odhajajo in kaj lahko tam pričakujejo. Če so že bili primerno in številni celo izvrstno opremljeni, je marsikomu manjkalo marsikaj drugega, kar je njega dni ljudi vodilo v gore. Niso bili redki, ki niso mogli razumeti, da v kočah kraškega visokogorja nimajo kopalnic in pip, iz katerih bi tekla topla voda (pa saj še mrzle vode ni in niti pip!), da v planinskih jedilnicah ni mogoče dobiti tatarskega bifteka in da kuharica ni pripravljena pripraviti zrezka z gobami.
Ali so se predvsem zaradi takih obiskovalcev ali nemara zaradi velike gneče predvsem ob lepih koncih tednov tudi nekateri oskrbniki in oskrbnice in njihovo osebje obnašali vzvišeno, oholo ali zadirčno, saj so bili takrat gospodarji situacije in bi kakšen enako zastavljen odgovor imel za posledico tudi pojasnilo, da za tisti večer pod to streho nimajo več prostora v sobah, ampak v najboljšem primeru le na klopi v jedilnici? Vsekakor so bile letos pritožbe obiskovalcev planinskih koč kar številne, pač v sorazmerju z obiski.
Še pred nekaj leti so planinski obiskovalci ocenjevali planinske koče, njihovo domačnost in gostoljubnost osebja, cene v primerjavi s kakovostjo storitev in še kaj. Takšno ocenjevanje so ukinili, ker so se – kdo ve zakaj – imena oskrbnikov in koč tudi zaradi kupovanja glasov začela ponavljati in ker ni bilo več verjetno, da bi bile v slovenskih gorah dobre in odlične le tri ali štiri planinske postojanke. Morda bi bilo ocenjevanje vredno znova uvesti in si pred tem izmisliti načine in kriterije, ki bi dali pravo sliko s tega področja.
Tako bi tudi čisto pravi planinci vedeli, kaj lahko pričakujejo v koči, v katero so namenjeni, lahko bi se nekaterim kočam z izjemno neprijaznim osebjem izognili, povečalo bi se število obiskov v manj »modernih« gorskih predelih, oskrbovalci koč pa bi tudi vedeli, kje in zakaj je osebje nujno potrebno zamenjati.

Marjan Raztresen

ALI BO ŠE ENO SLOVENSKO GORSKO OBMOČJE POSEBEJ ZAVAROVANO?

HUDIČEV BORŠT – NARAVNI SPOMENIK?

Pred davnim časom sta se na Gorenjskem dva kmeta pričkala, tožvala in na posled pravdala za last velicega gozda; vsak je trdil, da je njegov.

Ko sta že oba dosto potov in mnogo stroškov imela, a pravda še vedno ni dokončana bila, je enega tako to razjezilo, da se v svoji razburjenosti zaroti in pravi: »Hudič naj že vzame ta boršt in naj ga nese vrh Grintovca!«

Hudič si pa ni dal dvakrat reči; še tisto noč – bojda ob polnoči, ko ima vrag sploh največjo moč do človeka in njegovega imetka – nabaše gozd ter ga nese na visoko goro. Ker pa je bil gozd pretežak, opešale so mu moči in moral je počivati ž njim v sredi gore. Opartavši se zopet z bremenom prisopiha le malo čez sredo gore, ko začne na gori pri sv. Jakobu juternico, dan zvoniti. Hudič čuvši prvi udarec Marijnega zvonenja na blagoslovljenem zvonu, zgubi vso moč, zboji se, pusti boršt na mestu in zbeži.

Gozd je ostal tam, kjer ga vidi še dandanes bližnji in daljni Gorenec; celo iz Ljubljane se vidi nad Kokro, na popolnoma goli gori – v sredini štirivoglatej mizi podobni gozd, ki je spodaj nekoliko širji nego zgoraj. V resnici pa mora biti jako velik, kajti od jako daleč se vidi kakor miza. Bliže pa ko se gre na Gorenjsko, tem veči se vidi pod cerkvijo sv. Jakoba v sredi gole gore Hudičkov boršt.

Tako je leta 1885 napisal **V. Jarc** in tako je bilo še isto leto objavljeno v 11. številki Popotnika. Zdaj bodo menda naposled Hudičev boršt ali borštek na Zaplati nad Preddvorom zavarovali kot naravni spomenik, kar toplo pozdravljajo varstveniki in ljubitelji narave in še predvsem planinci s kranjskimi na čelu.

KAJ JE V HUDIČEVEM BORŠTU TAKO POSEBNEGA

Kot je v strokovnih podlagah za razglasitev Hudičevega boršta za naravni spomenik napisal univ. dipl. biolog **Metod Rogelj**, bi moral varstveni režim v območju tega naravnega spomenika zagotoviti sedanje stanje, omogočiti intervencijska gozdarska dela po naravnih nesrečah, vzdrževalna dela na obstoječem objektu in na obstoječem napajališču ter preprečiti pašo v gozdu. V vplivnem območju pa mora varstveni režim spodbujati pašništvo, preprečevati nezaželene posege, ki bi lahko *vplivali na Hudičev boršt in videz celotnega južnega* pobočja Zaplate, hkrati pa bi moral omogočiti izboljšanje sedanjega stanja zaraščanja pašnikov.

Kot piše Rogelj v opisu predela, ki naj bi ga zavarovali, leži na strmem južnem pobočju Cjanovce (1820 m) sredi prisojnih travnikov Zaplate gozdni osamelec dokaj pravilne pravokotne oblike. Viden je z večjega dela Ljubljanske kotline.

Na apnenčevo dolomitni podlagi se je na plitvih pokarbonatnih tleh razvil bukov gozd. Znamenitost gozdu ne daje njegova sestava oziroma botanične in vegetacijske posebnosti. Drevesna sestava gozda je revna; prevladuje bukev, posamično so prisotni gorski javor in redkeje smreka. Kot večina slovenskih bukovih gozdov je tudi Hudičev boršt reven z zelišči, kar povečuje tudi paša v gozdu. Posebnost daje gozdu oblika in lega, ki sta se ohranila vse do danes, zaradi česar ima gozd že simbolni in kulturni pomen. Čeprav je njegov nastanek še nepojasnjen, je možno sklepati, da sta paša in oglarjenje okoliške gozdove spremenila v travnike. Zaradi paše, košnje in ekoloških pogojev, ki so nastali pri oglarjenju, se gozd ni širil nazaj na travnike, saj so tla postala za bukev preplitva in izprana.

Zaradi gospodarskega neizkoriščanja v zadnjih desetletjih je gozd postal pravi sekundarni pragozd z zanimivimi drevesnimi oblikami predvsem na svojem zgornjem delu. V tem delu gozd kljubuje snežnim plazovom, ki se sprožajo s pobočja Zaplate, kar mu je dalo značilno obliko.

Okoliški pašniki, ki ločujejo gozd, nudijo dobro možnost za pašo. Vendar ta zadnja leta upada, kar se kaže v vse večjem zaraščanju s smreko. Višina smreke je presegla dosegljivo višino za divjad in pašne živali, zato je rast v zadnjih letih hitrejša. Zaraščanje je intenzivnejše z zahodne smeri, kjer ločuje Hudičev boršt od zaraščenega dela le še pas pogostejših snežnih plazov. Tako zaraščanje že ogroža videz celotne Zaplate in s tem Hudičevega boršta. Na drugih delih pobočja Zaplate zaraščanje zaenkrat ni problematično.

ZAKAJ NAJ BI HUDIČEV BORŠT ZAVAROVALI

Drugi problem Hudičevega boršta je paša v gozdu. Zaradi nje praktično ni zeliščnega sloja in drevesnega mladja, zato je obnova gozda večinoma ustavljena, obstoj gozda pa dolgoročno lahko vprašljiv. To dokazuje tudi pomanjkanje podrasti in mladih dreves na krajih svetlobnih lukenj ob padcu starega drevesa.

Na spodnjem delu gozda je urejen izvir za napajališče, ki je edini vir vode na celotnem območju Zaplate.

Zakaj naj bi Hudičev boršt z zakonom zavarovali? Metod Rogelj pravi:

- zaradi naravne ohranjenosti in izoliranosti oziroma ločenosti in specifične lege so gozd in okoliški travniki lahko zanimivi raziskovalni ekosistemi in ima Hudičev *boršt raziskovalni in izobraževalni pomen;*
- gozd zaradi odmaknjenosti ni zanimiv za gospodarsko izkoriščanje, zato se je razvil v sekundarni pragozd;
- gozd pravilne oblike ima velik krajinski, kulturni in simbolni pomen; priča, kako različno gospodarjenje z gozdom in naravo vpliva na razvoj krajine in ji daje lokalne značilnosti;
- v določenem obsegu ima tudi varovalno vlogo pred snežnimi plazovi predvsem mokrega in težkega snega;

• zaradi vrednot je Hudičev boršt uvrščen v Inventar najpomembnejše naravne dediščine Republike Slovenije, opisan pa je tudi v knjigi Sto naravnih znamenitosti Slovenije **Petra Skoberneta**.

Varstvena namembnost naravnega spomenika bo biotopska, spomeniška, znanstveno raziskovalna in izobraževalna.

Spomeniško namembnost ima lokaliteta, ki ima nekatere naravoslovne in druge posebnosti, izjemnosti ali privlačnosti, zaradi katerih odstopa od okolice in naj zato ostane v avtentičnem stanju.

Znanstveno raziskovalno namembnost ima lokaliteta, ki lahko opravlja vlogo naravnega avtentičnega objekta.

Izobraževalno namembnost ima lokaliteta, primerna za obisk javnosti, ko naj bi obiskovalci vseh vrst na kraju samem spoznavali naravo, njene pojave, procese, živi in neživi svet in medsebojne povezave.

KRAJINSKI PARK ALI NARAVNI SPOMENIK?

Določbe Zakona o ohranjanju narave omogočajo varovanje naravnih vrednot s šestimi tipi zavarovanih območij. Kriteriji, po katerih se določa tip zavarovanega območja, dopuščajo za Hudičev boršt in južno pobočje Zaplate kot naravni spomenik ali krajinski park zavarovano območje:

• naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali so redek primer naravne vrednote. Na zavarovanem območju je prepovedano izvajati posege v naravo na način, ki lahko poslabša stanje, spremeni, poškoduje ali uniči naravno vrednoto, in spreminjati razmere tako, da se spremeni, poškoduje ali uniči naravna vrednota ali pa zmanjša njen estetski pomen;

• krajinski park je območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko in krajinsko vrednost.

Zakon o ohranjanju narave omogoča določitev vplivnega območja ob zavarovanem območju. Za vplivno območje se lahko predpišejo varstvene usmeritve za táko rabo tega območja, ki ne ogroža zavarovanega območja.

Svetovna zveza za varstvo narave opredeljuje naravni spomenik kot zavarovano območje za varovanje specifičnih naravnih zanimivosti in oblik, krajinski park pa kot območje za varovanje krajine in rekreacijo.

Glede na te definicije, zakonske podlage in potreben varstveni režim za ohranitev Hudičevega boršta so predlagatelji predlagali, naj bi ta predel razglasili za naravni spomenik z natančno določenim vplivnim območjem. Tako naj bi območje naravnega spomenika zajemalo Hudičev boršt, vplivno območje pa travišča oziroma pašnike južnega pobočja Zaplate. Vse meje zavarovanega območja potekajo po parcelnih mejah, zato dodatna parcelacija ne bi bila potrebna.

Hudičev boršt kot zavarovano območje bi lahko upravljal pristojni Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju, nadzor nad izvajanjem naj bi opravljalo občinsko nadzorstvo, inšpekcijski nadzor pa pristojne inšpekcije.

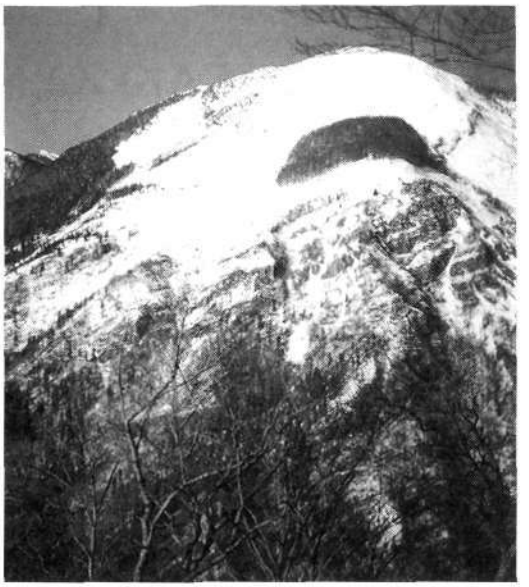

Zaplata s Hudičevim borštom pozimi, na levi Storžič in Mali Grintovec.
Foto: Franc Ekar

DOLGA POT DO ZAVAROVANJA

Če bi Hudičev boršt v resnici postal z zakonom zavarovano območje, bi bilo tam med drugim prepovedano sekati, obsekavati, lomiti, ruvati ali kako drugače uničevati oziroma poškodovati drevesa, grmovje in zelišča ter njihove dele, spreminjati življenjske razmere na rastišču, na primer odstranjevati zemljo, odkrivati korenine, zasipavati debla, spreminjati kislost oziroma alkalnost, odlagati kakršnekoli odpadne snovi, spreminjati obstoječo rastlinsko strukturo, razgaljati krošnje dreves, v gozdni ekosistem vnašati nesamonikle vrste, graditi kakršnekoli objekte ali naprave vključno s cestami, drčami ali žičnicami, obešati ali pritrjevati tuja telesa oziroma konstrukcije na deblo ali druge rastlinske dele, krmiti divjad, postavljati solnice ali graditi obore za divjad, pasti in gojiti živino, drobnico ali druge živali, zatirati žuželke s kemičnimi sredstvi ter nabirati gozdne sadeže in povzročati hrup, če bi nabiralništvo in rekreacija ogrožali stabilnost gozdnega ekosistema.

Kranjska območna enota Zavoda za gozdove Slovenije je Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju v začetku lanskega avgusta poslala strokovne podlage in osnutek odloka za zavarovanje Hudičevega boršta kot naravni spomenik, v enem letu se glede tega ni zgodilo prav nič. Kaže, kot da gre za začaran krog: ali naj bi najprej občina sprejela spremenjen gospodarski načrt za obravnavano območje, da bi na tej podlagi lahko sprejeli odlok o razglasitvi Hudičevega boršta za zavarovano območje, ali pa naj bi Hudičev boršt postal zavarovano območje in bi potem glede na to spreminjali občinski gospodarski načrt. Predlogi že več kot eno leto ležijo v predalih, čeprav bi bilo ta delček gorate Gorenjske in Slovenije nadvse koristno ustrezno zavarovati pred propadom.

NA TRI POPOLNOMA NEZNANE GORE JE ODŠLA MLADA SLOVENSKA ODPRAVA

SEDEMTISOČAKI ZA MLADE PLEZALCE

Prve septembrske dni je na malone popolnoma neznano območje Himalaje odšla 12-članska slovenska alpinistična odprava pod vodstvom izkušenega **Andreja Štremflja** iz Kranja, ki namerava do začetka novembra po deviških smereh in stenah plezati na tri sedemtisočake, na 7483 metrov visoki Džongsang Peak, 7123 metrov visoki Patibara, ki se je poprej imenoval Pyramid Peak, in 7365 metrov visoki Kiratčuli, ki je bil poprej znan kot Tent. V ekipi so pretežno mladi alpinisti do 25. leta starosti, ki naj bi se preizkusili na velikih višinah.

Z vodjo odprave Štremfljem in zdravnikom **Miranom Remsom** so odšli **Urban Ažman, Jernej Bevk, Jernej Breščak, Matija Klanjšček, Matej Kovač, Gregor Kresal, Miha Marenče, Andrej Markovič, Uroš Samec** in **Blaž Stres**. Ekipo je na podlagi razpisa, na katerega se je prijavilo 15 alpinistov, izbrala Komisija za odprave v tuja gorstva v sodelovanju z vodjo odprave. Več kot polovica članov odprave nima nikakršnih izkušenj z velikimi višinami, nekateri pa so mladi tudi po alpinističnem stažu, čeprav so vsi izkušeni in kategorizirani alpinisti. Mlajši bodo spoznali Himalajo, tisti, ki so že kdaj bili tam, se bodo v najvišjem pogorju na svetu preizkusili v plezanju na alpski način.

NEZNANE GORE IN STENE

Vrhovi, kamor se je ta odprava odpravila, so na skrajnem severovzhodnem delu nepalske Himalaje severno od Kangčendzenge na meji s Tibetom oziroma Sikimom. Na vse tri vrhove so alpinisti med obema vojnama že priplezali iz Tibeta oziroma Sikima po lažjih smereh, z nepalske strani pa so še popolnoma nedotaknjeni. Bolj strme stene in dobra kamnina omogočajo na nepalski strani alpske vzpone na veliki nadmorski višini, saj se tam ponujajo smeri vseh težavnostnih stopenj, tako da si bodo slovenske naveze izbrale svojim sposobnostim in trenutnim vremenskim razmeram primerno plezanje. Ko se bodo odločili, kje naj bi plezali, bodo najverjetneje postavili skupni izhodiščni tabor, od koder se bodo lotili vrhov.

Sicer pa so to pot slovenski alpinisti velik del odšli v neznano, saj nihče ne ve natančno, s čim lahko tam računajo. To gorsko skupino si je leta 1983 sicer ogledala manjša izvidnica, vendar jih je takrat zastavljeni cilj Džongsang Peak presenetil z dolgim dostopom, težkim grebenom za sestop in slabim vremenom. Potem so ti vrhovi nekako utonili v pozabo, dokler niso začeli zanimati tujcev. Irci in Angleži so se od tod vrnili praznih rok, njihovo zanimanje pa je ponovno vzbudilo pozornost slovenskih plezalcev. Tako so vrhovi ob tromeji med Nepalom, Tibetom in Sikimom postali zanimivi za izvedbo odprave perspektivnih slovenskih alpinistov.

Pred odhodom v Nepal je vodja odprave na tiskovni konferenci povedal, da bo dostop pod gore in do skup-

Džongsang Peak, gora velikanskih razsežnosti, ki je doslej še ni videl noben Slovenec.

nega baznega tabora, ki ga nameravajo postaviti na nadmorski višini 4940 metrov, dolg in bo trajal najmanj devet dni, pred tem pa se bodo do izhodišča pešpoti dva dni vozili s kamioni in terenskimi vozili. Za aklimatizacijo na velike višine predvidevajo dober mesec dni plezanja po okoliških gorah, v Slovenijo pa se bo odprava predvidoma vrnila 10. novembra.
Vsi člani odprave so v celoti oblečeni v oblačila tržiškega proizvajalca gorniških oblek Vrh, izjema so le vetrni kompleti.

MEŠANA SLOVENSKO-NEPALSKA ODPRAVA

Pred odhodom v Himalajo alpinisti še niso vedeli, kdo bo plezal s kom in česa se bo v tamkajšnjih gorah lotil, saj se bodo naveze oblikovale tam, ko bodo plezalci natančno videli in vedeli, s čim lahko računajo in česa so zmožni. »Upam, da bo kdo hotel plezati tudi z menoj, da bi tudi sam lahko prišel kam višje od baznega tabora,« nam je dejal Andrej Štremfelj, zmagovalec več osemtisočakov, ki natančno niti ne ve, na koliko himalajskih odpravah je doslej sploh bil – po hitri oceni na petnajstih do dvajsetih.
S Slovenci bodo odšli pod gore samo trije Nepalci; ker gre za prve pristope z nepalske strani na te gore, mora biti odprava mešana slovensko-nepalska. Šerpe bodo hkrati plezalci in kuharji. Sicer pa bodo za nepalsko ministrstvo za turizem to tri samostojne odprave, ker so plezalci prijavili tri gorske vrhove in so morali tudi plačati pristojbino za tri sedemtisočake. Za prenos opreme in hrane do baznega tabora so v dolini najeli nekaj manj kot 150 dolinskih nosačev.
Celotna odprava bo veljala med 60.000 in 70.000 dolarjev, ne računajoč satelitski telefon, ki ga imajo odpravarji s seboj, in še nekaterih drugih stroškov. Približno tretjino denarja je prispevala fondacija za šport, približno toliko znaša samoprispevek članov odprave, vse drugo naj bi pokrila Planinska zveza Slovenije s pomočjo sponzorjev. Kot je že običajno pri slovenskih alpinističnih odpravah v tuja gorstva, pred odhodom v Nepal finančna konstrukcija odprave še ni bila pokrita.

KAJ JE DOBRO VEDETI PRI UPORABI MOBILNIH TELEFONOV V SLOVENSKIH GORAH

PRIROČEN KLIC V SILI

oprema, zdravje, nasveti?

ZORAN VEHOVAR

V zadnjih letih je mobilni telefon postal naš obvezni spremljevalec, tako rekoč del garderobe. To dokazuje množična uporaba mobilnih telefonov ne samo v Sloveniji, temveč po vsej Evropi.
Tako je po prepričanju številnih gornikov povsem normalno in celo priporočljivo, da uporabniki omrežij GSM jemljejo s seboj v gore tudi mobilni telefon.
Vendar kar številni uporabniki omrežja GSM operaterje pogosto sprašujejo, ali je sploh smiselno vzeti mobilni telefon s seboj v gore, kakšna je pokritost gorskih območij, ali lahko mobilni telefon pomaga pri obveščanju v primeru nesreče ipd.
Morda pri tem ne bo odveč nekaj koristnih nasvetov.

ZAKAJ SO ZVEZE Z VRHOV SLABE

Pokritost gorá s signalom GSM se hitro izboljšuje, tako da ostaja vedno manj nepokritih območij. Operaterji omrežij mobilne telefonije se trudijo, da bi pomembnejša območja čimprej pokrili z ustreznim signalom. Vedeti pa je treba, da je gradnja baznih postaj na takih območjih zahtevna in tudi precejšen poseg v neokrnjeno naravo. Zato skušajo zagotoviti signal v Alpah iz okoliških hribovij. V zadnjem času so zgradili precej baznih postaj izključno za pokrivanje alpskih območij, v prihodnje pa bodo to usmeritev še pospešili. Ker se signal širi v glavnem premočrtno, trenutno ostaja še precej senčnih leg, kjer signala ni.
V družbi Mobitel so lansko leto sklenili pogodbo s Planinsko zvezo Slovenije. Nekateri znani slovenski alpinisti so opravili vrsto meritev jakosti in kakovosti signala

GSM v slovenskih gorah. Ti podatki močno olajšajo načrtovanje omrežja baznih postaj, s katerimi zagotavljajo signal.
Če je radijski signal šibak, se je smiselno postaviti tako, da vidite v dolino, kjer so locirane bazne postaje, preko katerih lahko vzpostavite klic. Vendar pa sami vrhovi gorá niso primerni, ker od tam vidite preveč baznih postaj, ki uporabljajo isto frekvenco. Bolje je, da se postavite nekoliko pod sam vrh. Na vrhu se signali med seboj mešajo in se tako motijo. To je tehnološka omejitev, ki se ji ni moč izogniti.
Vedeti je treba, da je omrežje načrtovano za množično uporabo, število razpoložljivih radijskih frekvenc pa je majhno. Zato je potrebno isto frekvenco zelo pogosto ponavljati. Uporabniki omrežja v dolinskih območjih zaradi tega nimajo slabše kakovosti zveze, saj sprejemajo signal samo od okoliških baznih postaj. Iste frekvence uporabljajo tudi operaterji v sosednjih državah, kar znižuje kakovost signala na zelo visokih legah, ki so odprte proti sosednjim državam.
Da je signal móten, spoznate po tem, da sicer imate dovolj črtic, a ne morete klicati ali pa je kakovost zvoka zelo slaba. V takem primeru se, kot rečeno, poskusite nekoliko premakniti. Podobne težave pri uporabi telefonov GSM se pojavljajo tudi pri uporabi v letalih, balonih, padalih ipd. Z vključitvijo vsake nove bazne postaje v

dolini se lahko kakovost signala v gorskih območjih nekoliko spremeni.
V gorah že majhna sprememba lokacije, kjer stojite, lahko pomeni bistveno spremembo kakovosti signala. Če je kakovost govora slaba, se poskusite premakniti za nekaj metrov. Signal se odbija, razširja po množici različnih poti in ustvarja stojna valovanja z maksimumi in minimumi. Tako se boste morda s točke z minimalnim signalom premaknili na točko z maksimalnim. Vendar pa to obnašanje radijskega signala ni stabilno, menja se s časom. Na to precej vpliva že sámo vreme, zelo močno pa, denimo, sneg ali mokre skale. Tako je pokritost gorá pozimi bistveno drugačna kot poleti.

PREDNOSTNI KLIC NA 112

Če kličete, je večja verjetnost, da boste klic lahko opravili, kakor če vas kličejo. Kot že rečeno, se pred klicem lahko postavite na ustrezno točko ali pa počakate, da pridete na bolj izpostavljen položaj. Če vam v prvo ne uspe, lahko klic ponovite. Pri dohodnem klicu, torej če vas kličejo, je situacija drugačna. Sistem vas nekajkrat zapored v kratkih intervalih pokliče. Če telefon nosite v žepu ali v nahrbtniku, je manj verjetno, da bo klic prišel do vas, če je signal šibak.
Če po naključju pride do nesreče, kličite številko 112 za nujni klic. V tehnologiji GSM ima nujni klic 112 poseben položaj in se v omrežju in tudi v telefonu obravnava precej drugače kot ostale številke. Ima določene posebne značilnosti, se ne blokira, ni omejen na enega operaterja, je brezplačen. Telefoni različnih proizvajalcev se glede prikaza možnosti nujnega klica obnašajo nekoliko različno, izvajajo pa na enak način.
Če izgubite signal omrežja, na katerega ste bili priključeni, lahko nujni klic opravite preko kateregakoli omrežja. Nekateri telefoni vam to povedo z napisom »Samo 112« na zaslonu, nekateri prikažejo samo črtice drugih omrežij, nekateri pa ne prikažejo ničesar. V takem primeru imate zaslon prazen, na njem ni izpisano ime nobenega operaterja. Kljub temu pa telefon posluša vse kanale, ki so namenjeni za GSM. Če boste opravili nujni klic na 112, bo telefon poiskal katerikoli kanal, kjer bo klic mogoče izvesti. Seveda bo to poskušal najprej preko domačega operaterja, če pa signala domačega operaterja ne bo, preko drugega domačega ali tujih operaterjev. Tako se vam lahko zgodi, da boste dobili, na primer, avstrijsko policijo. Nujni klic je edina izjema pri sicer nedovoljenem gostovanju (roaming) med obema slovenskima operaterjema.
Pošiljanje kratkih sporočil SMS je v gorskih območjih zelo ustrezen način prenašanja informacij. Pri tem je dobro vedeti, da se kratko sporočilo SMS prenese preko radijskega kanala tako kodirano, da zadošča manj signala kot za govor, poleg tega je lahko frekvenca bolj motena. Če torej ne morete opraviti klica, ker je signal šibak ali móten, poskusite poslati kratko sporočilo SMS. Enako velja za sprejem kratkih sporočil.
Ne nazadnje v gorah ne smemo pozabiti na omrežje NMT. Zaradi narave razširjanja radijskega signala na frekvenčnem območju 410 MHz, kjer deluje omrežje NMT, je pogosto analogni NMT signal kakovostnejši od digitalnega signala GSM, pokritost pa boljša. Če imate telefon NMT, ga vzemite s seboj v gore.

SLOVESNOST V ILIRSKI BISTRICI IN NA SNEŽNIKU

PESNIK ZLATOROGA IN SNEŽNIKA

VOJKO ČELIGOJ

Le malo domačinov na Bistriškem ve, da je pred sto tridesetimi leti Snežnik s svojo lepoto in snežnobelo glavo, s katero kraljuje daleč nad širnimi gozdovi, pritegnil pozornost tudi nemškega pesnika **Rudolfa Baumbacha** (1840–1905), ki se je pred tem uveljavil tudi že v dolini Trente. Snežniku je posvetil obsežno delo. Pesniku so ob 160-letnici rojstva posvečene številne prireditve v Nemčiji, v Posočju, v Ilirski Bistrici in tudi na *Snežniku pod skupnim naslovom Čar alpskega sveta* (Faszination Alpen). Uvodne slovesnosti so bile konec letošnjega maja v Meiningenu – pesnikovem mestu. V soboto in nedeljo, 22. in 23. septembra, so se začele prireditve v pesnikovo čast v Sloveniji, in sicer prav v Ilirski Bistrici in na Snežniku.
Kdo je bil znani nemški pesnik, planinec in botanik Rudolf Baumbach?
Rodil se je 28. septembra 1840 v nemški pokrajini Thüringen. Študije je končal na heidelberški univerzi in postal doktor filozofije. Služboval je v mnogih krajih, tako tudi v Gradcu, Brnu, Gorici in v Trstu kot domači učitelj.

Nemški pesnik, botanik in planinec Rudolf Baumbach (1840–1905) v času graditve koče pod Snežnikom.

Prav ta čas so bila njegova najplodnejša leta. Tu se je že uveljavil z botaničnim raziskovanjem in pisanjem. Po

petnajstih letih se je leta 1885 vrnil v domače kraje, na Nemško v mesto Meiningen. Umrl je leta 1905. Njegov dom je postal literarni muzej, ki ga že vrsto let vodi **dr. Andreas Seifert**, pobudnik vseh naštetih prireditev.

Baumbachova najpomembnejša literarna dela nosijo naslove Zlatorog (1877), Pesmi sopotnika (1880), Lažno zlato in Pesmi igralca (1883), Pogodba s smrtjo (1884) in Cesar Maks (1888).

Bivanje v Trstu in druženje s člani primorske sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva je pesnika Rudolfa Baumbacha pripeljalo v slovenske gore. V Trenti je slišal za alpsko legendo o divji kozi z zlatimi rogovi. Pripoved ga je navdušila in zgodbo je pesniško oblikoval v čudovito pesnitev Zlatorog, ki jo Slovenci poznamo v prevodu pesnika **Antona Funtka**.

Planinske poti s planinskimi tovariši so nemškega pesnika pripeljale tudi na Veliki Snežnik. Gora jih je prevzela in sklenili so pod njegovim vrhom postaviti planinsko kočo. Rudolf Baumbach se je močno trudil pri zbiranju potrebnih sredstev. Sam je celo pripravljal in izdajal časopis Enzian, ki je izšel v enem samem izvodu. Društvo je bralcem zaračunavalo eno krono za prebiranje šaljivega lista, »če pa je kdo potreboval še razlago pri razumevanju šaljivih risbic, je moral dodatno plačati še 3 krone«.

Pesnik Baumbach je skladu za kočo namenjal tudi mnoge svoje honorarje. Princ **Jurij Schoenburg Waldenburg**, lastnik snežniških gozdov, je podružnici poklonil prostor za kočo na sedlu pod Novimi Krajšinami (1494 m) na vzhodni strani Snežnika in prispeval gradbeni material.

V nedeljo, 19. julija 1874, je bila »Snežniška koča«

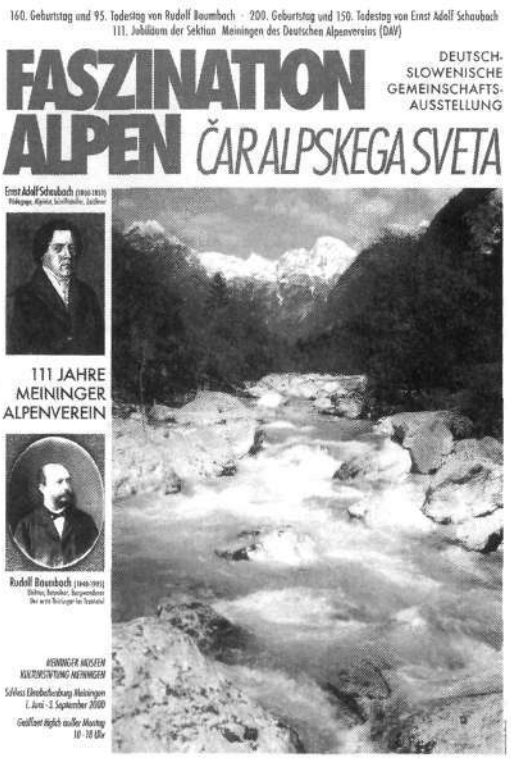

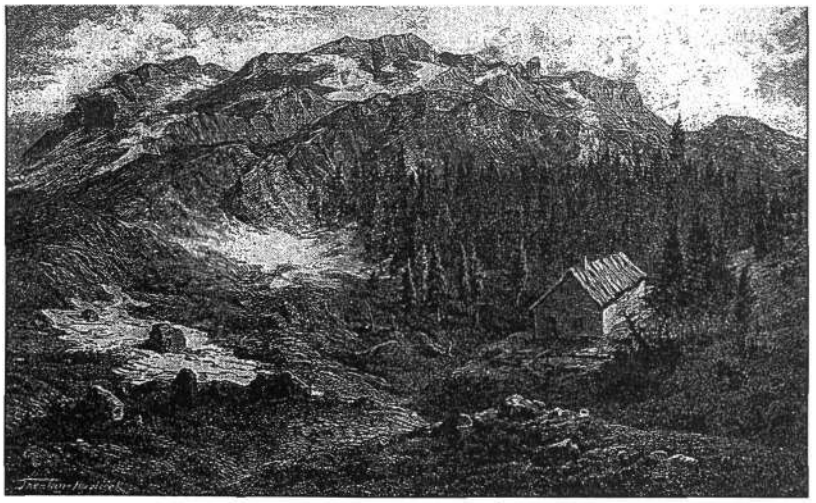

Planinska koča pod kranjskim Snežnikom, kot jo je videl in upodobil češki slikar Jan Havliček leta 1892. To je bila prva planinska koča v slovenskih gorah.

(Krainerschneeberghütte) svečano odprta. Pesnik Rudolf Baumbach se je znova izkazal, saj je pripravil slavnostni program v pesniški obliki. Kronist tega dogodka je zapisal, da so na otvoritvi peli nemške, češke in slovenske pesmi. To je bila prva planinska koča v slovenskih gorah.

Čas je s pozabo prekril to kočo, ostali so le še kamniti temelji, pa tudi zapis o njej v kroniki in čudovita Baumbachova zdravica Snežniku, naši in njegovi gori:

Živi naj gora s krono snežnobelo
in gozd duhtečih jelk pod njo.
Ko dvigneš se na njeno strmo čelo
v daljavo daleč splava ti oko...

(prevod **Drago Karolin**)

Na staro snežniško kočo danes spominjajo le še razrušeni kamniti temelji. Vendar od letos tu stoji tudi spominska plošča, ki so jo postavili nemški in bistriški planinci. Na sliki dr. Andreas Seifert ob nedavnem obisku ostankov stare snežniške koče pod Novimi Krajšinami 13. julija 2000.
Foto: Vojko Čeligoj

Konec letošnjega septembra, natančneje v petek, 22. septembra popoldne, so v Ilirski Bistrici svečano odprli razstavo o pesnikovem življenju in delu tudi na območju slovenskega Primorja. Predstavile so se občine Nova Gorica, Tolmin, Bovec in Ilirska Bistrica, saj je pesnik deloval na njihovem ozemlju. Slovesno pa je bilo tudi naslednji dan, v nedeljo, 23. septembra, pod Snežnikom, kjer je skupina meiningenskih in bistriških planincev postavila dvojezično spominsko ploščo, posvečeno spominu na pesnika Rudolfa Baumbacha.
Prireditve na Bistriškem potekajo pod pokroviteljstvom kulturnega ministrstva nemške zvezne dežele Thüringen in slovenskega ministrstva za kulturo ter s sodelovanjem Goriškega muzeja, občine Ilirska Bistrica, Turističnega društva, Turistično informativnega centra, Društva za krajevno zgodovino, muzejskega študijskega krožka in domačega planinskega društva.

PLANINCEM PD KRIŽE JE ŠE POSEBNO PRI SRCU ENA GORA ALI VRH

ZALOŠKA GORA IN/ALI TOLSTI VRH?

MIMI URBANC, IVAN LIKAR

PD Križe ima v svoji »oskrbi« zahodni del Storžiškega pogorja, ki je dobilo ime po Storžiču, najvišjem vrhu v nizu. Na prvi pogled – zlasti če bi sodili samo po nadmorskih višinah – se nam zdi izraz pogorje preveč ambiciozen. Vendar nam srečanje z njim vsekakor potrdi upravičenost uporabe tega izraza. Storžiško pogorje je pokrajinsko zelo izrazito, saj obdaja Ljubljansko kotlino na severovzhodnem obodu in se vanjo spušča z dokaj strmimi pobočji. Na severno stran pa so stene še mnogo bolj strme in dajejo videz mogočnega gorovja. Iz doline Kokre se najprej vzpne v Srednji vrh (1854 m) z Zaplato in Hudičevim borštom ter na Bašeljsko sedlo (1629 m) in doseže najvišjo točko na Storžiču (2132 m). Proti zahodu se spusti na sedlo pri Poljani (1333 m), se ponovno dvigne v Zaloško goro s Tolstim vrhom (1715 m) in se vleče do Kriške gore (1471 m) na zahodu, ki jo je dolina Tržiške Bistrice ločila od Dobrče.

DVE IMENI ZA EN VRH

Storžič oziroma Storžec, kot ga je imenoval kranjski polihistor **Janez Vajkard Valvasor**, je s svojo piramidasto obliko najbolj mogočen. Pred več kot tremi stoletji je v Slavi Vojvodine Kranjske zapisal: »Storžič, ki stoji sam samcat nad Kranjem, se dviga tako visoko in strmo, kakor bi hotel prodreti oblake.«
Pa ni samo Storžič tisti, ki pritegne poglede, pač pa cela skupina z njegovim imenom, ki je del Kamniško-Savinjskih Alp, njihov skrajni zahodni del med Tržiško Bistrico in Kokro; slednja ga je odrezala od osrednjega dela. Na zahodni strani pogorja kot protiutež Storžiču stoji Kriška gora, sicer mnogo nižja, vendar nič manj privlačna. »Storžičeva ženica«, kot je v pesmi »Tržiška

Kriški planinci pri delu na vrhu Zaloške gore.

dolina« zapisal **Vojteh Kurnik**, je pri srcu predvsem članom PD Križe, saj je njihova »domača« gora. Ravno tako kot njihovo društvo je dobila ime po Križah, naselju na robu Kriškega polja pod vznožjem gore, ki se po nekaterih virih imenuje tudi Kokovnica ali celo Kukovnica.
Problematike pravkar omenjenih imen se je v knjigi Kriških 50 planinskih let že dotaknil **Drago Papler**. Danes bomo zato posvetili pozornost mogočni gori na poti med Kriško goro in Storžičem, gori z dvema imenoma. Domačini na sončni strani Alp oziroma na njenem južnem vznožju, zlasti starejši, jo poznajo izključno kot Zaloška gora. Med prebivalci istoimenske vasi je trdno zakoreninjeno prepričanje, da se gora imenuje po njih. Kako tudi ne, saj je njihova! Njihovi so gozdovi, ki se vzpenjajo visoko pod vrh, njihove so senožeti, njihovi so pašniki, na katerih še danes pasejo. Kot je tudi njihov vrh, kljub temu, da je na meji med katastrskima

občinama Srednja vas in Lom pod Storžičem. Nikakor ne priznajo, da bi se lahko imenovala še kako drugače, čeprav je le nekaj kilometrov stran pod tem imenom skoraj popolnoma neznana.

Poglejmo, kaj pravijo knjige in zemljevidi!

Na jožefinskih vojaških zemljevidih, ki so nastali med letoma 1763 in 1787, se imenuje Gallenberg. V tistih časih se je Golnik imenoval Gallenfels po istoimenski rodbini, ki je tam imela svoj grad. Dobrih sto let kasneje zasledimo na kartah Kraljevsko-cesarskega vojno-geografskega inštituta na Dunaju ime Tonšni vrh, vendar gre verjetno za tehnično napako pri izdelavi, saj se v 2. popravljeni izdaji že pojavi Tovšni vrh. Taka različica imena se potem pojavlja na vseh avstro-ogrskih kartah, izdelanih na Kraljevsko-cesarskem vojno-geografskem inštitutu na Dunaju. V istem obdobju je **Ivan Vrhovnik** zapisal v svoji Zgodovini goriške fare (1885), da iz »Zaloga, kateri je dal Založki gori (pridevniška oblika je pisana z »ž«, ne pa s »š« kot danes) ime, se dospe na njo (na Zaloško goro namreč) v treh urah«.

Na kartah, nastalih med obema vojnama, pa večinoma zasledimo ime v njegovi današnji obliki, Tolsti vrh. Le na šolski karti **Slavoja Dimnika** iz leta 1925 najdemo obe imeni, vendar različno zapisani. Pod oznako za koto je napisano Tolsti vrh, pod njim pa z drugačno pisavo še Zaloška gora. V literaturi iz istega obdobja se prav tako uporabljata obe imeni. Leksikon Dravske banovine iz leta 1937 v opisu vasi Zalog piše, da vas leži »na robu brda pod Zaloško goro (Tolsti vrh 1715 m)«, prav tako tudi Krajevni leksikon Slovenije iz leta 1968, ki v celoti povzema prejšnjega. **Anton Melik** v svojem delu Slovenski alpski svet uporablja obe imeni, pogosteje Tolsti vrh, slednjega tudi večina ostalih del geografske vede. V novejši literaturi se skoraj izključno uporablja izraz Tolsti vrh, razen v vodniku Kamniške in Savinjske Alpe **Peter Ficko** ob prvi omembi gore enakovredno uporablja oba izraza, Tolsti vrh ali Zaloška gora, kasneje pa le prvega. Prav tako tudi na zemljevidih imena Zaloška gora ne zasledimo več, niti na zemljevidu Karavanke, Kamniške Alpe s sosešćino avtorja **Valterja Bohinca** in ostalih iz leta 1954, ki ga imajo nekateri za imenoslovno zelo dodelanega. Podobno je tudi na najnovejših planinskih zemljevidih, kjer se pogosto dogaja, da je ime Kriška gora razpotegnjeno tudi čez del Zaloške gore.

OGRAJEN PLANINSKI RAZGLEDNIK

Kaj lahko potegnemo iz vsega navedenega? Gora kot celota se imenuje Zaloška gora, njena najvišja točka pa Tolsti vrh. Taka raba imen je dokaj pogosta. Prvo ime je gora dobila po najvišji vasi v vznožju, Zalogu. Kmetom, ki so živeli pod njo, je bila pomembna edino iz gospodarskih vidikov. Ljudje so bili z njo neločljivo povezani. Les iz bogatih gozdov (od tod tudi ime, saj log pomeni gozd) jim je dajal dohodek, na sončnih pobočjih so pasli, kosili na senožetih. Zanje je bilo pomembno samo pobočje, pod katerim in s katerim so živeli, torej samo gora kot celota, sam vrh pa je bil drugotnega pomena. Rekreacije in gibanja v naravi so imeli že ob svojih vsakdanjih opravilih več kot dovolj.

In zakaj se ime Zaloška gora v zadnjem času izgublja? Lahko bi rekli, da zaradi neupoštevanja krajevne rabe in tudi iz tehničnih vzrokov. Običajno se na kartah s koto in imenom označujejo le vrhovi gorá, v tem primeru Tolsti vrh (ime nam jasno pokaže obliko vršnega dela). In tako se vse bolj uveljavlja, tudi med domačini, zlasti mlajšimi generacijami. Za vedno pa se je po zaslugi Ansambla bratov **Avsenik** ime Zaloška gora zapisalo v glasbeno zakladnico domačih napevov. V začetku osemdesetih let so v pesmi z naslovom »Tam pod Zaloško goro« opevali Storžiško pogorje in naselja pod njim.

Pa pustimo ime ob strani! Posvetimo se gori, ki je ne glede na poimenovanje vedno enaka in vedno drugačna. Živi. Tako kot je v preteklosti, tudi danes. Varno bdi nad ljudmi, ki živijo v njenem zavetju. Njen pomen se ni prav nič zmanjšal; poleg gospodarskega je tu še ekološki, saj je neizčrpen vir svežega zraka in neoporečne pitne vode. Seveda ne gre zanemariti rekreativnih vidikov. Interesi se prepletajo, dopolnjujejo in mnogokrat tudi izključujejo. Usklajeno in uravnoteženo delovanje različnih uporabnikov prostora je torej še kako pomembno za ohranitev naravnega ravnovesja, ki bo goro ohranilo tudi za prihodnje rodove. Vprašanje sožitja naravnega okolja in ljudi je vprašanje prihodnosti.

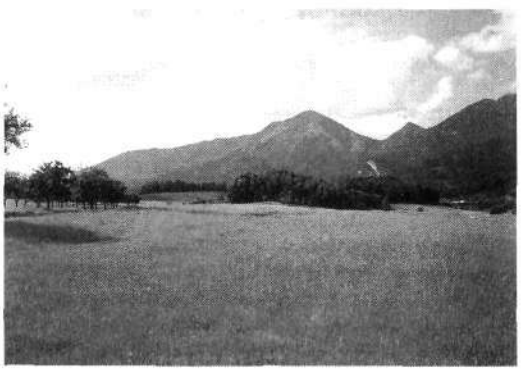

Zahodni del Storžiškega pogorja od grebena Psice prek Zaloške do Kriške gore.

Foto: Ivan Likar

PD Križe je ena izmed skupin, ki se še kako zaveda smiselnosti oziroma nujnosti tovrstnega početja – iskanja sožitja z ljudmi in naravnim okoljem. To je bilo osnovno vodilo letošnje pomladanske akcije. Ideja je že dalj časa živela v ljudeh, ob prizadevanju in obilici prostovoljnega dela nekaterih posameznikov pa se je tudi uresničila. Vrh Zaloške gore je zaradi svoje lege zelo razgleden in zato precej obiskan. Užitek obiskovalcev pa je pogosto kvaril blaten in umazan vrh, kajti ovce, poletne prebivalke teh pobočij, so puščale svoj pečat, ki je kratil sproščen počitek in poln užitek ob razgledu na Ljubljansko polje na eni in razgibano sredogorsko pokrajino s Košuto na drugi strani. Zato so se odločili, da ga ogradijo in postavijo dve klopi.

Eden izmed sedmih kažipotov, postavljenih na območju PD Križe.

Preden so ju postavili, so se kriški planinci dogovorili z uporabniki prostora oziroma lastniki zemljišča, to je pašno skupnostjo Zalog in pašno skupnostjo Kriška gora. V dolini so pripravili les za ograjo in klopi in vse skupaj na vrh prepeljali s policijskim helikopterjem, za kar gre zahvala Ministrstvu za notranje zadeve. Na vrhu pa so potem ograjo sestavili in postavili klopi. Ogradili so prostor, velik 15 krat 15 metrov, ki je dovolj velik za počitek planincev in obenem zadosti majhen, da ne pomeni velikega posega v naravno okolje. Prostor je obdan z nizko leseno ograjo, ki ovcam onemogoča dostop. Problem odpiranja oziroma zapiranja vrat so rešili z majhnimi stopnicami in navpičnim drogom za varen prehod obiskovalcev. Pot na vrh so dodatno označili s kažipotom, ročno prinesenim iz koče na Kriški gori. To je eden izmed sedmih kažipotov, postavljenih na območju, s katerim upravlja PD Križe. So delo sedanjega oskrbnika koče na Kriški gori **Štefana Bukovca**; prav taki pa nas usmerjajo tudi na poti na Golico.

PRILJUBLJENO PRIBEŽALIŠČE PLANINCEV

Omenjena akcija je dopolnilo rednim aktivnostim PD Križe, ki obsegajo oskrbo dveh koč in vzdrževanje 42 kilometrov poti. Slednje vključujejo dostopne poti iz vasi v pobočju do koče na Kriški gori ter prečno pot do Velike ter Male Poljane in Psice, ozek in skalnat greben, ki povezuje Veliko Poljano s Storžičem. Poleg teh je zanimiva tudi krožna pot iz Gozda po srednji poti čez Ježo in Štajnerico do Male Poljane, Tolstega vrha, nazaj po grebenu do koče na Kriški gori in nato do Gozda, ki zahteva okrog pet ur zmerne hoje. Najvišja točka omenjene poti je seveda Tolsti vrh na Zaloški gori, kjer sta vpisna knjiga in žig.

Celotna aktivnost društva kaže na izjemen posluh članov za naravovarstvene vsebine. S polno odgovornostjo opravljajo poslanstvo varuhov gorá. Varovanje območja, ki spada pod njihovo okrilje, je življenjska filozofija, ki je vpletena v vse društvene dejavnosti. Njihovo delo in prizadevanja so z navdušenjem pozdravili obiskovalci, ki si odslej lahko v še prijetnejšem okolju v miru privoščijo zasluženo malico. Vrh Zaloške gore pa je poleg koče na Kriški gori in v Gozdu novo urejeno pribežališče planincev.

Kriški planinci so pokazali, da tudi številčno majhna društva s svojimi dejavnostmi prav nič ne zaostajajo za mnogo večjimi. Dosedanji rezultati to vsekakor dokazujejo. Volja in zavzetost članov sta dobra popotnica tudi za vnaprej.

Enake težave PZS in DAV

Planinska zveza Slovenije ni več tisto, kar je bila. Tako trdijo kar številni in dajejo za zgled druge planinske organizacije v Alpah, kjer da je čisto drugače.

Pa ni. Ko je Nemška planinska zveza DAV, največja gorniška organizacija na svetu, ki ima v 350 društvih kar 620.000 članov, konec letošnjega junija slavila 50-letnico vnovične organiziranosti, potem ko so jo po koncu druge svetovne vojne zaradi njene neprimerne vloge v nacističnih časih začasno prepovedali, je bilo izrečenih veliko kritičnih besed o njeni organiziranosti. Kritiki so govorili o slabem vodenju, intrigantstvu, odstopu drugega predsednika in o sporih med člani, med tradicionalisti in modernisti, ko prvi kot klasični gorniki nasprotujejo novim športnim usmeritvam v gorskem svetu, drugi pa hočejo planinsko organizacijo odpreti za vse, ki jih karkoli vleče v gore, od gorskih kolesarjev do raftarjev, od športnih plezalcev in popotnikov do pohodnikov, izletnikov in družin.

Tradicionalisti trdijo, da se planinska zveza spreminja v nekakšno planinsko avto-moto zvezo s storitvami za vse, zaradi česar se izgubljajo stari ideali in trpi varovanje okolja.

Realisti pravijo, da resničnost ni tako črno-bela. Večina privržencev planinske ideje vendarle meni, da se DAV ne sme zapirati v ozke kroge in da mora pustiti do besede vsakomur, ki hoče kaj povedati o dogajanjih v gorskem svetu. Seveda naj bi bila varnost slejkoprej poglavitna naloga DAV, težavneje pa se bo sporazumeti o tem, kako naj bi bila organizacija hkrati združevalka vseh, ki se hočejo kakorkoli udejstvovati v gorskem svetu, in od države priznana varuhinja gorske narave, kar je še vedno tudi ena od osnovnih nalog DAV.

CORDILLERA BLANCA JE ZDAJ VARNEJŠA ZA PLEZALCE IN TREKERJE

PERUJSKA GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA

JOŽE CAJZEK

Hiter razmah gorskega turizma in vseh drugih gorniških dejavnosti v perujski Cordilleri Blanci v obdobju devetdesetih let, po zlomu zloglasne teroristične organizacije Sendero Limonoso, je žal povzročil tudi zelo tragične dogodke, saj se je izredno povečalo število nesreč in žrtev v gorah. Vrtoglavo so naraščale predvsem zaradi neizkušenosti in nepripravljenosti mnogih obiskovalcev tega pogorja.

Pretresljivim podatkom in vse pogostejšim resnim opozorilom javnosti ter medijev je v zadnjem času namenila pozornost tudi perujska vlada z organi oblasti, ki se je po oceni razmer končno odločila za ustanovitev prve usposobljene in primerno opremljene gorske reševalne službe na tem območju.

Celotno organizacijo za ustanovitev in delovanje gorske reševalne službe (v nadaljevanju GRS) je prevzela perujska policija, ki je 28. oktobra 1998 oblikovala posebno enoto z imenom La unidad de salvamento de alta montaña, kar v prevodu pomeni Enota GRS za visokogorje. Za sedež te enote je bilo določeno mesto Yungay v IV. policijskem okrožju, ki leži v kanjonu reke Rio Santa natanko pod najvišjim perujskim vršacem Huascaranom (6768 m). Otvoritev in posvetitev postaje GRS je bila 4. julija lani, v njej pa so zaposleni usposobljeni policisti, ki so bili izbrani iz letalskih in padalsko-intervencijskih enot.

NAJPREJ SO REŠEVALI ŠVICARJI

Po sklepu perujske vlade ima enota GRS naslednje naloge in pristojnosti:

- zagotavljanje stalne pomoči, zaščite in reševanja domačim in tujim obiskovalcem perujskih gora, ki doživijo težave ali nesrečo;
- preprečevanje nesreč s posredovanjem informacij obiskovalcem o razmerah v gorah, o gorsko-športnih dejavnostih in o potrebni opremi za vzpone ali pohode;
- posredovanje in reševanje oziroma evakuacija ponesrečenih ali poškodovanih v visokogorju z vsemi razpoložljivimi sredstvi, s katerimi razpolaga enota;
- raziskovanje vzrokov nesreč in poročanje pristojnim organom;
- iskanje in nastanitev pogrešanih oseb, katerih življenje je ogroženo zaradi bolezni ali poškodb, itd.

Že na začetku svojega delovanja je morala enota prevzeti veliko odgovornost in se spoprijeti z reševanjem ponesrečenih žrtev v visokogorju, saj se je pripetilo več nesreč.

Najpogostejši vzroki za nesreče so bili plazovi. »Z velikimi težavami smo komaj obvladovali transport in iskanje ponesrečencev,« mi je potarnal poveljnik enote **Luis Garate Otero**.

Na pobudo svojega prijatelja **Beta Sotela** iz mesta Huaraz, ki vodi agencijo Montrek, ki se ukvarja z gorsko-rekreacijskimi dejavnostmi in je prijatelj poveljnika GRS, sem obiskal enoto v Yungayu.

Tudi brez uniforme bi bila reševalca prepoznavna.

Poveljnik Otero me je prijazno sprejel in mi razkazal poslopja in opremo ter me seznanil z njihovo tehniko reševanja. Enota razpolaga tudi s kakovostno in sodobno računalniško informacijsko opremo. Poleg moderne alpinistične opreme sta na voljo tudi dva helikopterja, ki sta nepogrešljiva za reševanje na obširnem območju Cordillere Blance.

Pred ustanovitvijo perujske policijske enote GRS je bilo reševanje v tamkajšnjih gorah domena Švicarske šole in organizacije za gorske vodnike v Huarazu Casa de Guias, katere lastniki so Švicarji. V tej šoli usposabljajo predvsem gorske vodnike, ki prihajajo iz različnih krajev v Peruju. V šolo se vpisujejo Peruanci iz premožnejših družin, ker je za šolanje potrebno seči globoko v žep. Ta izobraževalna organizacija praktično združuje vse gorske vodnike za območje Cordillere Blance, jim priskrbi delo in je izvajala tudi reševalne akcije v gorah. Vendar je bilo njeno reagiranje ob nesrečah vse prej kot hitro in učinkovito, saj je preteklo več dni, preden so reševalci prispeli do ponesrečencev. Pogosto se je tudi zgodilo, da ponesrečenci niso preživeli, ker je bila prva pomoč prepozna, pa tudi vremenske razmere – predvsem mraz – so usodno vplivale na že ogrožene obiskovalce gora. Vodniki oziroma reševalci so imeli tudi staro in neprimerno opremo za reševanje, ki jo sicer še vedno rabljeno odkupujejo od alpinistov in odprav ter jo sproti spet prodajajo. To so bile bistvene ovire za uspešnejše napredovanje reševanja.

ZANIMANJE ZA SODELOVANJE S SLOVENSKO GRS

Enota GRS zdaj učinkoviteje obvladuje razmere in dogodke v gorah, čeprav mi je njen poveljnik zaupal, da zaposleni še nimajo dovolj plezalnih in alpinističnih izkušenj v strmih stenah. Pa tudi piloti helikopterjev imajo težave pri reševanju v visokogorju, kar je nekako

razumljivo, saj se v perujski policiji doslej s takšno dejavnostjo niso ukvarjali. Zato so lani poslali nekaj reševalcev na usposabljanje v Avstrijo.
Luisu Oteru sem ob obisku predlagal, da bi se morda lahko povezali s Švicarsko šolo, vendar mi je pojasnil, da šola ni zainteresirana za sodelovanje zaradi nevoščljivosti njenih vodij in obenem prizadeta, ker je s svojimi reševalnii akcijami doslej zelo veliko zaslužila.

Nova enota GRS v Cordilleri Blanci je velika pridobitev za vse alpiniste, gornike in pohodnike, tudi za slovenske, ki v zadnjih letih vse pogosteje obiskujejo te čudovite gore in prelepo naravno okolje.
Prvi slovenski obiski segajo v sedemdeseta leta, ko je bil na tem območju še močno prisoten terorizem. Kljub tej nevarnosti so v visokogorje Cordillere Blance že prihajale prve slovenske (jugoslovanske) odprave, ki so požele velike in odmevne uspehe. Preplezano je bilo veliko najtežjih prvenstvenih smeri, ki so bile zgled in izziv drugim odpravam po svetu. Še do danes je veliko prvenstvenih slovenskih smeri ostalo neponovljenih. Na drugi strani prisotnost in številnost slovenskih alpinistov in odprav skokovito narašča, ne zaostajamo pa niti z lepimi dosežki pri vzponih na vršace.
Pogosta prisotnost slovenskih alpinistov, predvsem mladih z velikimi ambicijami, pomeni tudi veliko večje tveganje. Zato so toliko bolj pomembni podatki o novoustanovljeni enoti GRS v Peruju.
Ko sem poveljniku predstavil delovanje slovenske gorske reševalne službe, je bil takoj zainteresiran za sodelovanje z njo in tudi s helikoptersko enoto slovenske policije. Vsem tistim, ki se boste odpravili v pogorje Cordillere Blance, pa je obljubil tudi vso pomoč v težavah ali ob morebitnih nezgodah.

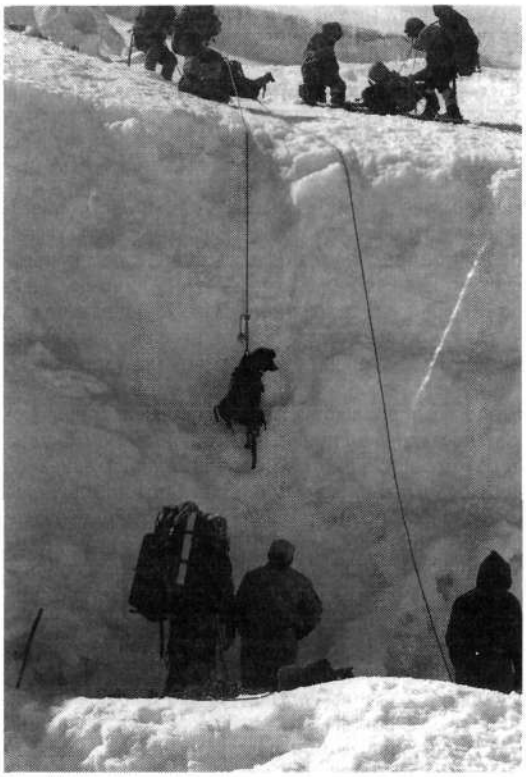

Vaja dela mojstra: naučiti se je treba, kako naj bi pomagali, ko je treba.

Poveljnik Otero je posredoval še naslednja priporočila:
- da se vsi obiskovalci redno vpisujejo v knjige, ki so dostopne na vseh vhodih v narodni park Huascaran;
- da pred zahtevnejšimi vzponi najprej opravijo primerno aklimatizacijo in napišejo sporočilo ali povedo, kam so namenjeni;
- da obiskovalci, še posebej neizkušeni v visokogorju ali tisti, ki na območje Cordillere Blance prihajajo prvič, v mestu Huaraz najamejo gorske vodnike.

POMEMBNE INFORMACIJE

Vse te informacije so potrebne zaradi osebne varnosti v gorah, enoti GRS pa omogočijo hitro ukrepanje ali pomoč ob nastalih zapletih ali težavah.
Še nekaj podatkov o perujski policijski enoti GRS:
- sedež ima v mestu Yungay,
- policisti imajo na uniformah prepoznavni znak,
- telefon: 044 793333, 973327, 793291,
- telefax: 044 793292,
- satelitski telefon – IRIDIUM: 00881736124097, 00881736124098,
- E-mail: usam@pnp.gob.pe.

Vsem, ki se boste podali na območje Cordillere Blance, seveda želim – tako kot je navada v domačih gorah – varen korak in veliko lepih ter prijetnih doživetij v tem perujskem gorstvu.

Če boš v nedeljo ob lepem vremenu

VINKO HROVATIČ

Če boš v nedeljo ob lepem vremenu
spet svoj korak tja v planine usmeril,
tam se ustavi na gorskem slemenu,
da boš planikam poglede odmeril.

Skloni do prve se, zame jo vzemi
in mi ta delček lepote prinesi,
pótlej povezal bom z nageljni tremi
v šopek, ki drag mi bo, to se zanesi.

Z nageljnom ljubi dajál bom zvestobo,
bom ji s planiko obujal spomine,
ko sva v pogorju v jutránjo svetlobo
gledala skalnate večne strmine.

Slišala bova iz gôre spet klice
tiste skrivnostne in željno vabeče,
ki so prihajali, z gorske meglice,
da sva med njimi bilá polna sreče.

POSKUSNI PROGRAM ZIMSKEGA TABORA ZA UČENCE DRUGE TRIADE DEVETLETKE

UČENCI V ZIMSKIH GORAH

IRENA BURJA, RUDI POLAK

Marca leta 2000 smo v Blejski koči na Lipanci v skladu z diplomsko nalogo »Program zimskega turnosmučarskega tabora za učence druge triade devetletke« izpeljali tabor z učenci OŠ prof. dr. Josipa Plemlja na Bledu. Program je bil za vse nov izziv, saj se je pokazala možnost oblikovanja programa zimskega tabora kot celote za vse osnovnošolce.

S skupnimi močmi je bilo potrebno najprej izbrati kraj, čas in ekipo. Pri izbiri kraja je bilo nemalo idej, predlogov in polemik – vsak berač svojo malho hvali! Na koncu smo enotno izbrali planino Lipanca, kjer je Blejska koča v oskrbi našega matičnega društva, saj kraj ustreza veliko kriterijem:

- Lahek in kratek dostop: Koča je odprta vse leto in je lahko dostopna, saj se z osebnim avtomobilom pripeljemo do Mrzlega studenca na Pokljuki, kjer nas kažipot usmeri na gozdno cesto, ki je tudi pozimi plužena (za to skrbi planinsko društvo). Po gozdni poti se peljemo naravnost mimo Planine Javornik do spomenika (do tod je gozdna cesta pozimi plužena). Od tod je do Blejske koče na Lipanci zmerne hoje peš ali na smučeh slabo uro.
- Bližina in primernost tur: Za tiste, ki si želijo lažjih, krajših, a vseeno zelo lepih zimskih tur, peš ali na smučeh, je ta prostor zelo primeren. Ne nudi sicer obilice izbire, vendar si lahko mirno privoščimo tri- do štiridnevni tabor in vsak dan izvedemo drugo turo. Posebej primeren je prostor za osnovnošolce in tiste, ki se seznanjajo s turno smuko.
- Primerna lega: V bližini koče je moč izvajati različne aktivnosti na snegu, blizu pa so tudi balvani in manjša stena, ki je ves dan obsijana s soncem. To omogoča, da se otroci preskusijo v plezanju v pravi skali in s spustom ob vrvi, ki je zanje največji užitek.
- Ekonomska primernost: Ker koča ne sodi med visokogorske, je cena penziona temu primerna, tako da ne predstavlja prevelikega finančnega zalogaja staršem, ostalih stroškov pa praktično ni.

Pri izbiri termina smo bili postavljeni pred dejstvo, da program izpeljemo lahko le v času zimskih počitnic; postavljen je bil termin od 27. 2. do 1. 3. 2000. Pri tem je bilo upoštevano dejstvo, da so starši dopoldne zaposleni in lahko otroke pripeljejo na zbirno mesto le popoldne.

Z izbiro ekipe ni bilo težav, saj smo nekateri vodniki že vrsto let samostojno organizirali in vodili zimske tabore. Tako smo vodstvo tabora sestavljali vodja tabora **Irena Burja** (abs. Pedagoške fakultete), tehnični vodji **Aleš Poljanec** (vodnik A, B, D, G) in **Rudi Polak** (vodnik A, B, D, G) ter pomočnik **Marjana Ulčar** (študentka Pedagoške fakultete).

Največ dvomov je prinašala skrb, če nam bodo starši zaupali, saj je bil program namenjen ciljni skupini, ki se s turno smuko v praksi še ni srečala, torej čistim začetnikom.

Poleg tega se je vsakemu od vodnikov porajala tiha skrb, kako se bo celoten program obnesel, saj smo bili doslej navajeni le standardnega tabora, kjer otroci nimajo težav s turnim smučanjem: zjutraj izvedejo daljšo turo, popoldne pa je prosto za različne aktivnosti.

V tem primeru je bil program poln, dinamičen in praktično za nikogar ni bilo prostega časa.

Dne 27. marca so starši svoje otroke pripeljali na dogovorjeno mesto in program se je začel uresničevati v praksi. Otroci so bili živahni, a vseeno malce napeti od pričakovanja neznanega. Tudi med nami je visel oblak negotovosti – po glavi nam je rojilo nešteto vprašanj brez odgovorov.

Po prihodu in nastanitvi v koči so se otroci seznanili z osnovnimi elementi smuke v celcu. Program vsebuje osnove smuke v polnem snegu, izvedbo več turnih smukov v dopoldanskem času in popoldanske delavnice, skratka, poln je raznovrstnih aktivnosti. Naj na kratko predstaviva potek izpeljanega programa.

Zbrani na vrhu

NEDELJA, 27. 2. 2000

Po zboru udeležencev pred spomenikom in ko smo skupaj s starši oprtali prtljago, smo odšli proti Lipanci. Med potjo smo si privoščili več krajših počitkov in tako počasi prisopihali do Blejske koče, kjer smo se nastanili in se pripravili na popoldanski program.

Popoldne smo udeležence seznanili z režimom dela ter izvedli vaje na snegu (padanje pri smučanju v polnem snegu, pobiranje predmetov med spustom, tekma med udeleženci – vzpon in spust). Aktivnost na snegu smo končali z izdelavo snežnih utrdb in vsesplošnim kepanjem. Zvečer je bila delavnica o vremenu. Udeleženci so izdelali nekaj preprostih naprav za spremljanje vremena – napravo za določanje smeri vetra, merilo za odčitavanje višine snega, napravo za merjenje količine

Naša četica koraka...

Foto: Irena Burja

padavin – in pripravili termometer za spremljanje temperature ozračja.
Vse naprave smo postavili na ustrezna mesta, kjer smo trikrat dnevno odčitavali podatke (zjutraj po zajtrku, opoldne po kosilu in zvečer po večerji) in jih ves čas tabora vnašali v preglednico.

PONEDELJEK, 28. 2. 2000

Po zajtrku smo odšli proti Mrežcam (1950 m). Pot je bila preizkusni kamen za večino novopečenih turnih smučarjev. Na vsesplošno zadovoljstvo smo vsi prišli na vrh.
Na vrhu smo malo počili in se okrepčali ter se seznanili z okoliškimi vrhovi. Sledil je spust z vrha po jugozahodnem pobočju do ugodnega prehoda na vzhodno pobočje in po tem do poletne poti Lipanca–Srenjski preval in nazaj do koče.
Po kosilu je bil krajši počitek, ta čas pa smo pripravili poligon z elementi turnega smučanja (prehod s smučmi čez ovire, zavoji na strmini, izogibanje preprekam, spust v sklonjeni preži pod prepreko, spust v globel, pobiranje predmetov med spustom in zaustavitev na določenem mestu ter nazadnje skok).
Udeleženci so se sprva spustili po poligonu, da so se seznanili s progo in nalogami ter se nato zares pognali po poligonu. Uspeh je bil neverjeten. Izdelali smo še prerez snežne odeje ter nato v koči obdelali še nekaj vsebin iz prve pomoči.
Večerji so sledile priprave in nato izvedba nočnega pohoda. Takrat smo spoznali nekaj pomembnejših ozvezdij in se po njih skušali orientirati.

TOREK, 29. 3. 2000

Takoj po zajtrku smo se odpravili na turo na Lipanska vrata. Poletni poti Lipanca–Debela peč smo sledili do tam, kjer pot ostro zavije desno. Tu smo pod strmimi pobočji prečili do sedla, kjer je bil krajši počitek. Sledil je spust pod pobočji Mrežc do koče.
Po kosilu smo si malce oddahnili in nadaljevali spuščanje ob vrvi z bližnjega balvana, s katerega so otroci pri spustu preskusili svojo hrabrost.
Pred večerjo je bila še delavnica o otroških ilustracijah, ko so udeleženci prelili na papir svoje predstave o Martinu Krpanu.
Trije dnevi so hitro minili in prišel je zaključni večer s podelitvijo priznanj za najboljšega turista(-ko), naj padec, najboljši spust ob vrvi, najboljšega na poligonu, naj smučarja(-ko) – in pogostitev.

SREDA, 1. 3. 2000

Tega dne je močno snežilo, saj je ponoči zapadlo preko 20 cm snega. Zaradi tega smo se v vodstvu tabora odločili, da se predčasno vrnemo v dolino.
Po zajtrku smo opravili pohodno turo na bližnji vrh »Lipanščekc« (1725 m). Po strmem vzhodnem pobočju smo prigazili do vrha in po severozahodnem grebenu sestopili do poletne poti Lipanca–Srenjski preval ter sledili poti do koče.
Temu so sledile igre in zabava na snegu s spuščanjem z zračnico in vrečkami.
Do kosila so udeleženci pospravili bivalne prostore in pripravili prtljago za odhod v dolino, saj so po kosilu starši že prišli ponje.

* * *

Program je bil izveden v celoti kljub temu, da je bil tabor dan krajši od predvidenega in je ves čas poteka kazal pozitivno naravnanost. Posebej zanimivi so rezultati:

- Z analizo v vodstvu smo ugotovili, da je dinamika in zasedenost dneva z različnimi dejavnostmi, ki naj ne trajajo predolgo (do 1,5 ure), nadvse zaželena. Otrokom je potrebno dopustiti samostojno odločanje in jih le občasno usmeriti. Cilji morajo biti izbrani tako, da jih otroci dosežejo z izkoriščenjem vseh svojih sposobnosti.
- Ankete udeležencev kažejo težnjo po raznovrstnosti aktivnosti s poudarkom na izzivih, ki zahtevajo polno koncentracijo, polno psihofizično obremenitev – soočenje z nevsakdanjimi in zanje neznanimi aktivnostmi, saj v tem vidijo potrditev svojih sposobnosti.
- Iz ankete staršev je razvidno, da je potrebno otrokom omogočiti sprostitev tako, da se jih razbremeni misli in skrbi na šolske obveznosti in vsakdanje tegobe ter jih obremeni z aktivnostmi, s katerimi se vsakodnevno ne soočajo in jim ponujajo izziv, kjer otroci najdejo sebe.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

KLJUČI NEBA

DARKO BERLJAK

***Darko Berljak**, sedanji tajnik Hrvaške planinske zveze, je gotovo najboljši poznavalec Himalaje na Hrvaškem, saj je tja doslej vodil že vrsto alpinističnih odprav in trekingov, tudi na najvišje gore najvišjega pogorja na svetu. Sprva je tja odhajal predvsem kot ljubitelj gorá, potem še iz drugačnih nagibov: v teh gorah in ljudeh pod njimi in v vsem, kar je okoli njih, je nekaj več, kar pritegne skoraj vsakogar, ki je kdaj hodil tod, Berljaka pa je ta svet popolnoma zasvojil.*

*Srpva je hodil po dokaj uhojenih himalajskih poteh, potem se je začel odpravljati tja, kamor ne zaide prav veliko zahodnjakov. Pred seboj imamo zdaj knjigo »Ključi neba ali tibetanska trilogija«, napisano v hrvaškem jeziku, ki je letošnje zgodnje poletje izšla v zagrebškem založništvu Izvori. Kot piše v predgovoru **dr. Iztok Tomazin**, »se v njej srečujemo z elementi potopisa, romana, znanstvene fantastike, filozofskih in verskih razprav. Popolnoma tako kot v resničnosti v teh krajih je v knjigi resničnost pomešana s sanjarjenji, dejstva z domišljijo, humor z resnostjo, vse skupaj pa je povezano v zanimivo, smiselno in usklajeno celoto.«*

Sicer pa je pisec Ključe neba postavil na vrhove Mount Everesta, Čo Oja in Kailasa, gorá, ki se dotikajo neba, kot se realnost na njih dotika sanj. Ti vrhovi, kot piše dr. Tomazin v uvodu, so za večino ljudi fizično nedostopni, zato pa še bolj zanimivi in skrivnostni. Vendar so najpomembnejši ključi prav tako skriti drugje, dostopni in nujno potrebni vsakomur, kdor hoče svojemu obstoju dati poseben smisel in ga obogatiti. Ta knjiga, pravi Tomazin, na poseben, duhovit in privlačen način predstavlja tudi nekatere od teh možnosti.

Z dovoljenjem avtorja objavljamo iz Ključev neba precej skrajšano poglavje o sveti gori Kailasu kot povabilo k branju celotne napeto napisane knjige, ki jo bodo gorniški pustolovci zanesljivo prebrali na mah. (Op. ur.)

* * *

Malo je na svetu ljudstev, ki v svojih legendah, zgodovini ali navadah, najpogosteje pa v veri niso imeli ali še dandanašnji ne bi imeli svojih svetih gora. Stari Grki so na Olimp posadili dvanajst glavnih bogov, zoroastri Mitro na goro Elbrus, krščanstvo je v svetem pismu najpomembnejše dogodke postavilo na svete gore Ararat, Sinaj in Golgoto, srednjeameriške indijanske kulture in Japonci spoštujejo vulkana Popocatepetl in Fudži, po vsem svetu, kjer živijo ljudje in kjer so gore, pa obstaja še vrsta podobnih primerov.

Skoraj vse te gore so zaradi pozabljivosti, moderne civilizacije, ki je vsenaokrog, lahkega dostopa in vzpona nanje ali iz kakega drugega vzroka izgubile večji del svoje transcendentalnosti.

Toda Kailas, kar zadeva svetosti najstarejša gora, je ostala obvarovana pred tem zaradi verskih in resničnih zgodovinskih dogodkov, zaradi vrste skrivnostnih posebnosti in razburljivega doživljanja izjemne lepote s prizori, ki se še kar dogajajo v njeni okolici, kjer razmeroma redkim prišlekom še dandanašnji ponuja enako močna in težko razložljiva duhovna doživetja.

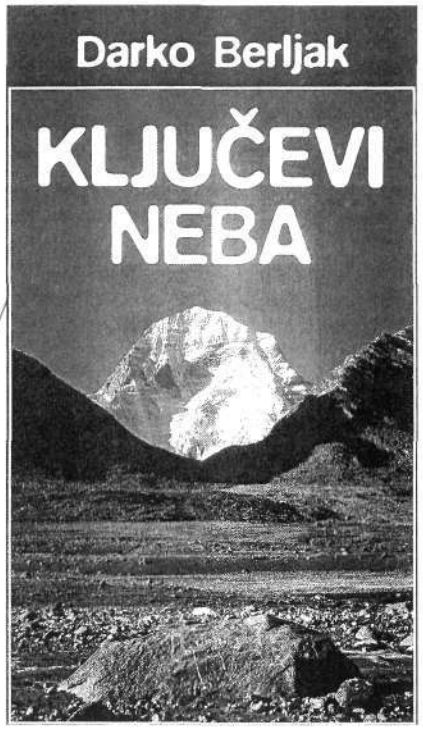

Ni naključje, da je na naslovnici Berljakove najnovejše knjige natisnjena fotografija Kailasa.

Ta gora je sveta celo za štiri vere. Hindujci jo imenujejo Kailas in je zanje Središče univerzuma, njena severna stena je Šivov prestol, žleb v južni steni pa je Stopnišče do nebes. Budisti jo imenujejo Kang Rinpoče ali Snežni dragulj in jo smatrajo za Popek sveta. Za džainiste je to kraj, kjer so dobili razsvetljenje njihovi prvi preroki, imenovali pa so jo Astapada. Pripadniki predbudistične tibetanske vere bon verujejo, da so se nanjo z neba spustili bogovi in so jo imenovali Tise.

Težko je kolikortoliko točno oceniti, vendar je to zdaj najsvetejša gora za več kot milijardo ljudi. Zaradi svoje lege daleč v težko dostopnem in slabo naseljenem zahodnem Tibetu pa je malo celo vernikov teh ver, ki so jo videli v živo, da o obiskovalcih iz drugih delov sveta niti ne govorimo.

Do pred nekaj leti so Kailas smatrali za enega od najtežavneje dostopnih popotniških ciljev na svetu, težje celo od severnega ali južnega tečaja, za katera je treba imeti predvsem dovolj denarja in je s tem v glavnem vse urejeno, medtem ko je za pot do Kailasa potrebno še marsikaj drugega, še največ pa sreče, da bi premagali neštevilne birokratske in naravne prepreke.

Že v Rgvedah, najstarejših svetih spisih na svetu, napisanih pred tri tisoč leti, je bilo središče vesoljstva postavljeno na lokvanjev cvet. Na njem je stala sveta gora Meru z izviri vseh rek, ki omogočajo ljudem življenje na Zemlji.

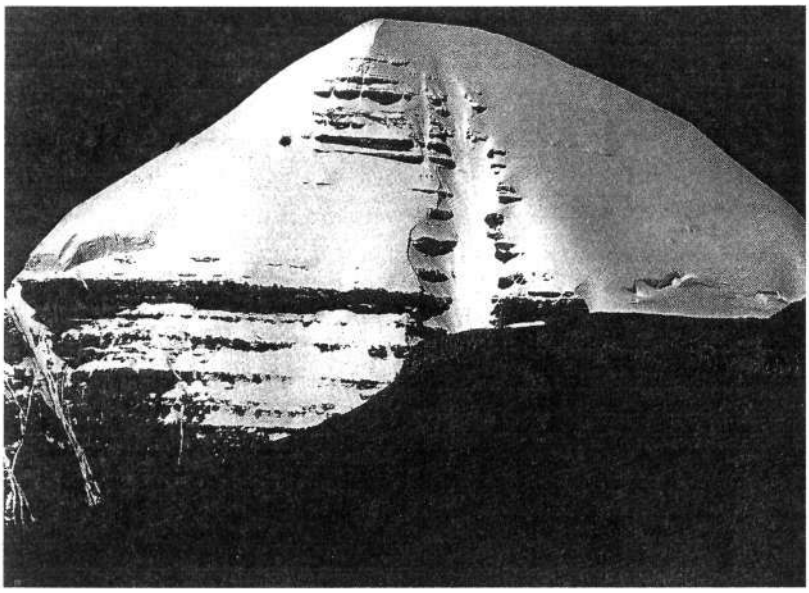

Južna stena Kailasa z Lestvami do neba

Kailas so prepoznali kot Meru in preseneča, da so ljudje pred več tisoč leti vedeli, da iz majhnih potočkov nastanejo največje reke, brez katerih si zdaj ne bi mogli zamisliti življenja v večjem delu Azije. Te reke so Brahmaputra, Ind, Karnali in Sutlej. To pa še ni vse. Mistični Meru je prikazan prav na sredini lokvanjevih listov, ki so predstavljali takrat znane celine. Če potegnemo črte s koncev Evrope, Afrike in Azije, kar je pravzaprav največja kontinentalna masa na svetu, leži Kailas točno v njihovem težišču.

Ta gora je, kar je posebnost, ločena od drugih gorá, ker stoji na stotine kilometrov severneje od glavne himalajske verige in se s svojimi 6714 metri osamljena dviga sredi tibetanske visoke planote. Njena oblika daje vtis umetne tvorbe, ker je skoraj popolna četverostranična piramida, pokrita s snegom. Normalno je, da ima vsaka gora na svetu različne strani, toda pri Kailasu gre to do neresničnih skrajnosti: vzhodna stran je pokrita s snegom, gladka je in brez ene same vidne skale, južna ima točno po sredini velik in pravilen skalnat žleb, zahodna je popolnoma navpičen črn monolit, severna stena pa je kot pajkova mreža prepletena z najrazličnejšimi kombinacijami drobnih razpok in skalnatih plošč.

Celo mnogo nižje gore je zelo težko obhoditi, ker so najpogosteje s svojimi sosedi povezane z visokimi grebeni ali nedostopnimi strminami. Okoli Kailasa pa se je mogoče prav prijetno sprehoditi po pravilnem krogu, ki meri 54 kilometrov, kar je osnovni cilj romarjev k tej sveti gori.

Pod Kailasom sta veliki in sveti jezeri Manosarovar in Raksas, še en čudež narave, ker sta sladki, kar je izjema med številnimi tibetanskimi izključno slanimi jezeri, ki so ostanki praoceana Tetis. Ti dve jezeri pomenita hkrati največje in najvišje zaloge pitne vode na svetu.

Poleg romarjev štirih azijskih ver, ki že tisočletja s trudom prihajajo pod Kailas, je bilo do druge svetovne vojne v njegovi bližini samo kakšnih deset zahodnjakov – skupina krščanskih menihov, ki je bila v 18. stoletju na poti iz Indije v Laso, in nekoliko pozneje iz iste smeri nekaj angleških pustolovcev. Švedski raziskovalec **Sven Hedin** je v začetku 20. stoletja kot prvi belec prehodil krog okoli Kailasa, znani avstrijski alpinist **Herbert Tichy** pa je preoblečen v tibetanskega meniha to ponovil leta 1933. V petdesetih letih je LR Kitajska zavzela Tibet in to območje do leta 1986 popolnoma zaprla, naslednja štiri leta pa je samo peščici zahodnjakov z velikanskimi težavami uspelo priti do Kailasa.

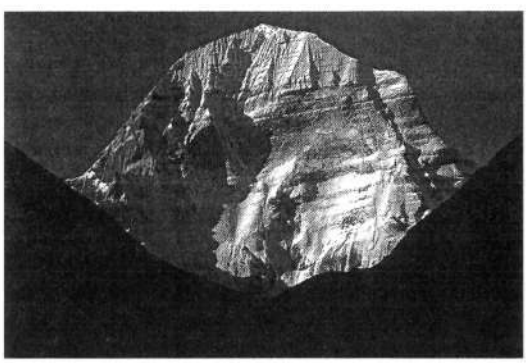

Šivov prestol ali severna stena Kailasa

Nihče se še ni povzpel na njegov vrh. Tibetanci na to niti v sanjah ne pomislijo, pa tudi nobenemu tujcu vsaj za zdaj kaj takega ne pride na misel, saj takega svetoskrunstva ne bi bilo mogoče z ničemer opravičiti. Celo kitajske oblasti, ki jih zelo zanima, da bi od turistov pobrale čim več denarja, prepovedujejo vzpon na Kailas. Vprašanje je le, do kdaj bo tako, kajti znanemu alpinistu **Reinholdu Messnerju** so že obljubili, da bo imel prednost, če bodo to goro odprli za plezanje. Nekateri

posamezniki so se poskušali približati vznožju velikih sten Kailasa, najbližji so bili kakšnih sto metrov daleč od njih, vendar pravijo, da so bile nekakšne vibracije take, da so se raje vrnili.

Do gore je težavna in dolga pot. Najslabšo potegnejo hindujci, za katere je to že nekaj milenijev sveta gora. Zaradi slabih odnosov med Indijo in LR Kitajsko sedanji gospodarji Tibeta dovoljujejo letni obisk samo dvesto Indijcem. Zainteresiranih je tisočkrat več in vsako leto v Indiji organizirajo loterijo, pri kateri so edini zadetki kitajske vize za obisk Kailasa. Toda kar traja dovoljenje kratek čas, se drastično zmanjša število tistih s srečko, ki je zadela. Ti ljudje se ne morejo uspešno aklimatizirati na višino in romarski krog jim še naprej ostane neizpolnjena želja.

Osnovna težava, zakaj je Kailas težko dostopen, je v nekaj osnovnih zemljepisnih dejstvih. Dostop iz bližnje Indije je dovoljen samo romarjem iz te države. Nekoliko vzhodneje je kitajsko-nepalska meja, vendar je treba prehoditi pol zahodnega Nepala, da bi prišli do nje. Po Tibetu peljejo do Kailasa tri ceste, dve iz Lase – severna je dolga 2000 kilometrov, južna 1200 – in ena iz Pakistana preko Sinkjanga, dolga 1600 kilometrov. Večji del teh prometnih žil pa bi težko imenovali tako, ker je precejšnje dele teh poti komajda mogoče celo slutiti ali pa jih sploh ni. S tibetanskimi »cestami« so ozko povezane tudi naravne zapreke v teh brezpotjih: velike reke brez mostov, približno dvajset več kot 5000 metrov visokih gorskih prelazov in nekaj pustinj z neprehodnimi peščenimi sipinami.

* * *

Kot da prihajamo iz temnih podzemnih hodnikov na odprt prostor brezmejne svobode, se je pred nami pojavila velika ravnica z modrim jezerom na sredini. Po ogromno naloženega kamenja v majhne piramide in po velikem lesenem mlaju, z vrha katerega je bilo razobešenih stotine molilnih zastavic, sem vedel, še preden sem pogledal na desno, da je to kraj, od koder je mogoče prvič videti tisto, o čemer sem dolga leta sanjal in kar sem neizmerno želel videti v živo.

Kakšnih petdeset kilometrov pred menoj je stala, ne da bi se kosala s katerokoli drugo goro v okolici, ker teh ni, s snegom pokrita pravilna piramida in z vrhom trgala redke bele oblake, kot da bi se prav ta trenutek želela pokazati v vsej svoji lepoti. Tišino je prekinjalo samo pridušeno plapolanje molilnih zastavic, gora pa je dajala vtis, da s svojo višino ne obvladuje le te stotine kilometrov velike visoke planote, ampak tudi preostali del Tibeta in morda ves svet, iz katerega se je dvignila.

Kailas, Kang Rinpoče, sveta gora s še polno drugimi imeni, je bila naposled tako blizu, da mi ni moglo prav nič več preprečiti, da jo bom peš obhodil po romarskem krogu.

Kamion se je ustavil, skočil sem z njega in napravil tisto, kar sem smatral, da sicer pripada samo tibetanskim vernikom, ne pa tudi meni, popotniku z druge strani planeta. Neka neznana sila ali pa globoko spoštovanje do te gore, s katere nisem mogel umakniti pogleda, me je prisililo, da sem dvignil sklenjeni dlani nad glavo, jih spustil do oči in nato do srca ter s stegnjenimi rokami pred seboj stegnjen legel na tla. Čeprav sem že četrt stoletja gornik in imam zelo rad gore, se jim nisem nikoli klanjal, toda tokrat sem se ji moral pokloniti, ne da bi vedel zakaj. Potem sem vstal s tal in še nekaj minut zame ni obstajalo nič drugega razen te gore.

Težko je bilo umakniti pogled, toda mnogo bližje od Kailasa je bil še en pomemben in svet kraj: jezero Manasarovar, ki je po verovanju hindujcev nastalo z močjo zavesti in razsvetljenja oziroma iz duha samega Brahme. Hindujski romarji se nujno okopajo v tem jezeru, kar jih mora dodobra osvežiti in pretresti, saj leži na nadmorski višini 4500 metrov. Vodo iz jezera kot največjo dragocenost odnesejo domov. Kako sveto in pomembno je zanje to jezero, dovolj pove podatek, da so vanj stresli nekaj pepela posmrtnih ostankov **Mahatme Gandija**.

Med jezerom in petdeset kilometrov oddaljenim Kailasom je velika ravnina Barka. Edino naselje na tem območju je Darčen ali prevedeno s tibetanskega Velika molilna zastava. Stoji na začetku ozkega kanjona na južni strani gore.

Samo kakšnih dvajset hiš obkroža majhen samostan,

Pogled na kraj Darčen s pobočij Kailasa

vendar je celotna okolica polna nomadskih šotorov. Zadnja leta so se nekateri Tibetanci za stalno naselili v Darčenu ter prodajajo spominke ali pa so svoje velike šotore spremenili v gostilne. V največji zgradbi v vasi je kitajski PSB, kjer nadzorujejo, kdo vse in zakaj se mota okoli Kailasa in ali imajo tujci prava dovoljenja za ta predel države.

Darčen je začetna in končna točka 54 kilometrov dolge romarske božje poti, najpomembnejšega svetega kroga v Tibetu. To pot na višinah med 4600 in 5700 metrov prehodijo številni Tibetanci v enem dnevu, če se jim ne mudi, potrebujejo dva dni, medtem ko je za zahodnjake in Indijce najbolje, da zaradi boljše aklimatizacije na višino načrtujejo tridnevni obhod.

* * *

Za samostanom Dirapuk je konec lagodnega sprehoda po božji poti. Pot pelje 700 višinskih metrov navzgor proti sedlu Drolma. Že na prvem klancu je pokopališče Šivatal, kjer vsi romarji umrejo. V začetku je Šinje, visok ošiljen kamen, ki predstavlja Gospodarja smrti,

Nomadka iz pustinje Čangtang

pred njim pa se polagajo računi za vse dotedanje grehe. Šivatal je kraj Barda, kraja, kjer po tibetanskem verovanju duša čaka 49 dni na novo reinkarnacijo. Tukaj je to samo začasno, kajti v Kailasovem primeru se ponovno rodimo na Drolmi in je dolžina bivanja v svetu mrtvih odvisna samo od naše kondicije oziroma od tega, kako dolgo bomo tavali po strmi kamniti poti do 5670 metrov visokega sedla. Vsa ta verovanja niso daleč od resnice, kajti posamezni slabo aklimatizirani popotniki med strašnim stokanjem spustijo tudi večji del svoje duše, preden pridejo na strašno oddaljen gorski prelaz.

Ničesar ni, kar na Šivatalu ni svetega, zato se romarji s čelom dotikajo vsega, kar dosežejo, pri tem pa neprestano izgovarjajo molitve. Pol ure pred sedlom teče preko kamna, na katerem je odtis Budove roke, majhen potoček in vsi ljudje si morajo tam umiti glavo in roke, da bi se čisti ponovno rodili na Drolma La.

Prizor na tej najvišji točki božje poti je težko opisati. Obdan z ledeniki in strmimi pobočji leži prelaz z veliko skalo v sredini. Predstavlja enaindvajset oblik Drolme, Boginje usmiljenja. Z njenega vrha je razpetih tisoče molilnih zastavic, ki že skoraj popolnoma pokrivajo celotno sedlo. Romarji prepevajo, prihajajo do tega kraja, dvigajo sklenjene roke v zrak, vzklikajo »La, so, so!«, kar je izraz zahvale bogovom pri vzponih na vse gorske prelaze v Tibetu, padajo na obraz in se potem trinajstkrat vržejo na tla.

Nato stopijo k veliki steni, se je najprej dotaknejo s čelom in gredo trikrat okoli nje, kar ni niti najmanj lahko, ker se vsi po vrsti zapletejo v klobčič vrvic in zastavic. Potem na ta velik kamen, premazan s številnimi plastmi jakovega masla, vtisnejo kovinski ali papirnat denar.

Dalje gre pot samo še navzdol. Do Darčena sta še dve uri hoje in neskončne sreče zaradi prehojene romarske božje poti ne more skaliti niti prihod do velikega šotora kitajske vojske, na katerem piše »Ticket Office«.

Ko turisti iščejo bolnišnico, pošto, sladke piškote ali stranišče, ne morejo nikjer v Tibetu, če se v šoli niso učili kitajščine ali ne vtaknejo nos v vsak prostor, da bi zvedeli, čemu služi, niti v sanjah prečitati karkoli v angleščini. Tukaj sredi pustinje pa jim to ni le omogočeno, ampak se morajo takoj tudi prijeti za žep. Čeprav je treba dovoljenje za Kailas plačati vnaprej v daljni Lasi, se je nekdo pametno spomnil, da bi na kraju samem prodajal še posebne vstopnice. Premetenost tega stvora je bila brezmejna. Da bi se zavarovali pred neodločnimi turisti, ki so z letalom prepotovali 10.000 kilometrov in se 2000 kilometrov premetavali v džipu, pod Kailasom pa bi se odpovedali božji poti zaradi navitih cen vstopnic, zaračunavajo takrat, ko se ni mogoče več odločati. Pošteno! Račune vedno izstavljajo na koncu, to, da je treba še drugič plačati isto stvar, pa je po kitajskem mišljenju nepomembna malenkost za bogate, utrujene in srečne tujce, saj pravkar končujejo enega od najlepših izletov v življenju s pogledom, polnim pohlepa, proti bližnjemu Darčenu, kjer imajo dovolj hladnega piva.

Drolma La, najvišja točka božje poti okoli Kailasa

Blagajna je postavljena na takšnem strateškem kraju, da stiskači nimajo niti najmanjše možnosti za rešitev, razen da se po isti poti vrnejo in izginejo v zahodnem Tibetu. Mimo šotora, postavljenega sredi ravnine, ne more zbežati niti pustinjska miš.

* * *

Kailas, Popek sveta in Središče vesolja, je spet daleč v svoji tibetanski neskončnosti in osamljenosti. Vse lažja je tja pot za številne radovedneže, zato bo večina njegovih skrivnosti kmalu izginila. Ali pa morebiti ne bo, kajti najlepše reči na svetu ni dovolj samo videti ali se jih celo dotakniti, te morajo biti predvsem v naših srcih. Morda je Kang Rinpoče prav tako kot vsaka druga gora samo kup kamenja, ledu in snega. Ne bi želel verjeti, da je tako, saj se zdi, kot da bi nekdo namenoma vtisnil v gene različnih narodov in ver, da je Kailas svet kraj, kjer je skrit ključ, ki ga že dolgo iščemo.

Dolina belega potoka

Včasih zaidem na stare poti.
Čez strma melišča, mimo osamljenih skal iščem nekdanje sledi.
Kanjavec samoten molči. Senca njegova objela je tesen pod mano, kjer voda v globeli šumi.
Oster zrak me drami iz sanj, a v njegovem grobem ljubkovanju skrita je mehkoba, slutnja, da prihaja vroč poletni dan.
Se nekaj me dotakne. Roka? Bil le vetra je dotik. Globoko v meni porodi se znan šepet: »Glej, to je dolina Belega potoka!«

Irena Curk

PAKLENICA - NARODNI PARK V OSRČJU VELEBITA

PAKLENIŠKE POTI MED MORJEM IN VRHOVI

SILVO BABIČ

Tema je še, ko zaklepam kolo, ki sem ga naslonil na enega od številnih kamnitih mejnih ograd nad Selinami, vasjo pred vstopom v sotesko Male Paklenice. Danes opoldne bom tukaj peš sestopal proti vroči, poletno prometni jadranski magistrali, ki bi se ji najraje izognil. Obvoza žal ni, tako pa jo bom na kolesu do kampa raje hitro in udobno prekolesaril. Zato se z upanjem, da mi kakšen nepridiprav kolesa ne odnese v neznano, odpeljem nekaj kilometrov naprej, proti vstopu v kanjon Velike Paklenice. Pri starih znancih pekih, ki vsako jutro vstajajo še pred petelini, diši po svežem kruhu in pravkar pečenem bureku. Malico in zajtrk sem si tako hitro priskrbel, pa tudi z nakupom vstopnice za vstop v narodni park se tako zgodaj ne zamujam; včasih prav nadležni in zoprni uslužbenci »Nacionalnega parka Paklenica« začno svoje vsakodnevno delo šele po sedmi uri. Od parkirišča na koncu nove, asfaltirane ceste je pot tlakovana s kamni in ves čas široka več kot meter, zato se ne bojim, da bi se v mraku prihajajočega dne na njej izgubil. V dvajsetih letih, kolikor že zahajam v pakleniške kanjone, sem jo prehodil neštetokrat. Poznam skoraj vsak kamen, zavoj in serpentino skoraj tako dobro kot tovorni konji, ki nekajkrat na teden nosijo bremena do Borisovega planinskega doma. V jutranjem hladu zato breskrbno korakam od parkirišča po kanjonu navzgor.

»PAKLA« SO IMENOVALI BOROVO SMOLO

Naključni obiskovalec parka zagotovo najprej pomisli, da je Paklenica dobila ime zaradi prepadnih sten, ki se dvigajo nad ozkimi, temačnimi soteskami tesnobnega videza. V slabem vremenu, ko zapiha burja, nevihtni oblaki pa se spustijo med velebitskimi vrhovi skoraj do vhoda v številne podzemne jame, kot so Manita peć, Babunjaša in Vodarica, kamnita obličja res spominjajo na domovanje peklenščkov. »Pakla« pa domačini še dandanes imenujejo borovo smolo, ki so jo od nekdaj pridobivali v prostranih gozdovih črnega bora na območju današnjega parka. Prodajali in uporabljali so jo za tesnjenje lesenih ladij, čebričkov in sodov ter za smrdeče nočno osvetljevanje.

Skoraj gotovo je, da je na kraju današnjega pokopališča sredi Starigrada njega dni obstajala večja rimska postojanka. Že stoletja je namreč z območja Starigrada - Paklenice, ki je zrasel na temeljih rimskega pristanišča ob zaselku Argyruntum, po ozki poti skozi kanjon potekalo živahno trgovanje med celinsko Liko in obmorskimi kraji velebitskega kanala. Tod namreč vodi na tem delu Velebita najkrajša pot z obale v notranjost celine. Tudi vse ladje, ki so plule med Zadrom, Reko in Dubrovnikom, so se ustavljale v starodavnem Argyruntumu. Morska pot je bila gotovo edina povezava med obmorskimi kraji, saj je po trasi današnje jadranske magistrale samo na nekaterih delih potekala slaba, težko prehodna kozja steza. Kamnita pot je povezovala med seboj samo nekatere vasi in zaselke.

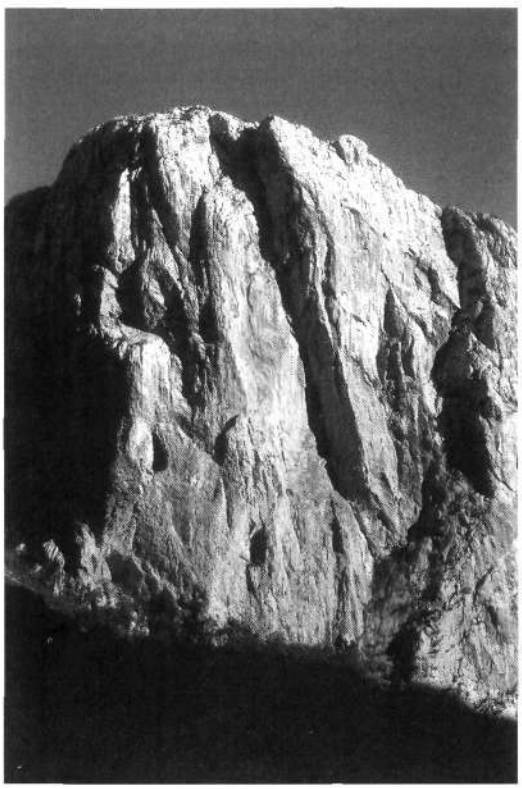

Mogočne stene Anića kuka in Debelega kuka so prepredene s smermi tudi slovenskih alpinistov.

Življenje v teh krajih je bilo zanimivo tudi v turških časih. Naključni obiskovalec na vzhodni strani nad vhodom v park, kjer plačate vstopnino, zagotovo ne bo opazil ostankov večje utrdbe. Z nje je lepo videti očitno povezavo med razpadajočo »kulo« na obali v bližini hotela Alan, s katere je lahko nadzorovati vstop v kanjon, in stolpom na drugi strani velebitskega kanala, na (pol)otoku Pagu. Vse tri opisane razvaline zgradb stojijo v ravni črti, po kateri so se s kresovi opozarjali na nevarnosti.

Pod imenom Paklenica si danes predstavljamo celotno območje današnjega narodnega parka, ki zajema soteski Velika in Mala Paklenica ter območje od zapuščene vasi Tomići do roba skoraj 150 kilometrov dolgega grebena Velebita pri Vaganskem vrhu. Opisano območje je bilo zaradi naravnih lepot in okolja s posebnim znanstvenim pomenom že leta 1949 razglašeno za narodni

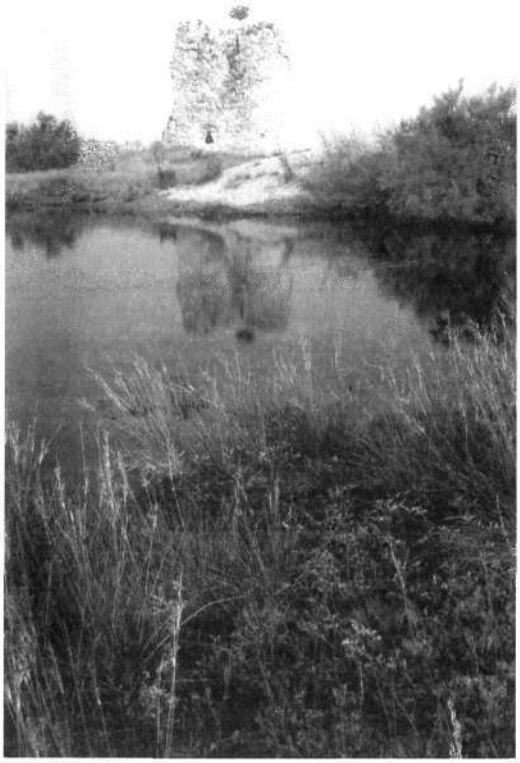

Nekaj je v Paklenici še sledov davnih časov in zgodovinskih dogajanj.

park. UNESCO je skoraj tri desetletja kasneje celotni Velebit proglasil za bioenergetski rezervat, v katerem se morajo izletniki, sprehajalci, planinci, jamarji, številni plezalci in alpinisti podrediti strogim naravovarstvenim pravilom. V zadnjih dveh desetletjih je soteska od kratkih sténic Čuka nad avtomobilskim parkiriščem do mogočnih sten Aniča kuka in Debelega kuka postala v vseh letnih časih oblegana meka težkega športnega in prostega plezanja.

Zakonsko zaščiteno območje je domovanje mnogih ogroženih živali in več kot 200 vrst ptic. Nad njimi z zamahi skoraj dvometrskih kril kraljuje beloglavi orel, nikakor pa ne moremo prezreti živorodnega kuščarja (Lacerta vivipara) in visokogorskega metulja (Erebia gorge vagana), ki se za razliko od svojih alpskih sorodnikov tukaj spreletava tudi pod višino 2000 metrov.

ZA POPULARNOST KANJONOV SO »KRIVI« ALPINISTI

Le nekaj metrov od poti v kanjonu se iz vznožja navpično proti nebu vzdigujejo stene in stolpi ponekod več kot 200 metrov visoko v enem samem zamahu. Plošče, poči in strmi razi iz rumene, sive ali izprano bele skale sedaj, zgodaj zjutraj, samevajo, že čez nekaj ur pa bo tukaj živahno kot na sejmu. Celotna Paklenica nudi vrsto zanimivih gorniških, planinskih ali preprostih sprehajalnih poti ob nepreglednem številu zelo težkih, kratkih ali daljših športno-plezalnih smeri, lažjih plezalnih vzponov in pravih pohodniških tur z izhodiščem pri vstopu v park ali pri Borisovem planinskem domu. Uprava parka organizira turistične obiske v podzemno jamo Manita peć, vódeno opazovanje ptic in ogled parka s konjem po stezah Winnetouja.

Tako kot marsikatero zanimivo naravno območje so tudi Paklenico v začetku sedemdesetih let množično odkrili ljubitelji navpičnih sten, skalnih previsov in strmih prepadov. Potem so leto za letom vsako pomlad ali jesen v navidez gladkih stenah med številnimi razčlembami začrtali vedno več novih, nevajenemu očesu nevidnih poti. Posebno naši, slovenski plezalci so bili pri plezanju prvenstvenih smeri zelo uspešni tudi v času, ko je v Evropo iz Amerike pljusknil val prostega plezanja. Smeri, kot so Albatros, Želva, Kača, Cvrčev steber, Himalajska, Spomin in Rio, so pomenile pójem težavnega prostega in tehničnega plezanja. Množice obiskovalcev, ki se bodo v jutranjih urah in popoldne zgrnile na ploščad, po kateri hodim, pa bodo zanimale predvsem krajše, opremljene smeri ali povsem navadna pot, po kateri se vzpenjam.

SKRITE PODZEMNE SKRIVNOSTI

Pogled na temen vhod pod steno, ki je videti kot zevajoča usta, me spomni na še eno šele pred kratkim odkrito pakleniško posebnost. Dodatno popestritev za obiskovalce predstavljajo za javnost lani odprta in šele pred leti znova odkrita zaklonišča, ki so jih ob velikih naporih skrivnostno izkopali v času Titove Jugoslavije in informbiroja. Kakšne neodkrite skrivnosti skriva v sebi kanjon Paklenice, so se lahko na lastne oči prepričali šele pred nekaj leti tudi domačini, ki jim je znana vsaka stara pot, kozja steza in kamnita ograda. Med zadnjo osvobodilno vojno z nekdanjo srbsko pokrajino je potekala frontna črta prav preko grebena Velebita. Od tam so srbski izstrelki povsem porušili masleniški most in tako prekinili glavno prometno kopensko povezavo med Dalmacijo, hrvaškim primorjem in celinskim delom države. Dostop do najpomembnejših položajev je vodil prav skozi pakleniški kanjon, ki je bil strogo zastražen. Tudi sam sem se, tako kot že marsikdo drug, pred leti z zanimanjem ustavil pred dvojnimi, skrivnostno zaprtimi lesenimi vrati, izza katerih še danes tudi v največji vročini veje prijeten hlad. Včasih je padla kakšna beseda o zapuščenem rudniškem rovu, ki bi si ga z veseljem ogledal, nihče pa si ni upal razbiti starih zarjavelih ključavnic in se podati skrivnostim naproti. Hrvaški vojaki so 1992. leta zaradi lastne varnosti odprli podzemna vrata in za njimi naleteli na betonsko steno. Nekaj kilogramov razstreliva je bilo dovolj, da je zazijala luknja, skozi katero se je lahko splazil človek. V soju baterij se je po sistemu številnih hodnikov pred presenečenimi očmi odprl podzemni svet strogo varovane skrivnosti.

V času po 2. svetovni vojni so v strogo zastraženem in tudi za domačine neprehodno zaprtem kanjonu kaznjenci in politični zaporniki v treh letih zgradili pravo majhno podzemno naselje. Mnogo jih je pri delu zaradi

različnih vzrokov umrlo, preživeli pa niso smeli, si niso drznili ali niso želeli govoriti o skrivnostnem bunkerju, ki bi v primeru napada na Jugoslavijo služil Titu kot zaklonišče. V živo skalo so vklesali hodnike, spalnice, sobe in celó konferenčno dvorano, veliko 25 x 40 metrov. Velikanski podzemni bunker ima lasten izvir pitne vode, spretno skrito odtočno kanalizacijo in kolenasto zavit ventilacijsko prezračevalni kanal, ki zajema zrak skozi skrito izdolbeno odprtino več kot 60 metrov nad nivojem celotnega podzemnega sistema. Vsi prostori, ki so jih še pred nekaj leti, v času srbsko-hrvaške vojne, takoj po vnovičnem odkritju uporabljali za skladišče streliva in orožja, so zaradi dodatnih pol metra debelih betonskih zidov ostali popolnoma suhi in brez vlage. Bela zidna barva, ki se je na stenah posušila že pred dobrimi 40 leti, je še danes kot nova. Sliši se neverjetno, da smo desetletja vsi, turisti, domačini in plezalci, ki poznamo skoraj vsako razpoko in votlino v kanjonu, hodili samo nekaj metrov od vhoda, ne da bi vedeli, kaj se skriva za vrati. Ob torkih, četrtkih, sobotah in nedeljah vas po vseh prostorih velikega bunkerja vodijo vodniki Uprave nacionalnega parka. Ob razlagi vodnika traja obisk, za katerega se je tudi v poletni pripeki dobro toplo obleči, več kot pol ure.

NAD DOLINO KRALJUJE STENA ANIĆA KUKA

Od tukaj se pot začne vzpenjati strmo navzgor po delu, imenovanem Klanci. Prečka razpenjene vode potoka, ki se skozi tesní in številne tolmune, v katerih se je v vročih dneh prav prijetno osvežiti, med skalami in balvani prebija proti morju, popotnik pa se z vsakim korakom dviguje nad kanjon. Poleti je sicer vode mnogo manj kot spomladi, ko se na velebitskih vrhovih topi sneg, vseeno pa pakleniški potok vsaj v zgornjem delu skoraj nikoli popolnoma ne presahne in že tisočletja dan za dnem nadaljuje svoje kiparsko delo.

Dobro vem, da me za naslednjim ovinkom čaka izvir z najboljšo vodo daleč naokrog, prav preden se strm kanjon Velike Paklenice zravna v širšo ravnico, imenovano Anića luka, zato stopim še malo hitreje. Do vrha si napolnim plastično steklenico, saj je pred menoj še dolg dan, studenci s pitno vodo pa so na moji poti zaradi prepustnih kraških tal redki. Vrhovi borov, bukev in pritlikavega grmovja ne dajejo vedno dovolj sence in zavetja pred vročim morskim soncem.

Ko se zravnam nad cevjo, iz katere sem se znova odžejal, se nad menoj zariše silhueta stene Anića kuka. Visok, prepaden zid kot mogočen stražar kraljuje nad sotesko. Strme plošče, previsi, strehe in poči segajo v enem samem zamahu od tal do vrha. Na prvi pogled brez ene same šibke točke je spoštovanje vzbujajoča stena od daleč podobna trdnjavi. Marsikomu se zdi, da se bo Klin, previsen predel stene v obliki enakega imena, vsak čas premaknil in se z oglušujočim hrupom zrušil na redke travnate jase pod seboj. S 350 metri višine je Anića kuk daleč naokrog najvišji in najobsežnejši plezalni objekt. Njegova stena je večino dneva v senci, ob močnejši burji pa je lahko tudi sredi poletja v njej precej hladno. Na 617 metrov visok vrh, s katerega se vam odpre razgled na obalo in številne otoke, se lahko povzpnete po srednje zahtevni markirani planinski poti, ki pelje pod steno, na sam vrh pa s severne strani. Pot z južne strani je bolj strma in zahteva nekoliko znanja hoje po z jeklenico zavarovanih poteh.

Od slanih vetrov razbrazdan in zaradi dežja razjeden kompakten apnenec mi je prirasel k srcu že pri prvem obisku pred dvajsetimi leti, ko sem kot srednješolec navdušen okušal prve slasti, radosti in nevarnosti plezanja na konicah prstov. Od takrat nas pot skoraj vsako leto zanese tja zaradi bližine morja, prijaznih domačinov in ne nazadnje prijateljev, s katerimi ob večerih obujamo spomine na stare čase.

Nazadnje smo lahko pred več kot desetimi leti povsem brez plačila in nadzora postavili šotore sredi današnjega nacionalnega parka. Kampiranje brez elektrike, hladilnika in tuša nam je bilo takrat še zelo všeč, saj

Med vzpnom v Veliko in Malo Paklenico se odpirajo pogledi na Podvelebitski kanal.

Foto: Silvo Babič

smo tudi vodo za pitje, kuhanje in umivanje večinoma zajemali kar iz bližnjega potoka, ki je tekel med šotori. Prostoru za WC je služil cel hrib na zahodni strani Anića luke, v luknjah in pod velikimi balvani pa so spali vsi, ki so se odločili za jamsko življenje brez platnene strehe nad glavo. Tam si lahko na tradicionalnem srečanju plezalcev za prvomajske praznike videl vsakogar, ki je na alpinistični sceni v tistem obdobju kaj pomenil, če pač ni bil v tem času na kakšni himalajski odpravi. Res je, da smo morali vse, kar smo potrebovali za teden ali več dni kampiranja, prinesti po strmi, tlakovani poti na svojih ramenih, vendar so bili vsi napori hitro pozabljeni, posebno ko si zvečer med prijatelji zakuriš ogenj, nad plameni pečeš klobase in krompir, medtem ko luna meče dolge sence čez visoke stene. Nikogar ni več presenetil ogromen, čez dan prazen šotor sredi češkega tabora, v katerem je redko sameval in na stojalu kraljeval velik sod piva, ali pa generator, ki ga je s prijatelji privlekel iz doline **Janez Sabolek-Sablja** skupaj z glasbeno opremo za večdnevno glasbeno spremljavo. Včasih smo se ob večerih sprehodili kakšno uro peš do morja in gostilne Miramar, Kod Dinka ali Rajne, ki je že takrat veljala za neuradno zbirališče vseh žejnih in lačnih obiskovalcev. Po vročih debatah, taroku ali pivu je bila pot nazaj v tabor lahko

silno naporna, zato so nekateri omagali že pred prvim klancem, na srečo pa so noči spomladi že tople in kratke.

ZA VSAKOGAR SE NEKAJ NAJDE

Danes je seveda povsem drugače. Jase v Anića luki, kjer so se nekoč pasle ovce in koze ali kjer smo postavili šotore, so skoraj povsem zaraščene. Gibanje v Narodnem parku Paklenica je strogo omejeno in natančno določeno. Z odlokom je prepovedano in denarno kaznivo kakršnokoli kampiranje brez posebnega dovoljenja, spanje na prostem, kurjenje ognja in podobne aktivnosti, ki jih ne dopuščajo niti v podobnih parkih po vsem svetu. Plezalci in alpinisti se kljub strožjemu režimu v Paklenici vsako leto v vedno večjem številu preizkušajo v stenah, ki nudijo obilo užitkov. Skala je namreč odlična. Čisti apnenec, ki ga je deževnica, pomešana s slanimi vetrovi z morja, oblikovala v žlebičke, luknjice, večje ali manjše votline, globoke razpoke, ostre luske in raskave škraplje, ki pri plezanju presenetljivo dobro »držijo«, se ne kruši in se zato pod plezalčevo težo ne odlomi. V ploščah, ki so od daleč videti gladke, tako da se plezalci preko njih pomikajo kakor muhe na steklu, je velikokrat mogoče najti povsem uporabne stope za noge in primerne večje ali manjše oprimke za roke.

Posebno zadnjih nekaj let, ko smo na veliko presenečenje vseh odkrili, da je mogoče v kanjonu kljub poletni pripeki na obali plezati, se sprehajati in planinariti, se je obisk Paklenice zelo povečal. Aktivno preživljanje prostega časa, pri katerem lahko združite običajen družinski dopust na morju s celodnevnim ali samo nekajurnim plezanjem, številnimi planinskimi turami, zanimivimi sprehodi ali izleti, obiskom podzemnih jam, kopanjem v toplih in radovednim očem skritih kanjonskih tolmunih ali v morju, je način sprostitve in oddiha, na katerega prisega vsako leto več ljudi. Tudi jadralci na deski, gorski kolesarji in planinski potepuhi, ki se lahko potikajo med številnimi opuščenimi starimi vasmi in samotnimi vrhovi, pridejo na svoj račun.

Pakleniški narodni park zajema dva kanjona, Malo in Veliko Paklenico, ki tvorita nekakšno ventilacijsko cev, skozi katero večino dni kljub poletni vročini prijetno pihlja. Večina krajših športno plezalnih smeri je v spodnjem delu večjega kanjona, tik nad parkiriščem. Odlično opremljene smeri z v skalo izvrtanimi in zanesljivo zalepljenimi klini, ki se vrstijo od tukaj na levo in desno stran, omogočajo varno in prijetno plezanje vseh težavnostnih stopenj. Kadar je na eni strani prevroče, si za plezanje pač izberete stran ali sektor, ki je v senci in na prepihu. Turisti vseh narodnosti, ki pridejo sem z obale samo na kratek sprehod, kanjon včasih dobesedno preplavijo. Gledajo, snemajo in fotografirajo ob tem plezalce, ki jih lahko skoraj primejo z roko, in se čudijo, kako se je sploh mogoče preko skale v višine povzpeti preko drobnih razčlemb.

PROTI KANJONU MALE PAKLENICE

V Anića luki se pot zravna, hkrati pa jo objame hlad nizkega bukovega gozdička. Hoja je prijetna, korak je lahek in naenkrat sem na križišču, kjer me napisna tabla usmeri desno proti Jurasovi glavici in Jurlinam, zapuščenemu naselju s propadajočimi hišami. Ravninsko pot sem užival le kratek čas in znova moram stopiti mimo zelenih tolmunov po strmi poti skozi gost listnat gozd. Sonce meče prve sončne žarke na Maniti kuk in na Zob pri Maniti peći. To je izrazit stolp v obliki zoba ali debele cigare, ki dominira nad pobočjem na nasprotni strani doline v neposredni bližini vstopa v podzemno jamo Manita peć. Tudi pobočje je poraščena z gostim grmovjem, ki mi sega nad glavo, pot pa je lepo označena z markacijami.

Nazadnje je tudi zadnje strmine konec, pred menoj pa se odpre prva travnata jasa pred zaselkom Jurline. Lesene klopi pod drevesom, miza in kamnite ograje pričajo, da so tukaj nekoč živeli ali pa še sedaj občasno živijo ljudje. Kamnite hiše brez streh z lepo arhitekturo

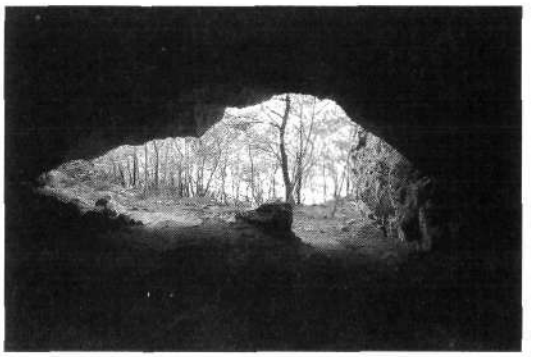

Svet je kraški, v njem so nastale tudi jame in spodmoli, kot na primer jama Kapljarka.

so zadnje priče življenja v nekoč živahnih zaselkih na širšem pakleniškem območju. Pred edino hišo, ki je še vzdrževana, stoji nekaj čebeljih panjev, brenčeče pridne delavke pa kot zvesti psi čuvaji vsaj podnevi odganjajo nezaželene goste. Klesani kamniti okenski okvirji, hišni pragovi, pročelja in slemena še kljubujejo zobu časa. Strehe in lesene stropove je že zdavnaj odpihnila burja in segnil sneg ali spomladanski dež. Samo kamen, ki ga prerašča slak, še kljubuje zobu časa. Sredi bivših kuhinj, sob in hlevov pa so že pognala drevesa, ki stegujejo veje skozi razbita okna.

Od Jurlin se vrstijo zapuščeni travniki preko cele planote, ki sega od kanjonov Velike do Male Paklenice. Zlatorumeno sonce meče dopoldanske žarke na trave, pritlikave bore in kamnite zidove, ki omejujejo posamezne pašnike. Tiho je in na celotni planoti sem zdaj, zgodaj zjutraj, verjetno povsem sam. Že pred desetletji so se zadnji prebivalci preselili v dolino, bližje cesti, elektriki in lagodnejšemu življenju. Nikjer ni več čred ovac ali koz, ki bi skrbele, da se skrbno ograjeni pašniki ne bi preveč zarasli. V doline so odšli tudi pastirji, ki bi v poletni pripeki ponudili skledo slastnega kislega mleka ali domačega sira.

Spuščam se proti dolinici pred seboj, ki pomeni začetek kanjona Male Paklenice. Presenečen sem, kako hitro mi je minil čas na poti do sem. Bukve na dnu dolinice so višje, debelejše in bolj mogočne. Pozna se, da jih vsaj

pozimi in spomladi močijo vode, ki po obilnejših deževjih in ko se topi sneg prihrumijo iz hribov, preden se požene proti morju. Med vejami je speljan dvojni kabel, podoben telefonski žici, v gozdu pa opazim zavržen kovinski kolut, na katerem je bil navit. To so zadnji ostanki zadnje vojne, ki je zaradi strateške pomembnosti prehoda skozi oba kanjona tukaj pustila številne sledove.

SOTESKA, SKRITA BOGU ZA HRBTOM

Soteska Male Paklenice je drugačna od Velike, tiste, iz katere sem prišel. Nižja je in krajša in veliko ožja. Sedaj, poleti, je povsem lahko in enostavno prehodna, spomladi, ko je sicer suha prodnata struga polna vode, je prehod mnogo težji. Na enem mestu sem opazil celo zarjavele ostanke viseče žične brvi in v živo skalo zabitih klinov. Kljub temu, da se pot ponekod vije tudi ob bregu struge, sem prepričan, da bi moral spomladi vodo na mnogih mestih prebresti, v dolino pa gotovo ne bi prišel s suhimi nogami. Zato danes s toliko večjim veseljem skačem s skale na skalo, se po zadnji plati dričam čez gladke skalne skoke in se izogibam visokih pregrad z neštetimi obvozi. Ponekod le nekaj metrov širok kanjon je poln zglajenih skal, visokih balvanov, kamnitih korit, ponev in banjic, v katerih se zadržuje voda zadnjega deževnega naliva.

Tako vesel sem vseh teh skalnih oblik in zatopljen v svoje korake, da me prav preseneti, ko se po nekaj zavojih kanjon odpre in razširi. Napis na skali, markacije in shojena pot med nizkim bukovim gozdom me že po dvajsetih metrih pripeljejo pred krajšo jamo. Označba na zemljevidu, ki sem ga potegnil iz žepa, in lepo oblikovan odtis žiga me dokončno prepričata, da sem v jami Kapljarki. Vpisni zvezek, ki je pred vlago skrit v kovinskem tulcu, je popolnoma popisan, blazinica za odtis žiga pa je kot nova. Kapljajoča voda, po kateri je jama dobila ime, pada po vsej jami s stropa na nagnjeno dno. Zbira se na nekaj mestih, ki so oblikovana v manjša ilovna blatna korita. V skrajni sili, če je žeja dovolj velika, se lahko povsem dostojno odžejaš, sam pa raje popijem nekoliko vode iz svojih zalog. Jama se s poševnim dnom že po nekaj metrih konča, oči pa se kmalu privadijo na temo.

Najraje bi tukaj, ob nahrbtniku in v prijetnem jamskem hladu, še nekaj časa obsedel, vendar me radovednost in pričakovanje vlečeta naprej.

Moj trud in hoja sta kmalu bogato poplačana. Redek bukov gozd se pred mojimi očmi odpre. Mimo visokih sten Bucića umaca na levi in Orlovega kuka ter Glavice od trapa na desni strani se v sredini blešči morje podvelebitskega kanala. Pot se tukaj prevesi strmo navzdol, zato hitro izgubljam višino. Stene postajajo z vsakim korakom višje in bolj strme, naravni prehodi pa se skrivajo za perspektivo, ki vsako navidezno smer sredi skalnih razčlemb močno podaljša. Plezanje je v Mali Paklenici že skoraj desetletje zaradi naravovarstvenih razlogov prepovedano, zato skale obletavajo le hudourniki, lastovke, skalni golobi in še vrsta drugih pernatih prebivalcev, ki se v zraku nad prepadi prav dobro počutijo.

Še zadnjič se umijem in osvežim v skritem studenčku, ki izvira skoraj dobesedno izpod zagozdene skale. Zrak je iz minute v minuto bolj vroč, zato hitim naprej.

Jurline: nekdanja vas se je večinoma sesedla vase, potem ko so jo zapustili prebivalci.

Srečujem vedno več ljudi, ki stopajo proti soteski. Prav nič jim ne zavidam hoje v vročini današnjega dne. Vesel sem, da sem se odpravil tako zgodaj na pot, zgodnje jutranje vstajanje pa je že zdavnaj pozabljeno. Kolo, moj zvesti prijatelj, me ubogljivo čaka na začetku ceste, kjer sem ga zjutraj pustil, in kmalu že drviva po prašni poti proti osvežujoči kopeli in plaži pri kampu. Za nama ostaja soteska, polna neodkritih skrivnosti.

* * *

V osrčju Narodnega parka Paklenica se skriva mreža privlačnih planinskih poti. Večina je dobro označenih in solidno vzdrževanih, nekatere stare, nemarkirane poti pa so že močno zaraščene. Opisane poti iz kanjona Velike Paklenice v Malo Paklenico se večina obiskovalcev loti iz obratne smeri, zraven te pa sta še posebej priljubljeni dve »promenadni« poti. Prva je široka, stara povezava, ki pelje iz Starigrada-Paklenice preko grebena Velebita v Liko in vas mimo »Šumarske kuče« pripelje do Borisovega planinskega doma. Druga se od omenjene povezave nad Anića luko odcepi v levo in v ključih vodi do podzemne jame Manita peć. Ljubitelji planinskih transverzal se lahko odločijo za nekajdnevno planinsko turo po krožni Pakleniški planinski poti, sicer pa si lahko s pomočjo zemljevida omislite daljše in krajše potepuške izlete po okoliških hribih, do planote Veliko Rujno ali v zapuščene zakotne vasi.

KORISTNE INFORMACIJE

Če se na dopust peljete po jadranski magistrali z Reke proti Zadru, postanite pozorni 20 do 30 kilometrov pred masleniškim mostom. Kraja Starigrad-Paklenica ne morete zgrešiti, malo slabše opazna pa je tabla, ki vas bo usmerila levo, v kanjon Velike Paklenice in do vstopa v narodni park. Če potujete mimo Plitvičkih jezer proti morju skozi Liko, se vam potem, ko ste se spustili z grebena Velebita, splača zaviti desno, mimo Obrovca, proti masleniškemu mostu. Od tukaj je po cesti še 15 minut vožnje do Starigrada in vhoda v Nacionalni park Paklenica.

Upravna zgradba Nacionalnega parka Paklenica stoji v Starigradu blizu edine krajevne bencinske črpalke ob glavni cesti Reka–Zadar. Za njo je ob manjšem kampu na ogled nekaj informacijskih panojev z razlago o parku in fotografijami, sicer pa si lahko tukaj kupite vodnike in zemljevide. Vstop v park je dovoljen vsak dan od 7. ure do mraka. Vstopnina za en obisk oz. za ves dan je 20 kun, za 5 obiskov pa 40 kun. Z vsakodnevno vstopnico lahko neomejeno vstopate v park in izstopate iz njega.

Vsako leto so v času parjenja in gnezdenja ptic za plezanje prepovedani določeni deli ali pa samo nekatere smeri v steni Debelega kuka. Za informacije o tem kot tudi za stanje planinskih poti, glede oskrbe planinskih domov, novih plezalnih smeri in o vsem, kar vas zanima, se pred nameravanimi turami pozanimajte v upravi narodnega parka in pri vhodu v narodni park.

V okolici Starigrada in bližnje vasi Seline je več senčnih kampov in zasebnih apartmajev, v neposredni bližini vstopa v park pa je tudi hotel Alan. Z nastanitvijo in prenočevanjem zato ne boste imeli težav.

Dopust v bližine Paklenice je primeren tudi za družine z majhnimi otroki, saj lahko vedno najdete plaže, ki niso skalnate in nevarne, pa tudi v kanjonu je povsod dovolj ravnega prostora za tekanje in otroško igro. Planinske poti tudi za mlajše otroke niso nevarne, sredi poletja pa je potrebno s seboj nositi zadosti tekočine za pitje, kremo z zaščitnim faktorjem in senčna pokrivala.

PRAVI RAJ ZA IZKUŠENEGA GORSKEGA POPOTNIKA

NA MOREŽ

TONE ŠPENDOV

»Na Morež? Ah, tja pa tako ali tako ne moreš! Kdaj so že to vedeli! Saj zato pa tudi ima gora tako ime.«

Tako sva se že neštetokrat pogovarjala z Jožetom o najinih predvidenih gorskih podvigih. In že nekaj let je ostajal cilj, do tedaj še neizpolnjen: obiskati vrhove Loške stene, predvsem najtežjega od njih, Morež. Ko pa sva začela podvig resneje načrtovati, nama kar ni šlo od rok. Je bilo premalo časa, pa ne pravega vremena ali pa sva že staknila kaj drugega... Oba pa sva vedela, da nama gora vliva nekaj strahu v kosti. Pred leti mi je neki prijatelj rekel, da je prav tam gori doživljal najtežje trenutke v svoji bogati hribovski karieri.

Vendar nič ne pomaga, devetkrat se lahko izgovoriš, desetič se ne moreš več. Tako je napočil primeren čas in v petek popoldne sva se z Jožetom odpeljala v Bavšico. Od Gorenjske sva se poslovila še v soncu, Jezerska dolina pa naju je sprejela že precej temačna. Tudi z dobrodošlico na Predelu – mislim na Loško steno, čudovito ožarjeno v popoldanskem soncu – ni bilo nič. Le oblačnost je bila, ki se je do Bavšice samo še stopnjevala. No, morda pa tudi tokrat ne bo treba...

Kljub temu sva si oprtala nahrbtnika in se odpravila skozi Balo. Do lovske koče bova menda že prišla.

ČUDOVITO BIVALIŠČE NAD BALO

Opuščena vasica Logje zbudi nenavadna občutja. Hiše, obraščene z drevjem, spremljajo popotnika kot domovanja duhov, kakor bi nemo spraševale: »Kaj iščeš tukaj, človek? To je pozabljen svet; ti ne sodiš

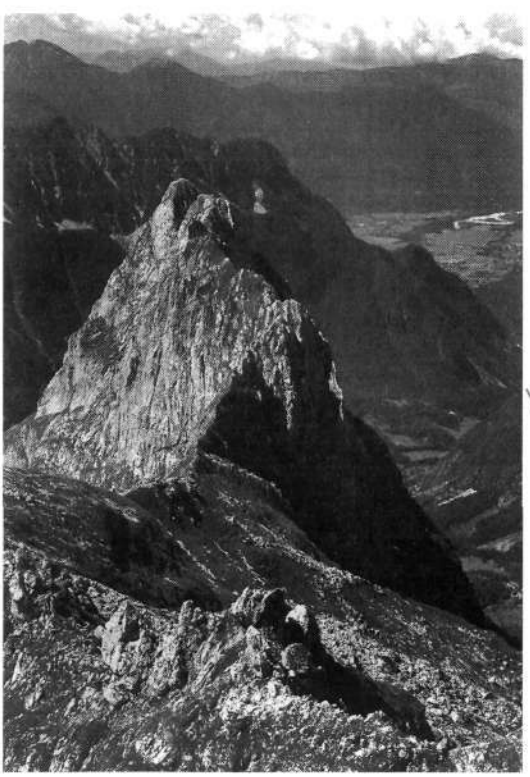

Greben Pihavca nad Balo

Foto: Tone Špendov

vanj, tam doli je tvoje mesto.« Ko sva stopala po košenicah, kjer že davno nihče več ne zavihti kose, sva oba razmišljala takole: »Ko bi to videl moj oče! Kar milo bi se mu storilo, ko bi rekel, da je bilo to včasih vse skrbno pokošeno.«

Res, odmaknjen svet, drugačen, kakor tujec se počutiš. Vendar so naju medse sprejeli bogati vrtovi cvetja ob poti in kljub težkima nahrbtnikoma sva kmalu stopila pred lovsko kočo nekoliko nad planino Bala. O, to bo čudobno bivališče!

Postlala sva si kar na betonski plošči pod napuščem in v skrbeh zrla v oblačno nebo, ki je grozilo, da se bo s silno težo dol s sten Pihavca zrušilo na naju.

Ponoči naju je zbudil rahel dež, vendar je prijazno ostal zunaj najinega prenočišča.

Prišlo je jutro in prišel je dan. Morda pa ne bo tako hudo? Jasno nebo se je ponujalo iznad Bavšice in naju vabilo, megle pa niti niso bile tako grozeče. Odpravila sva se na pot – kar proti Briceljku bova odšla, potem pa bova že videla, kako in kaj.

In tedaj se je začela največja nadloga tega dne. Visoke trave, tako značilne za soško stran naših gorá, so bile od vrha do tal prepojene s kapljami dežja in rose in kaj kmalu sva bila do kolen in čez popolnoma premočena. Tudi čevlji so zdržali le deloma. Tolažila sva se, da bosta dopoldansko sonce in veter trave osušila in tako upajoč v lepšo prihodnost nadaljevala vzpon.

Pot naju je od lovske koče najprej peljala po strmih pobočjih daleč v levo in ko prideš visoko nad planino Bala, imaš občutek, kot da jo gledaš iz letala. Nadaljevala sva navzgor po slabo uhojeni stezici in po nekoliko bolj strmem vzponu prišla do sedla, kjer se na pobočje pripenja skalnati Stador. Pot naprej je dobro razvidna. Šla bova prek melišč, pa čez strmo drnasto stopnjo, potem pa mora biti levo v grebenu že žleb, o katerem govori vodnik.

MOKRA NA VRHU

Ko sva prečila proti grapi, se nama je ponudil lep prizor. Mati koklja – skalna jerebica je prav blizu poti peljala svojo družinico v širni svet. Bilo je kakih osem piščet, majhnih, nebogljenih sivorjavih kepic, ki so se nerodno prestopale v travi. Res ne more biti preštevilnega obiska ljudi tu gori, če se še ta plašna jata brezskrbno sprehaja prav ob poti. Vendar je v trenutku nastopila neznanska zmeda in preplah – piščeta so kot brez glave tekala sem ter tja, koklja pa je skočila vstran in se trudila, da bi pritegnila najino pozornost. Smilili so se nama mladi, tako smrtno preplašeni, pa sva se ji dala speljati in sva šla za njo. Dobro, da je šla prav po poti naprej pred nama, dobra vodnica nama je bila. Vseskozi je šla tik pred nama, a vendar v varni razdalji, da je nobeden od naju ne bi mogel doseči. In ko smo bili tako že precej daleč od mladih, je v velikem loku odjadrala k njim in kmalu sva jo slišala, kako jih je klicala skupaj. Poučna, prav ganljiva izkušnja!

Pot naju je kmalu pripeljala skozi skalnato grapo na greben in v nekaj minutah sva bila na vrhu, mokra, kot bi ves čas bredla po vodi – sonca pa od nikoder.

Nekaj časa sva počivala gori in se dogovarjala, kako naprej. Po grebenu nikakor ne bo šlo na Morež, saj se nikamor ne vidi. Tja itak ne moreš! Po strmih travah, mokrih, kot bi jih s škafom polival, tudi ni priporočljivo. Vse je kazalo, da bo tudi najina teorija o polagoma sušečih se travah splavala po vodi. Greva torej kar dol, le še na Stador skočiva mimogrede. Pa vendar, ura je šele deset – pa ja ne bova šla ob tej uri kar domov! Greva vsaj čez Lepoče, sva opogumljala drug drugega in se kmalu znašla pod Konjsko škrbino. Saj morda bo pa vendarle šlo! Sklenila sva, da poskusiva še na Morež in pogumno zakoračila v pobočje.

Sledeč navedbam v vodniku sva jo mahnila kar naravnost proti vrhu. Pa se je kmalu pokazalo, da vrh ni bil pravi, na levega bi bila morala iti. Tako sva grizla tisto hudo strmino, po kateri ne bi prav nič rada sestopila, in prišla na greben. Tam pa naju je kmalu pričakala zlovešča škrbina. Ali bo šlo čez? Težko bo... Ko pa sva se je lotila, se je pokazalo, da so prehodi presenetljivo domiselni in prav prijazni. Prečila sva v levo, v sredini pobočja pa sva poiskala najlažje prehode in po drnastem svetu prispela na raz, ki naju je prav kmalu popeljal – na vrh. Da, na vrh Moreža! Prav ponosna sva bila, saj sva na ta trenutek že dolgo čakala. Vesela sva bila, da sva zgrešila najenostavnejšo možnost čez južna travnata pobočja in si privoščila mnogo pestrejšo pot po grebenu.

DA NE MOREŠ NA MOREŽ?

Tudi nebo se je nekoliko bolj milostno ozrlo na naju. Tam onstran Koritnice sva videla Mangartsko sedlo, na drugi strani Bale je bilo videti nekaj nižjih vrhov v grebenu od Pelcev do Grintovca. Najbolj pa se je vtisnila v spomin globina silnih severozahodnih prepadov in Log nekje daleč v globini. Tokrat sva si v prijetnem razpoloženju privoščila pravi zasluženi počitek.

Za sestop sva si izbrala travnato možnost naravnost navzdol, kjer ni bilo kakšnih prestrmih posebnosti. Na Lepočah sva si pa resnično oddahnila, silno zadovoljna, da sva »obdelala« Morež. Ni bilo tako težavno, kot sva pričakovala, ampak šaliti se pa tudi ne kaže z njim.

Nadaljnja pot naju je vodila proti krnici Lanževica čez celotno pobočje, ki ga po dolgem prekinja travnata ravnica Lepoče. Ni nama bilo žal; tako prijeten sprehod si je mogoče privoščiti le malokje. Hodila sva po brezpotju, po vrhu nizkega skalnega grebenčka, ki na spodnji strani omejuje Lepoče in se venomer narahlo spušča. Le trave se niso prav nič osušile. Potem pa sestop do najinega prebivališča, kjer sva prevedrila še eno deževno noč.

Ko sva naslednje jutro ugotovila, da so trave še za spoznanje bolj mokre kot prejšnji dan, sva se odrekla nadaljnjim pustolovščinam in sestopila v Bavšico, kjer naju je pričakala civilizacija.

Na Morež da ne moreš? O, lahko, kar pojdite, toplo priporočava! Raj za izkušenega gorskega popotnika je, ki se želi odpočiti v nedotaknjenem gorskem svetu. Samo dobre gamaše in gojzarje vzemite s seboj. Pa ne čakajte predolgo na lepo vreme ali na najprimernejši čas!

PRELESTNI SLAPOVI, KI JIH NAD SOČO PESTUJE KRN

PO SLEDEH DAVNEGA HREPENENJA

IGOR KLEČ

Visoko se nad Sočo dviga Krnov trikot. Vsakomur, pa naj se na Kobariškem ozira za vremenom ali h goram, se pogled ulovi v njegovih drznih stenah. Krn, mogočnež, ki mu v tem delu Soške doline in tudi dlje naokoli ni para. V njegovih nedrih ždi vasica, kjer se je rodil pevec, ki je svojo nedolžno zaljubljenost plačal z izgnanstvom v dolinski svet. Le česa ti je manjkalo, goriški slavček, se vprašam, ko si iz dežele, polne opojnega sadu, zrl sem gor v te puste strmali in jim pel otožne pesmi! Ta svet sva tisto sredo prišla pogledat s Tomažem.

SKRIVNOSTEN SLAP Z VELIKIM IMENOM

Takoj ko se na polju za Vrsnim znebiva vaškega psa, naju vzame košat gozd. Že sem slišiva bučanje bližnjega slapu, ki mu bojda pravijo kar Slap. Pri glasnem, tridesetmetrskem lepotcu se ne mudiva prav dolgo, vleče naju naprej, v še bolj nekoristen svet, tja, kjer se uhojene stezice spremene v drobne stečine, h Gregorčičevemu ali Simonovemu slapu. Čez prostrano poraščeno melišče, ki naju še loči od njega, najdeva kar vsak svojo stečino in po uri hoda kobacaje se bolj po štirih prideva pod njega.

Postaviva se pod klenega mogotca. Visoko nad nama Volarja bruha vse svoje vodno bogastvo čez navpično vsaj petdeset metrov visoko steno. Spodaj voda zadene ob prve skale in ustvari širok razburkan tolmun. Tu v tolmunu pa vodne igre še zdaleč ni konec. Od tu namreč potok pada naprej, še vsaj trikrat po deset metrov čez skalne skoke in kar ne moreva ugotoviti, kje je konec te neustavljive drveče penine. Resnobnemu vzdušju v prid ni samo zamaknjenost tega kraja, ampak tudi doneče akustično okolje, kjer šumenje preglasi nekakšno bobnenje. Čepiva na melišču in poslušava to simfonijo moči, drug drugega tako ali tako ne slišiva. Kot pri maši je pod mogočnim oltarjem.

Ne samo vodni slap, kar sam od sebe se utrne slap misli, slap vprašanj. Koliko te prosojnine se dan za dnem zgoraj zgubi v neslutena prostranstva Krnovega drobovja in prečiščenega plane na svetlo tu, tik nad njegovim širokim podnožjem!

MOKER ORKESTER IN PREDRZEN KOS

Spodaj, kjer veliki balvani kot mlinski kamni stisnejo in nekoliko umirijo drvečo Volarjo, stopiva v njeno strugo. Začneva spust po ozki soteski, kjer je prostora le za gorski potok, ki ga bele sprane skale tisočkrat razdelijo v vse mogočne curke in slapiče in prav tolikokrat združijo nazaj v umirjene tolmunčke. Pas neba nad nama je širok le toliko kot kakšen zapuščen kolovoz in le redkim sončnim žarkom uspe uteči skozi bogate gabrove krošnje in se nalahno dotakniti vodne gladine. Takrat je predrznost te lepote popolna; ne pusti naju naprej, kar gledava, poslušava... Vse šumi, kot skupna molža v planini; le kos si drzne prideti spremljavo temu mokremu orkestru. Dobro, da se v stari bukvi nad sotesko vrešče skregajo šoje in naju poženejo naprej.

Spet otročje preskakujeva ozke žlebove, se poganjava s skale na skalo in drobiva čez redke zaplate bisernih prodišč. Šumenje postaja vse glasnejše, saj z desne prihaja Malenšček. Prav tak kot Volarja je, le nekoliko bolj sramežljiv. On nama bo sedaj delal družbo do slapa Brenti, Volarjo pa pustiva, da se sama spusti še v zadnji strmec do smaragdne Soče.

Po nekaj minutah hoje po Malenščku navzgor se pred naju zopet postavi slap. Zopet je kar brez imena, pa saj ga verjetno niti ne potrebuje. Njegova bela zavesa je napeta vsega kakšnih osem metrov od ozkega lijaka do žuborečega tolmuna. Vse moči napneva, da zaokroživa pot čez gozdno strmal in mu zlezeva na teme.

V pol ure se na lepem nad nama zasvetlika in šele drugič ta dan naletiva na delo človeških rok. Čez potok je tu postavljen brunast most, ob njem pa zmajana klop – počivališče na peš poti med Vrsnim in Selcami. Ustaviva se in jeva, zavlačujeva. Nič se nama ne mudi k slapu, kot se fantu ne mudi več k dekletu, ki mu je že obljubilo zvestobo. Še umijeva se v bistrici in vstopiva v areno, ki ji domačini pravijo brenta.

VIHRAVA DEKLICA BRENTI

Vzdušje se v hipu spremeni, vse krog naju je svetlo, sprehajava se po dnu ogromne zlate brente. Nad nama je stometrska polkrožna stena, prav z vrha pa se v vrtoglavo globel podaja na pot tisoče kapljic slapa Brenti. Zrak je poln lesketajočega se vodnega prahu, ki se

Večer za večerom posedam

VINKO HROVATIČ

Večer za večerom posedam
na klopi ob hiši domači
in gledam,
kako nad Jelenco vsa lena
kot tanka koprena
večerna meglica se vlači.

Nihčé me v mislih ne zdrami.
Prijatelje svoje preštevam.
Med nami
vse manj je poznanih obrazov,
vse več je dokazov,
da z njimi vred tiho minevam.

spodaj ne ulovi v kakšen teman tolmun, ampak razdaja vodo povsod naokoli. Celotno brento namoči ta vihrava deklica Brenti, tu spodaj se počutiva, kot da sva del nje. Pravo nasprotje je resnemu in bobnečemu »Gregorčiču«.

Vrneva se na mostiček in se skozi prepaden gozd povzpneva na sončne senožeti za vasjo Selce. V nos loviva vonj po suhem senu, na robu košenice pa pri delu zmotiva grabljici. Lica imata ožgana od sonca, obe sta bosi in nasmejani. Zanima naju, kako tod imenujejo to in ono grapo, to in ono vodo, ta in oni vrh. Mlajša večkrat seže v besedo bolj sramežljivi materi, napeta obleka na dekletovem trebuhu pa izdaja, da se bo v vas kmalu vrnilo otroško žebranje. Aha: »Kot hod deklet s planine...«

Izveva tudi, kako se najhitreje povzpneva nazaj na Vrsno in v pol ure že gledava v brento z njenega roba. Veličasten pogled, ki naju sili, da dvakrat s podplatom otipava, kako trdno stojiva, in z roko trdno okleneva vsak svojo bukev.

»ZAKAJ NAZAJ?«

Na Vrsnem sedeva pod latnik pesnikove domačije in sedaj mogoče bolje razumeva, zakaj se mu je utrnila *solza, ko je zapel »Nazaj, nazaj v planinski raj...«* Je iskal skrivnosti žuborečih globeli, je iskal širjave dehtečih trat, ostrine svetlih skal ali morda cvetlico iz senožeti za Selcami? Vseeno! Midva se ne sprašujeva več, kot se je obupan vprašal on, »Zakaj nazaj«.

PO MANJ ZNANIH VRHOVIH TRENTARSKIH GORA

ČEZ SKUTNIK IN ŠPIČICO NA ZADNJI PELC

MARIJA MAGAJNE

Kdaj me je začel vznemirjati in vabiti skrivnostni svet trentarskih gora, tega ne vem, vem pa, da so me že v prav rani mladosti povsem prevzele hvalnice **dr. Juliusa Kugyja** Trenti, njeni lepoti, samotnim goram in gorskemu cvetju, še posebno njegovim vodnikom Trentarjem. Že takrat se mi je v domišljiji oblikoval poseben odnos do tega dela Julijcev, ki se mi še danes zdijo nekaj povsem posebnega, nikoli dovolj znanega. Svoj prispevek k temu razmišljanju je dodal precej kasneje **dr. France Avčin**, ki je z neko čisto posebno ljubeznijo prav tako občudoval ta svet. Večkrat je pripovedoval o lepotah trentarskih brezpotij, tropih gamsov, livadah gorskega cvetja in zraven rekel: »To moraš spoznati.« Če sem ga vprašala o poteh, se je široko nasmejal in rekel, da je treba poiskati gamsje stečine; takrat sem mislila, da je to svet za bogove, gamse in take redke izbrance, kot je on.

Da, dolgo je že tega.

Kasneje sem kar pogosto zahajala v trentarske gore, toda le po nadelanih bolj ali manj shojenih poteh, brezpotni vrhovi pa so ostajali le pobožna želja, ki ne da miru. Še prav posebno neznanko je predstavljal greben od Zagorelca do Pelca nad Klonicami.

NA GADJIH POTEH

Srečo sem imela, da me je kolega Vlado povabil na raziskovanja brezpotij. Tako mi je bilo korak za korakom dano vstopati v manj znane in neznane kotičke gorá, utirati pot skozi rušje ali iskati prehode po ozkih

Skutnik in Špičica z Velike planine

Srebrnjak in Lepo špičje (v ozadju) z Nizkega vrha

poličkah in priti na vrhove tudi po poteh, ki jih ni. Kmalu sem spoznala, da je to tisto, kar sem vedno iskala in si želela. Ugotavljala sem, da tudi travnate strmali trentarskih gora le niso tako neprehodne, kot je videti; treba se jih je lotiti s prave strani, s pravo mero znanja, preudarnosti, spoštovanja in seveda s pravo opremo. Vlado se je prav s tem vedno izkazal in uspel najti prave prehode, ne da bi za seboj puščal nezaželjene sledi. Raziskala sva precej kar zahtevnih gorskih neznank, le Skutnik in Špičica sta se nama dolgo izmikala kot dve nedostopni ostrici. Iskala sva spodbudnih podatkov, vendar jih v literaturi ni bilo kaj prida.

Lani sem na neki turi srečala alpinista Jožeta iz Cerknega, dobrega poznavalca in ljubitelja tega predela. Dal mi je nekaj koristnih napotkov, kje se lotiti vzpona in nadaljevati po grebenu čez oba vrhova, ker vmesnega sestopa ni.

Pred kratkim pa je Vlado, vnet zbiralec zapisov velikega slovenskega gornika **dr. Henrika Tume**, našel opis njegovega pristopa z dne 27. 8. 1913, kjer opisuje to prečenje kot nekaj, kar ni »nič posebnega«. To nama je dalo še dodatno spodbudo in sklenila sva poskusiti.

Kljub obetavni vremenski napovedi za stabilno vreme zgodnje jutro, ko sva se odpravila na pot, ni kazalo prijaznosti: Karavanke v megli, prav tako Julijci nad dolino Vrat, Luknja nabita z meglo in prelaz Vršič tudi nič manj. Čeprav redkobesedna sva bila istega mnenja: pogledati preko Vršiča, kako je na drugi strani.

Bil je pogled v jasnino neba in bili so z jutranjim soncem obsijani vrhovi trentarskih gora; le tu pa tam je prosojna meglica silila čez grebene.

Hitela sva dalje v dolino Soče, še vso mračno in zaspano, ter naprej skozi Zadnjo Trento navzgor proti planini Zapotok. V gozdu je bilo mirno in soparno, le šum Zapotoških slapov in ptičje petje sta prijetno polnila ozračje. Planina Zapotok se je kot vedno bohotila v čudovitem cvetju pod težo jutranje rose, ki pa je neusmiljeno pronicala v čevlje. Bavški Grintovec se je izzivalno kopal v soncu, čez Zagorelc pa so se tu pa tam spuščale meglice.

Po kratkem oddihu sva zagrizla v strmino proti planini Za Razorcem, kjer naj bi se odprl pogled proti Skutniku. Ta se ni menil za najine želje in se je zavijal v lene megle. Pristop je dr. Henrik Tuma opisal takole: *»Ker sem nameraval na Skutnik 2172 m ali kakor ga imenujejo Trentarji Veliki ali Solnčni Jelenk, je bilo kreniti iz Razorca na desno po zelenih cvetnih policah in gredinicah.«*

V prijetnem hladu na tej višini je bila hoja bolj lahkotna. Vlado je z dolgimi koraki hitel navzgor, jaz pa nisem mogla mimo cvetočih združb sviščev, slečnika, dišečega volčina in drugega cvetja. Venomer sem zaostajala in ga nato spet komaj dohitela – ko opazim, da je tudi njemu zastal korak. Velik gad se je leno plazil ob skali in počasi izginil med resjem. Komaj nekaj korakov naprej se je pred nama spet nekaj zganilo in se prav počasi vleklo med travo – kot bi hotel dati vedeti, da je on tu gospodar.

Bližala sva se Skutniku, ko se je megla toliko raztrgala, da sva približno ocenila smer, kjer bi bil verjetno možen vzpon. Nekam tesno mi je bilo ob pogledu na navpične travne vesine in skalne grebene. Vzpon je dr. Tuma opisal takole: *»Pot do vrh Skutnika pelje ves čas po cvetnem drnu, sicer strma, a menda nikjer nad 40 stopinj naklonine.«* Temu podatku o naklonini skoraj nisem verjela, saj je bila pred nama prava navpičnica.

BOBKI KAŽEJO SMER

Ko sva se začela vzpenjati po mokrih žimastih travah, nama je bilo takoj jasno, da brez cepinov ne bi prišla daleč. Vzpenjala sva se dokaj hitro, čeprav se je strmina še bolj postavila pokonci. Cepin je dobro prijemal in tudi šopi trave so nudili varen prijem, le pod nogami je bilo vse čudno drseče. Na prečni polici sem opazila drobne, še prav sveže črne fižolčke in se spomnila pripovedi dr. Avčina, kako slediš gamsjim stečinam. Te drobne oznake so zavile navzgor in kolikor je dopuščal razgled, je bilo upati, da je smer prava, a zelo težavna. Megla na okoliških gorah se je nekoliko razredčila in Vlado mi je razlagal možne pristope na brezpotne vrhove, na katere ga je bil usmeril Boris in kaj sta nameravala skupaj raziskovati. Potegnila sva navzgor za tistimi drobnimi oznakami in kolikor sva se pogovarjala, sva se spet o Borisu, saj je prav danes, 10. junija, druga obletnica strašne tragedije.

Bedinji vrh z Nizkega vrha

Proti vrhu se je megla redčila, na prehojeno strmino pa ni dopustila pogleda. Preverjala sem prijem cepina in trdnost travnih šopov ter premišljevala, kako nas je Boris kot mentor gorniške vzgoje vzgajal v previdne, preudarne in odgovorne gornike. Kadar je šlo za varnost, ni dopuščal površnosti; bil je vztrajen in nepopustljiv, a tako dobrodušno prijateljski.

Še malo vršnega grebena in brez posebnega zmagoslavja sva se oddahnila na vrhu Skutnika, saj je bil pred nama še zahteven sestop v škrbino in nadaljevanje poti čez Špičico. Privoščila sva si samo kratek počitek in ugotavljala, kako naprej.

Sončni žarki so naju prijazno pozdravili, preganjali meglo in skrb, kje nadaljevati pot. Iz megle se je pravkar pokazal vrh Špičice in počasi se je odkrival greben vse do škrbine.

Sestop v škrbino je bil zelo zahteven, saj je bilo vse razmočeno in spolzko, oprimki majavi, vse skupaj pa slabo pregledno. Ko sem spet opazila tiste drobne oznake, sem vedela, da sva na pravi poti. Še s police na polico – in že sva bila v škrbini.

Dalje sva se vzpenjala po ozkem grebenu nad navpično strmino. Pot nama je zaprl skalni prag, ki je že od daleč vzbujal skrb. Poizkusila sem ga prečiti po ozki polici v desno, vendar ni bilo najti trdnega oprimka. Vlado se je povzpel v navpičen kamin, se spretno odrinil in premagal oviro. Skala, s katere se je bil odrinil, je tako sumljivo zanihala, da se je še pogledati nisem upala več. Zgoraj je poiskal varen prostor, mi vrgel vrv in me varoval, da sem prečila polico v desno in navzgor. Nad nama je bila le še izpostavljena travna vesina, ki pa se je izkazala kot strma, a prelepa cvetoča oaza s tistimi drobnimi oznakami, ki so vodile proti s soncem obsijanemu vrhu.

Na vrhu me je prevzelo, saj kar nisem mogla dojeti, kako sva brez posebnih težav našla vse te slabo pregledne prehode – kakor da so naju prav te drobne oznake pravilno usmerjale. Privoščila sva si daljši počitek in se razgledovala posebno tja proti Loški steni, kjer so iz megle kipeli vrhovi Briceljka, Moreža in Bedinjega vrha. Spet sva se pogovarjala o Borisu, kako dobro je poznal te svoje gore in kako rad jih je imel.

Nizki vrh in Pihavec

Foto: Vladimir Habjan

KAJ JE V TEH BREZPOTNIH DIVJINAH

Čakal naju je zahteven sestop, saj je pogled čez rob padel v prazno. Šele ko sva v to praznino začela sestopati, so se pokazali možni prehodi, vendar sva tudi čez to strmino srečno sestopila. Naprej sva nadaljevala po nekoliko manj izpostavljenem grebenu čez Nizki vrh, kjer se nama je odprl vznemirljiv pogled na enega od najbolj divjih in nedostopnih grebenov, greben Pihavca. Ker naju čas ni preganjal, sva se povzpela še na Zadnji Pelc. Ta ni posebno zahteven, je pa izreden razglednik.

Sestopala sva skozi Veliko planino, divjino brez primere, in dalje po strmi grapi na planino Zapotok. Pogledi so venomer uhajali navzgor na vrhove, ki so v popoldanskem soncu kazali povsem drugačen, prijazen obraz. V neki globeli sva odkrila velik trop gamsov. Nisva jih hotela preveč vznemirjati, zato sva raje počakala, da so se umaknili čez greben.

Če se še tako sprašujem, kaj je v teh brezpotnih divjinah, da tako vabijo, in kaj je v nas, da rinemo v te samote, je odgovor vedno isti: Ker nas na čisto poseben način tako bogatijo in osrečujejo.

KORISTNA IZKUŠNJA, NA KATERI SEM SE VELIKO NAUČIL

MALA MARTULJŠKA PONCA IZ KRNICE

ANDREJ STUCHLY

Zima se je počasi že začela najavljati. Ohladilo se je. Treba bo izbrati najzahtevnejšo turo v sezoni, še preden zapade sneg in bo vse precej težje. Jesenski izpiti so mi kar uspešno popili večino poletne kondicije, komaj pridobljene po štirinajstdnevnem jadranju. Prejšnjo soboto smo se s planinci društva IMP povzpeli na Škednjovec, kjer me je res malo zvilo. Nekaj časa sem sicer celo zehal med potjo, a je bila vseeno zelo lepa tura. *Danes pa sem se odločil splezati kaj zahtevnejšega*, saj je ravno obletnica lanskoletnega Špika in Frdamanih polic, kjer sem imel samo meglo in skoraj nič razgleda, vsaj proti severu ne. Tedaj sem hotel že naslednji teden priplezati po severni strani na Malo Martuljško Ponco, ki je tema dvema vrhovoma najbližja in je brez težjega plezanja pristopna tudi s severne strani. Načrte mi je pokvarilo deževje, ki ni prenehalo ves mesec, na vršace je naneslo obilico svežega snega, za gaženje po snegu in osvojitev vrha v enem dnevu pa je bil dan precej prekratek. Tako sem turo odložil na primernejši čas.

Ker je jesen že v krepkem zamahu in so dnevi vse krajši, je torej skrajni čas, da turo opravim še letos. Plan sem si izdelal za dvodnevni potep. Prvi dan naj bi se iz Krnice preko Velike Dnine povzpel na Malo Ponco, sestopil do bivaka B1 in tam prespal, drugi dan pa bi se povzpel še na Veliko Ponco ter sestopil nazaj v Krnico. Avto naj bi pustil blizu Mihovega doma pri tretjem ovinku ceste na Vršič.

PONOČI ZAČETA TURA

Noč je bila mirna in tiha, ko sem se odpravil od avta. Z lučjo na čelu sem iskal prehod čez Pišnico, ki je bila kot poplavljena. Zasilno brv sem našel kakih petdeset metrov nižje ob reki.

Ture, ki se začnejo že ponoči, so mi vedno nekaj posebnega. Vsa narava počiva, obdaja te tišina, spremlja te le bučanje vode in škrtanje lastnih korakov. Počutim se kot pri prepovedanem početju, kar pa mi dá še večjo odločnost.

Do koče v Krnici se toliko zdani, da lahko ugasnem luč. Z oskrbnico, ki je ravnokar zagnala agregat, si voščiva dobro jutro. Odpravim se naprej. Proti Špiku vodi markirana pot, ki jo začasno uporabim. Vodi me preko hudourniških nanosov skal in peska. Tu ima narava prvo in zadnjo besedo. Preživi le, kdor dosledno upošteva njene zakone, kdor pa ne, tega odnese. Vsepovsod so ogromne skale, balvani, vmes pa pesek, ki ima po vsakem deževju drugačno obliko. Kot bi narava *govorila človeku: »Pazi, kaj počenjaš! Tu si na mojem* ozemlju. Le en napačen gib – pa te ni več!«

Markirana pot se odcepi levo čez veliko melišče, jaz pa krenem naravnost naprej in kmalu pridem v grapo. Megla. Napoved je dobra, le megla se mora dvigniti, in to čimprej! Za trenutek se visoko pred menoj pokaže rožiček Velike Ponce. Hoja po grapi je težavna. Nobene prave steze ni, zato zapustim grapo in se začnem prebijati v melišče na levi strani vzporedno z grapo. Po levi obidem veliko skalno gmoto, ki pada navpično v grapo. Že pomislim, da sem zašel, ko pred seboj zagledam borno stezico, ki pelje naprej okoli vogala. Za hrbtom se mi pokaže v jutranjem soncu ožarjeni Prisank. Ustavim se za fotografijo in hkrati še pomalicam.

Od spodbudne stezice za vogalom ostane le še prepad v grapo. Konec poti. Razgledam se naokrog in na drugi strani grape zagledam stezo, ki se v ključih vije visoko proti steni Škrlatice. »Ta bo taprava,« si rečem, a se takoj zamislim nad svojim položajem. Da stezo dosežem, moram najprej čisto v dno grape in na drugi strani spet nekje ven.

Teren je bil zelo trdo in krušljivo skrotje, ki je zahtevalo največjo mero pazljivosti, saj je bila grapa skoraj sto metrov pod menoj. Tudi na drugi strani ni bilo nič bolje, saj je začetek stezice hudournik sproti zabrisal. Zelo počasi in previdno sem sestopal v grapo, hkrati pa prožil velike količine kamenja. Še dobro, da v grapi ni bilo nikogar.

Po mučni pol ure sem ujel stezico na drugi strani grape in jo hitro vzel za svojo. To je običajni pristop alpinistov k bivaku B1 v Veliki Dnini. Pot je kmalu zavila v navpično hudourniško strugo, ki jo je izdolbla voda na svoji poti z Velike Dnine v dolino. Čeprav je pot kar solidno obiskana, pa voda sproti spere vse človeške sledove in oteži orientacijo. Na dveh mestih moram malo poplezati, a nič zahtevnejšega, zato delo opravim kar s pohodnimi palicami, pomagam pa si z vejami ruševja, ki obdaja strugo.

Dan se prične prebujati. Prisank se izkoplje iz oblakov, pokaže pa se tudi Razor, le še Mojstrovke se prav sramežljivo ovijajo v meglice. Nad menoj je ogromna tisočmetrska stena Škrlatice, ki mi obljublja dolgotrajno senco, čeprav ima nebo že lepo modro barvo. Zlati macesni, oblečeni v rumene halje, še dodatno prispevajo k popolni čarobnosti poznojesenskega jutra.

NAJBOLJ KRUŠLJIV TEREN, KAR JIH POZNAM

Končno prilezem na melišča Velike Dnine in občutek imam, da se je pravkar zamenjal letni čas. Ohladilo se je, ostalo je še nekaj bornih travic in mahu med kamenjem, v daljavi pa so se že videle velike bele zaplate snega izpred štirinajst dni. Da, zima že resno trka na vrata. V daljavi zapiska kozorog vodnik. Opozoril je *name svojo družinico, ki jo motim v njegovem* kraljestvu. Kmalu zagledam še ostale, kako kakih dvajset metrov naprej prečkajo mojo pot. Pet jih je. Vmes je tudi bacek, ki mamo z gobcem tolče po trebuhu, saj

hoče piti mleka, mama pa mu ne dovoli, saj je preveč prestrašena zaradi mene. Počasi nadaljujem pot, a skušam biti čim tišji. Uspelo mi je priti mimo, ne da bi zbežali. Zadržali so se pri večji zaplati borne trave in se delali, kot da so že zdavnaj pozabili name.

Mahnil sem jo čez snežne zaplate naprej po melišču. Tik pred seboj sem zagledal bivak, ki je pripet na steno Velike Ponce deset metrov od tal in nehote spominja na ptičjo hišico. Dostopen je z desne strani z lažjim plezanjem. Takoj sem se odpravil naprej proti grapi, ki se spušča s škrbine med obema Poncama. Kmalu me je ujel gornik, ki je bil namenjen na isti vrh, le da se je hotel vzpeti še na Veliko Ponco kar s Škrbine, čeprav je na drugi strani lažji pristop. Pustil sem ga naprej, ker je imel hitrejši tempo kot jaz, in se počasi podal za njim.

Hodim po melišču, ki se spušča s škrbine. Na levi je melišče strmo odsekano v grapo, globoko vsaj sto metrov, proti vrhu pa je vsa plitvejša. Melišče se z višino oži, saj ga grapa potiska proti gladki steni Velike Ponce. Na levi opazujem ostenje Male Ponce, ki ni videti kdove kako zahtevno, saj je precej položno, vendar pa zaradi globoke grape nepristopno. Melišče se zoži na slabe pol metra širok pas peska in skal, ki se z zadnjimi močmi naslanja na steno in se trudi, da ga težnost ne bi odnesla v globino.

Po gladki steni iščem oprimke, saj je v tleh premalo opore. Prej omenjenega planinca sem videl, kako pleza visoko zgoraj na nasprotni strani grape. Le kako je prišel čez? Nikjer ne najdem primernega prehoda čez grapo, vendar kar lezem naprej. Skale se stalno prožijo v dolino. To je gotovo najbolj krušljiv teren, kar sem jih kdaj lezel. Prav smešen občutek: kot da bi lezel po kamnolomu. Le vsak peti kamen, ki ga primem v roke, je dovolj trden za oprimek, grapa pod menoj pa je še vedno vsaj petnajst metrov globoka. Da bi se zadrsal vanjo, je preveč tvegano zaradi pristanka, pa tudi ne vem, kako bi prišel ven. Petindvajsetmetrska vrv mi nič ne koristi, ker je nimam kam pritrditi.

Zdaj se že pol ure mučim na bornih desetih metrih, plezam naprej in nazaj, večinoma po kolenih, prehoda pa ni in ni. Pri spuščanju z velike skale mi še klecne leva rama, tako da se komaj ujamem na desno roko. Rečem si: če se izvlečem iz tega, se bom obrnil in odpravil v dolino.

To pa ni bilo tako lahko. Kamni so bolj ali manj že vsi razmajani, velike skale pa kar precej narazen; vendar po desetih minutah končno spet stojim na primernem mestu. Dobro, da imam čelado, saj drobni kamni kar naprej žvižgajo mimo mene v globino.

Kar hitro sem se odpravil dol po melišču.

VSE GRAPE SO ENAKE

Bivak je ves obsijan s soncem, jaz pa sem brez vse volje do plezanja in se odpravim proti dolini. Kot da nisem imel še dovolj težav za en dan, sem moral še navzdol grede zgrešiti hudourniško strugo. Ta ji je bila čisto podobna, vendar v njej ni bilo nobenih sledov človeka; le drobne stezičke so bile, ki pa so bile verjetno gamsje stečine.

Kar naenkrat se ustavim nad tristometrskim prepadom. Vrnem se nekaj deset metrov in najdem stezico, ki zavije levo v rušje. Zavijem po njej in pridem v drugo grapo, ki tudi ni prava.

Narava okrog mene se bohoti v popoldanskem soncu in je lepša kot kdajkoli. Macesni so postali rdečkasti, rušje temnozeleno, trava okrasto rjava, jaz pa mislim le na to, da moram do teme priti v dolino. Vse skupaj prenašam zelo mirno. Govorim si: če mi ne uspe priti v dolino, še vedno lahko prespim pod milim nebom, saj imam spalno vrečo s seboj. No, v tem primeru bi se moral za varnost privezati, saj je bil teren kar precej strm, domače pa bi obvestil preko prenosnega telefona.

Preko rušja se s povsem opičjimi gibi prigugam do nove grape, ki je deset metrov pod menoj in na srečo dobro obrasla z ruševjem. Nadenem si čelado, navežem palice na nahrbtnik ter se po borovih vejah pogumno spustim čez rob. Zaradi vej se dna korita ni dobro videlo, zato sem zelo presenečen, ko vidim, da sem pravkar stopil na pravo pot.

Takoj raztegnem palice in odbrzim proti dolini. Čelado sem si pustil na glavi, če ne zaradi drugega »za srečo«. Kot bi mignil dosežem spodnjo grapo, kjer sem prvič zašel. Tam stoji na visoki skali možic, ki sem ga gor grede spregledal. Pot je sedaj preprosta, le še vprašanje časa, in tako se tudi pri koči v Krnici ne ustavim in skoraj tečem naprej do avta.

Kljub neosvojenemu vrhu je bila tura zelo lepa in koristna izkušnja, ob kateri sem se veliko naučil. Noč me je ujela šele, ko sem se že peljal po avtocesti proti Ljubljani, še prej pa sem naredil nekaj lepih posnetkov.

Sprostitev

ALEŠ TACER

Na trato opojno dišečih mahov
previdno naslonim utrujeno glavo;
pogled pa se dvigne tja preko vrhov,
spomin se utrne, uživam naravo.

Mi misel zaplava v sinjine neba,
oblačke zrem bele oblik vsemogočih;
vsa plaha dotakne se krasnih gora,
vrhov kljubovalnih, v nebo segajočih.

In mati mi Zemlja napetost odvzame,
nov vir energije v žilah začutim,
nov plamen veselja ŽIVETI se vname,
ponovno kot bi se rodil, se počutim.

Še k vam bom zahajal, ponosni vršaci,
da v miru telo energijo napolni,
jo hitro porabim, žal, takšni so časi,
ljudje smo na duši pač vedno bolj bolni.

NEŠTETO PODOB GORA IN MED NJIMI KAKŠNA PODOBA ČLOVEKA

OBRAZI

PAVEL PAVLOVEC

Nedelja. Po »planinskem tednu«, ko sem se sredi oktobra v tednu dni štirikrat podal v hribe, me je danes zagrabilo morje in me navsezgodaj povleklo k sebi. Na mirnem koščku naše obale pod Belimi skalami se lahko pogovarjam z naravo podobno kot kje v planinah; tu lahko zbrano razmišljam in urejam svoje vtise.

Melodično rahlo valovanje in šumeče razlivanje morja na prodnato obrežje deluje mehko in nekako meditativno. Nebo je čisto kot ribje oko in jutranji svet se koplje v bleščeči modrini s pozlato na sončni strani. V sinjino neba in morja je kot čarobna čipka vtkana dolga veriga že zasneženih alpskih vršacov od očaka Triglava do Karnskih Alp. Proti poldnevu nebo vse bolj poživljajo oblaki; očitno drži vremenska napoved o bližajoči se atlantski fronti. Nebo, morje, pokrajina dobivajo vse bolj svinčeno barvo in težo, ta svinec pa se zagrize in pritisne tudi name. Razblinja se sanjava zanesenost in mehka zatopljenost. Jugo vse bolj vrši in morje vse bolj valovi in buči.

Mimo pripluje ribiška barka. Valovi jo kar močno premetavajo; zdi se, kot bi se poigravali z njo. Prešine me misel: tudi mene življenje premetava in se včasih tudi poigrava z menoj. Marsikdaj bolj na tesno zvozim, v mnogočem me rešuje dober pristan – narava, kamor *hodim nabirat in obnavljat energijo – telesno, duševno* in duhovno, v prispodobi rečeno: polnit hodim svoje akumulatorje. Najbolje mi za to služijo gore, ki s svojo trdnostjo in tiho lepoto, pa tudi s preizkušnjami polnijo in brusijo človeka.

DVA OBRAZA SNEŽNIKA

In že mi misel zajadra, poleti v hribe. Živo podoživljam pretekle planinske dni. Tudi pred tednom, prejšnjo nedeljo, me je lepo sončno jutro zbezalo iz postelje in ko so me z balkona pozdravili v novi belini sijoči snežniki Julijcev, nisem mogel iz svoje kože in sem jo na hitro ubral na najbližji, »moj« Snežnik. Pravim »moj Snežnik«, ker sem ga nekako posvojil, potem ko me je on zasvojil.

Gre seveda za Notranjski Snežnik, najvišjo nealpsko *goro v Sloveniji. Koga le ne bi prevzel ta notranjski lepotec* in korenjak, ki se je kot njegov legendarni rojak **Martin Krpan** možato postavil v svet in med oblaki sega k soncu, si prek morja gozdov podaja roke z manjšima bratoma, Goteniškim in hrvaškim Snežnikom, se na severno stran spogleduje z rodbino mogočnih alpskih očakov, izpod Slavnika in Učke pa mu v jasnih dnevih veselo mežika Jadransko morje!

Tega dne se je dežela kopala v soncu in v mavričnem valovanju barv jesenskega cvetenja snežniških lesov. Plaval sem v prelesti barv, podob, gozdnih vonjav, v svetu mehke simfonije narave, ko na drevju ubrano šelesti listje, ob malo močnejšem pišu odpada in ljubko poplesava v zraku, vmes pa prhutajo in kot za stavo cvrčijo in čebljajo ptički... Jesen trosi svoje cekine in na tleh tke iz njih žlahtno listnato preprogo, ki jo krasi prava zbirka gob, od jurčkov in lisičk do živordečih mušnic, povsod pa so cele kolonije štorovk.

V naravi mi je vedno lepo, najlepša, najbolj pisana in pestra pa je priroda, ko »se levi«, ko spreminja barve, podobo. In jesen s svojo slikovitostjo in plodnostjo mi je še prav posebno pri srcu. Morda tudi zato, ker sem sam v življenjski jeseni in se spreminja moja podoba, obiram pa tudi sadove svojega življenja. Hoja sam s seboj – kakšno razkošje, kakšen užitek, ko ulovimo in si privoščimo čarobne trenutke harmonije človeka in narave! In naši akumulatorji se izdatno polnijo.

SPREMENLJIVI NANOS

Ta samotni pohod na Snežnik pa je bil šele prvi športni oziroma planinski dan v preteklem tednu. Do kraja sem izkoristil enotedenski predah deževja in jo v sredo s prijateljem Orlandom mahnil v zasanjano Čičarijo, na Medvešico (1057 m) in okoliške hribe. Pred nama je bil kot na dlani mogočni Snežnik z rahlo pobeljenim vrhom. Prijazno naju je vabil v svoje naročje in čez dva dni tudi zvabil. Pet dni, odkar nisem bil na Snežniku – pa kakšna sprememba! Prej žareče jesenske barve dobivajo temnejše odtenke, pridih slovesa; listna preproga v gozdu je debelejša in pod nogami omamno šumlja in hrustlja, name pa vpliva podobno meditativno kot mehko valovanje morja.

Naslednji dan, v soboto, se z večjo skupino iz Vipave podam po Gradiški Turi na Nanos. Občudoval sem korajžo in zagnanost mladih plezalcev in užival v njihovem uživanju. Dan postaja vse bolj meglen in se zato pri Furlanovem zavetišču odločimo, da ne gremo na vrh Nanosa, ampak se kar od cerkvice sv. Hieronima spustimo po položni nanoški poti v dolino.

Vse lepo in prav, toda bil je račun brez krčmarja. Med hojo postaja megla vse bolj gosta in potuhnjena in nenadoma se v brezpotju znajdemo v meglenem labirintu strmine, na kateri bolj slutiš kot zaznavaš prepadno skalovje. V nas se zaje neizrečena vznemirjenost, pa tudi ugibanje o lastnem obnašanju ter opazovanje obrazov in ravnanja drugih. Najtežje je bilo seveda našemu vodniku Mateju, ki na srečo ni izgubil glave in nas je skoraj tipaje po naši sledi pripeljal nazaj na pot in v Vojkovo kočo. Iz megle je vse bolj pršelo in začela se je že spuščati noč, zato smo se odločili za sestop po krajši strmi poti.

Neprijazna noč in spolzka pot sta strnili naše vrste; vsaj *zdelo se je tako, dokler nismo v dolini naleteli na Bora* in nekaj mladih, ki so jo »pobrisali« naprej in se celo pohvalili, da nas že skoraj pol ure čakajo. Obstali smo brez besed in z grenkim občutkom. Zlasti nas je priza-

delo takšno ravnanje Bora, ki je izkušen planinec, ki veliko dá na svoje gorniško znanje in avtoriteto ter nam zelo rad tudi predava o redu in disciplini v gorah. V človeku se poraja vrsta vprašanj, predvsem pa, kako je mogel Bor v dokaj kočljivem trenutku oziroma delu pohoda razbiti skupino.

ČLOVEK IN GORA

Naenkrat se zamislim in pomislim: od kod meni pravica, da tako kritično gledam na ravnanje Bora? Nerad solim pamet drugim, vendar zopet ne morem biti ravnodušen, ko gre za temeljne zapovedi bitja in žitja in sožitja v gorah, torej za osnovno planinsko »higieno« in srčno kulturo.

V planinskem tednu sem videl in doživel različne obraze narave in ljudi: v soncu in v jesenskih mavričnih barvah žareč Snežnik ter vase zatopljeno Čičarijo in Nanos, kjer nam jo je megla kar pošteno zagodla, kjer nam je gora tudi pokazala zobe in kjer se naš planinski prijatelj ni pokazal ravno v najboljši luči.

ŠE JE KAJ SMEHA V SLOVENSKIH GORAH IN PLANINSKIH KOČAH

OKROGLE IN ROBATE

STANE ŠTUCIN

Spuščava se z Grmade proti Setnici, v grapo s potočkom, ko srečava planinca s približno deset let starim fantom. Malo za njima gresta še dve planinki, verjetno so bili skupina. Ena od njiju gleda nazaj in zaporedoma večkrat pokliče »Lojze, Lojze, Lojze!«.

Ko pridem do nje, ji pravim: »Lojze se je zgubil!«

Ona pa: »Ah, nobene škode ne bi bilo, ko le ne bi imel ključev od avta s seboj!«

* * *

Vračam se z enega od naših hribov, visokega okrog tisoč metrov. Kakih deset minut hoje navzdol pridem do mladega para, ki počiva. Ona sedi ob stezi in zagotavlja partnerju, da ne gre niti koraka več naprej proti vrhu. On me pogleda in hkrati vpraša: »Koliko pa je še do vrha?«

Vidim, da nista gornika, saj sta to kazala z opremo in z obnašanjem, zato si ju malo privoščim in pravim: »Do vrha je kake tri četrt ure, do koče pa le še slabih deset minut.«

»Potem pa grem samo še do koče in niti koraka dalje!« pribije ona.

Nisem jima škodil, saj sta, če sta pot nadaljevala, v desetih minutah stala na vrhu, koče pa, upam, nista iskala, a tudi če bi jo, je nista našla, ker je tam ni.

* * *

V Mačkovem grabnu sedeva na hlodovino ob poti, da si končno privoščiva malico. Slastno ugriznem v klobaso, ko spodaj po cesti skozi ovinek in proti nama ob potočku navzgor v strmino pridrvi moški srednjih let, pravi maratonec – v šprintu in že ves zadihan.

Dam mu malo spodbude in ko teče mimo naju, vzkliknem »hop, hop, hop«.

On pa urno nazaj: »Ham, ham ham!«

* * *

Na slemenu Rjavine se naenkrat znajdem pri tropu kozorogov. Gledamo se lep čas, nakar se podam naprej skozi nekak naravni usek, dolg kakih pet metrov. Ko se že bližam izhodu, na drugi strani zagledam mogočnega vodjo kozorogovega tropa, ki je šel proti meni.

Neka že dostikrat slišana izkušnja lovcev mi je pomagala, da sem se na hitro zadenjski umaknil. Kozorog ali gams se namreč s svoje redne poti nikoli ne umakne, ampak oviro na poti preskoči ali pa v diru podre. To, da sem bil med njim in njegovo čredo, bi bil zadosten razlog, da me kot oviro pred sabo podre.

Trenutek zatem je že bil skozi usek pri svoji čredi, jaz pa sem nadaljeval svojo pot.

* * *

Iznad visokega plamena sta se v zrak pognala čudovita dimna stebra. Eden je bil siv, zgoščen, drugi modrikasto bled.

Pa pravi prvi: »Nekam čudno izgledaš, zakaj pa si tak?«

»Tudi sam bi želel vedeti, zakaj so me kot poleno zažgali na Grmadi...« (Polhograjski).

* * *

Ekipa markacistov se po opravljenem barvanju vrača po stezi in spotoma popravlja morebitne napake na markacijah.

Ustavim se pred lepim bukovim deblom, na katerem sta se od sveže narisane markacije od zunanje rdeče barve spustili kaplji v obliki nog. Ker sem vedel, da je to markacijo barval kolega, mu pravim: »Glej, ta ti je pa skoraj shodila!«

»Pretiravaš,« pravi, »glej, koliko ima še do tal!«

* * *

Pri obnavljanju markacij proti vrhu Jelenka dospemo do opuščene kmetije. Pri zidani kašči tik ob poti bi na vogalu kazalo narisati markacijo, toda vogal so zakrivala kasneje dodana lesena drsna vrata. Poskušam in vrata se lepo odpro, hkrati pa se na zidu vogala pokaže čudovito ohranjena markacija. Smo v dilemi, ali pustiti vrata odprta ali pa...

Tega nam na tečaju niso pojasnili, s kakšnim znakom naj označimo, da se markacija skriva za vrati.

* * *

Pepi se je naenkrat odločil, da postane gornik in prijatelj mu je po posvetu na papir po točkah zabeležil stvari, ki jih potrebuje za tovrstno dejavnost. Odpravi se v športno trgovino in tam glasno razlaga svojo odločitev ter po točkah, ki so bile napisane na papirju, nabavi potrebni material. Vse od pete do glave, pa še za na glavo in seveda nahrbtnik.

Ko ima vse željene stvari pred sabo na prodajnem pultu, še enkrat pogleda na listek in pravi: »Aha, še zaščitna sredstva« – in glasno bere: »Komplet prve pomoči, olje za zaščito pred sončnimi žarki – visok faktor, serum proti kačjemu piku, sprej proti klopom in insektom, krema proti ugrizu medveda...«
»Krema proti ugrizu medveda?« prebere še enkrat.
»Visok faktor,« se oglasi ena od strank.
»To bomo naročili,« smejé se pravi prodajalec.
»Se pravi, da oprema ni kompletna,« ugotovi Pepe.
»Za medveda si dober tudi brez popolne opreme,« ga potolaži nekdo iz ozadja.

* * *

Iz koče pod Watzmannom se proti vrhu v jutranjih urah pomika kolona petdesetih udeležencev vzpona. Mesec julij je, razmere pa so povsem zimske. Gazimo po novozapadlem snegu, ki še vedno pada. Hlad gre že skozi rokavice, zgubljamo se v meglo.
Prijatelj je nekako zamudil start pri koči, zato je v koloni hodil pri zadnjih ali povsem zadnji. Molil je, da bi se vreme vendar izboljšalo, da bi srečno hodili, dosegli vrh in imeli z njega razgled po okolici. Kot zadnji se je še spomnil besed iz Sv. pisma, kjer je zapisano: »Zadnji bodo prvi in prvi bodo zadnji!«
Za vreme ni bil uslišan, hodili smo srečno, vrha tudi nismo dosegli, kajti zaradi slabih razmer so vodniki kolono malo pred vrhom obrnili nazaj, in prijatelj je bil kot zadnji prvi – ne na vrhu, ampak v koči.

* * *

Ko pobrskam po spominu, se mi ustavi četrt stoletja nazaj. V času, ko smo trije prijatelji, skoraj vedno v enaki zasedbi, zapovrstjo osvajali naše vršace. Na razglednice, požigosane z žigi vrhov in koč, ki smo jih obiskali, smo v dolino pošiljali pozdrave prijateljem in znancem. Naš skupni podpis je bil: »Pozdrav od skupine PEŠ.«
Prejemniki pošte so nas sicer prepoznali, tisto PEŠ pa so vzeli samoumevno – kako pa naj obiskujejo gore kakor peš!
Trik pa je bil drugje: kratica je bila sestavljena iz prvih črk naših priimkov.

* * *

Še v času socializma so bile z velikim pompom spremljane čistilne akcije okolja po naših gorah. Proti koncu *sezone so skupine organiziranih prostovoljcev* po naših vrhovih pobrale in spravile v dolino vse, kar so naši vrli Slovenci preko leta nanosili tja gor. Aljažev stolp na vrhu Triglava je bil dobesedno zasut z vsakovrstno navlako. Človeka, planinca s kulturo, je popadel bes ob pogledu na kup smeti, iz katerega je še molel Aljažev stolp.
S kolegom po prihodu na vrh malicava in se obenem zgražava nad početjem prišlekov, ki so vsevprek že od daleč metali odpadke od malice in embalažo na že omenjeni kup. Še zmeraj bolje, kot bi bilo raztreseno vsepovsod! Toda zakaj ravno pri stolpu?
Mož, ki je sedel blizu naju, je tudi vzel nekaj stvari in jih nesel na kup. Prijatelj se ojunači, stopi za njim, mu najprej natrosi nekaj lekcij skrbi za naravo, nato pa ukaže, naj svoje stvari pobere in jih odnese s seboj.
»Zakaj pa ravno jaz?« pravi, vendar svoje stvari pobere, stlači v neko vrečo in vidno užaloščen zapusti vrh.
Prijatelju pravim: »Mislim, da tvoj pristop ni bil najbolj posrečen.«
»Mislim, da bi nekdo moral dežurati in vsakega posebej nekam poslati. Ampak pri nekom je vendar treba začeti reševati te zadeve,« pravi.

iz planinske literature

Jeti je, čeprav ga ni

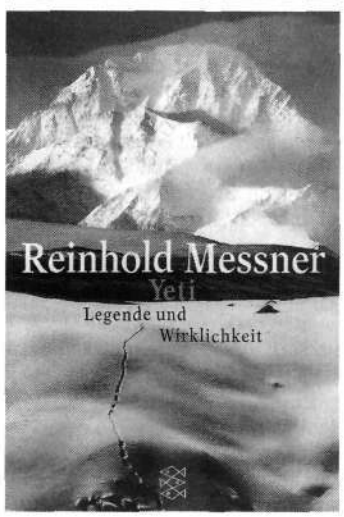

Po branju knjige Jeti s podnaslovom Legenda in resničnost (Yeti, Legende und Wirklichkeit) najbolj znanega in vztrajnega raziskovalca »pošasti« iz najvišjih pogorij sveta, samega **Reinholda Messnerja**, odgovora o obstoju oziroma neobstoju ne dobimo. Spoznamo pa zanimivo mišljenje avtorja, ki je morda še najbližje resnici. Knjiga je v nemški založbi S. Fischer Verlag prvič izšla pred dvema letoma, junija letos pa je pri založbi Fischer Taschenbuch Verlag izšla še v žepni izdaji. Ker je v knjigi marsikatera zanimiva misel, ki osvetljuje še druge vidike »osvajanja« daljnih gorskih prostranstev, jo predstavljam tudi našim bralcem.
Reinhold Messner, vrhunski alpinist, zmagovalec vseh zemeljskih osemtisočakov, popotnik po daljnih samotnih prostranstvih (Antarktika, puščave), pisec in vsestranska osebnost, je na svojih številnih odpravah v Himalajo (preko trideset) tako kot drugi alpinisti pogosto slišal zgodbe o jetiju, snežnem človeku, pošasti, ki se kleti po visokogorju daljnoazijskih gora. Vse te zgodbe pa niso nikoli dale povsem natančnega odgovora: »Kje, kdaj, kdo?« Vedno je nekaj več vedel očetov stari oče, nekaj več so vedeli v naslednji vasi, »gotovo« je kmalu postalo »morda«. Odločil se je, da bo izvedel več – in v letih 1985 do 1998 je postal eden najbolj zagrizenih iskalcev neznanega bitja. To mu je prineslo mnoge kritike, upodabljali so ga v karikaturah, po drugi strani pa je postal (in ostal) znan še zaradi teh svojih »raziskav«. Nekateri Messnerja sicer niso več jemali resno, vendar po branju knjige vidimo, da je bila večina teh kritik neupravičenih. Messner je preprosto hotel izvedeti več, zapisati več, nakazati, da je evropsko oziroma zahodnjaško pojmo-

vanje jetija pravzaprav povsem napačno; da jetija v taki obliki, kot si ga predstavljamo v modernem svetu, kot čisto konkretne pošasti, sploh ni. Jeti je pravzaprav zlitje resnične živali (verjetno rjavega medveda) in legend ljudstev, ki živijo po tamkajšnjih gorah.

Messnerja začnemo spremljati na enem od potovanj, ko je štiri tedne prodiral ob reki Mekong navzgor v stranske doline gorá vzhodnega Tibeta. Prav na tem potovanju je doživel svoje najbližje srečanje s »pošastjo«. Najprej je v samotni dolini med dvema vasema naletel na sledi, ki so bile globlje, drugačne od človeških. Že ko se je mračilo, je naletel na »žival«, ki se je očitno prestrašila baterijske svetilke in zbežala. Prestrašen od nenavadnega bitja je Messner poskušal najti prenočišče na samotni planini, kjer je doživel še več strahu. Najprej so ga napadli psi, tibetanski mastifi, potem je na neobljudeni, očitno prehodni planini za nomade, končno legel k počitku. Sredi noči so ga prebudili glasovi in ljudje, ki so prišli od nekod, so ga najprej skoraj kamenjali. Ko jim je razložil svojo zgodbo (zna nekaj tibetanskih besed), so si bili enotni: »Bil je chemo (kemo)«.

Žival, človek, snežni človek, medvedji človek, opica, pošast? Tudi imena, ki jih ljudstva azijskih gorá uporabljajo za to pošast, se razlikujejo – na tibetanski strani je kemo, tudi dremo (dre-mu, hudičeva stara mati) ali migju. Na drugi strani Himalaje, pri Šerpah v Nepalu, ga imenujejo jeti (yeh teh). Messner omenja še nekatera druga imena, pošasti imenuje kar »jetijevi sorodniki«. Kaj je torej bil teman stvor, ki ga je srečal na koncu svoje dolge poti?

Messnerja zatem spremljamo na poti v Laso, kamor gre iskat prijateljico, ki ga je čakala v prestolnici Tibeta. Z neprikritimi simpatijami opisuje tisto, kar je ostalo od tisočletne tibetanske zgodovine. Kitajska je uničila dušo tej pokrajini, duh tolikih let pa vendarle pusti obiskovalcu nepozabne spomine. Tu še vedno na neskončnih prostranstvih, kjer tudi po več mesecih hoje ni srečati človeka, obstaja neki drug svet in drugačno pojmovanje življenja. Poseben ton vsemu dajejo nomadi, ki s svojimi čredami jakov potujejo preko dežele, kjer skromni višinski pašniki segajo tudi do 5500 metrov visoko. Skrbno pazijo na vsako travo, čredo premeščajo, da se skromna trava lahko obnavlja, so samooskrbni – jaki jim dajejo vse, kožo za šotore, maslo za čaj, iztrebke za kurjavo, nosijo tovore.

Kemo je bil prvič omenjen že pred dobrimi tisoč leti (jogi Milarepa), zatem se je v stoletjih gradila legenda – ali pa povsem resnična zgodba o živali-človeku, ki živi po teh gozdovih. Je namišljena podoba tako usidrana pri ljudeh, da z legendo tudi medved ali opica spremenita videz in postaneta, čeprav vsakdanja, grozna pošast? Kdo ve!

Iz Lase se Messner odpravi v Katmandu, kjer se srečuje z mnogimi, ki bi mu lahko kaj več povedali o jetiju. V knjigi naniza večino opažanj od začetka dvajsetega stoletja do današnjih dni – od zapisov poljskih vojakov, ki so prečkali Bajkalsko gorovje in videli opici podobne pojave, do poročanj **Erica Shiptona** z njegovih potovanj pod Menlungtse o odkritih sledeh velike »živali«.

Mesto, prestolnica Nepala, pa vendarle ni pravi kraj za iskanje jetija in tako gre Messner znova v gore, tokrat ob razpenjenem Barunu pod Makalu. Od kuharja in drugih Šerp izve za tri vrste jetija – od ogromnega, poltretji meter visokega mišičnjaka, do najnevarnejšega jetija, človeku podobne opice. V Solo Kumbuju pod Everestom razmišlja: »Jeti se v fantaziji Šerp izraža kot vsota legende in resničnosti – je snežni človek in demon hkrati, rezultat povedanega, videnega in v strahu ustvarjenega.« V takem tonu izzveni vse nadaljnje pripovedovanje.

Povsod, kamor Messner pride, pa naj bo to ledenik Baltoro pod Karakorumom, Garwalska Himalaja v Severni Indiji, Pamir, Tien-šan, Nepal, Butan (kjer je kar s snemalno ekipo nemške televizije ZDF), do tibetanskih pokrajin (Amdo, Kham, Kuen Lun...), povsod obstaja »pošast«, ki je ljudstvom pod gorami samoumevna, živi, so jo videli, hodi pogosto po obeh nogah, pušča človeku podobne sledi, le da so večje, celo »pleše«. Njeni mladiči (v Khamu jih ženica imenuje kar »otroci«) se igrajo, podijo, materam visijo na hrbtih. Pošast je nevarna, bojijo se je, prihaja ponoči, iz dolin se odpravi tudi na ledenike in v snežna pobočja. Hrani se z vsem – od zelenjave do živali, ugrabi tudi človeka. Je kosmata, velika, ima široke nosnice, več ali manj je temne barve. Je kateri od medvedov? Morda orangutan? Neka povsem nova, še neodkrita žival? Messner tu primerja stanje, ko so orangutana pred sto leti prvič opazili v Indoneziji, pa ni nihče hotel verjeti, da taka žival sploh lahko obstaja. In vendar je živela in živi še danes. Kdo torej lahko z gotovostjo reče, da neka neznana žival ne živi tudi v azijskih gorah?

Žal dobrih dokazov za obstoj take živali ni – mnogi so sicer v preteklosti fotografirali sledove, o katerih pa so vedno obstajali določeni dvomi. Dvom se poraja tudi bralcu – Messnerju se namreč pokvari ravno tisti film, na katerem ima posnete najbolje vidne sledi, ko vidi »jetija« (nerazločno črno kosmato pošast«), ravno nima pri roki fotoaparata, pride prepozno na rob, od koder bi lahko kaj posnel...

Okus po poletju

SLAVICA ŠTIRN

Jutro-kristal.
Mavrična pot,
ovinkasta, strma,
pripelje na
Pungrat planino.

Čredica krav –
poslednje lise zelenja,
samo še okus
po poletju.

Visoka,
rumeno-rjava pobočja
vabijo.
Potopim se vanje.

Knjiga ima v sredini vložek (70 strani) z naslovom »Kako sem prišel do jetija?«, ki je izbor fotografskega gradiva, zbranega na Messnerjevih raziskovalnih potovanjih. Lepe fotografije z dobrimi opisi so prava poslastica, ki podkrepijo sicer zanimive, dolge in včasih kar malce nejasne razlage – Messner namreč dolgo pripoveduje tako neopredeljeno, da je enkrat videti, kot da v jetija nikakor ne verjame, kot da ga ni, že v naslednjem trenutku pa pred nami vstaja v čisto konkretnih podobah. Povsod pa je pošast še najbolj podobna medvedu in tudi na fotografijah vidimo največ medvedov.

Messner je prav na koncu svojih raziskovanj prišel v stik z **Ernstom Shäferjem**, nemškim zoologom, sporno osebnostjo, ki je zaradi svoje zgodovine pri raziskovanju »strehe sveta« nekako ostajal v ozadju. Med drugo svetovno vojno je bil namreč pripadnik zloglasnih oddelkov SS, povsem v vrhu nacističnega stroja, ki mu je vse obdobje vojne omogočal za tiste čase skoraj nemogoče – potovanja v Tibet in druga daljnoazijska gorska območja. To so bile odprave pod pokroviteljstvom SS, ki naj bi pripomogle k ugotavljanju izvora arijskega človeka, čiste rase, katere potomci naj bi bili tudi Nemci – nordijska rasa naj bi prišla tako rekoč z neba, prednike (pragermani) pa naj bi našli prav v Tibetu. Ker je Shäfer našel »le« tibetanskega medveda, je bila med vojno odpovedana celo razstava, kjer naj bi te nagačene primerke pokazali. Beremo strašljive zgodbe, ki po moji presoji Shäferja postavijo v zelo slabo luč. Messner o vsem pripoveduje profesionalno neodvisno, vprašljivo pa je že uvrščanje takega »raziskovalca« v knjigo. Ali pač – morda prav zato, da razkrije vse zablode podivjanega človeka. Shäfer je namreč sodeloval kot opazovalec (»tibetanski strokovnjak«) tudi pri poskusih v koncentracijskih taboriščih Dachau in Auschwitz, ko so srhljivo preizkušali zdržljivost človeka na skrajno nizke temperature in razmere v velikih višinah. Res je Shäfer kasneje, tudi na procesu v Nürnbergu, pokazal, da je njegov šef **Himmler** imel nore ideje in da vse, kar so delali, ni bilo prav nič znanstveno, grenak priokus pa vendarle obstaja.

Preko Shäferja pa Messner izve marsikaj zanimivega; pravzaprav so opažanja izpred slabih šestdeset let zelo podobna njegovim. Tudi Schäfer je videval pošasti, kemo je po njegovem prepričanju tibetanski medved ali ena od različic. Že po Shäferjevi smrti, leta 1998, je njegova žena Messnerju izročila kožo in glavo, ki naj bi pripadala prav pošasti, imenovani kemo. Takih glav, skalpov, celo nagačenih »jetijev« je Messner sicer videl nekaj tudi v mnogih samostanih, gompah, ponekod kar na vhodu, ponekod skrbno skrite v t. i. »tantričnih sobah«. Nekateri primerki so bili vidni ponaredki, drugi so bili čisto navadni medvedi. V Nepalu so na določen praznik celo uprizarjali plese, kjer je jeti igral osrednjo vlogo in pri katerih so uporabljali posebne jetijeve maske. Torej jeti ali njegovi sorodniki morajo biti resničnost. To najbolje izrazi Messner v zaključku svoje knjige, kjer pravi približno takole:

»Tibetanci spoštujejo živali kot živa bitja. Na splošno so prebivalci Himalaje že od nekdaj namenjali jetiju višji položaj kot ostalim živalim. Ponekod so ga povzdignili na lastno raven in pustili pri miru. Verjamem, da bodo tudi za nas prišli dnevi, ko bomo te medvede dovolj preučili, da ne bo več vprašanje, ali so to osebnostna ali neosebnostna bitja, pač pa spoznanje, da imajo kot druge živali pravico do življenja, svobode in telesne nedotakljivosti. In če smo pametni, se jim bomo umaknili s poti in jih pustili pri miru, tako kot to že od nekdaj počno prebivalci tamkajšnjih snežnih gora.«

»Tako kot imajo grizliji v severni Ameriki vse več zagovornikov, bi morali ob spoznanju, da pri legendi o jetiju pravzaprav gre za legendo o medvedu, spodbuditi razpravo na svetovni ravni o radikalnih razlikah med živalskimi parki in divjino. Rjavi medvedi lahko preživijo tako v ujetništvu kot v divjini – vendar medved v živalskem vrtu ni medved, ampak domača žival, in samo medvedi v divjini še naredijo iz dela Himalaje nevarno območje, v katerega mi, ljudje, ne spadamo. Brez divjine ni jetija. Tako je tudi nadaljnji obstoj legende o jetiju odvisen od nadaljnjega obstoja divjine...«

Messner pri teh zapisih verjetno ni pomislil, da v sosedstvu, kar v malce samotnejših predelih naše dežele, takih medvedov na srečo živi še kar nekaj. So pa tudi pri nas iz znanih razlogov ogroženi – bolj kot ljudje. Le da so legende pri nas manj žive ali jih tako rekoč ni – prostranstva so pač manjša, odprtost dežele večja, vplivi lažje sežejo do nas in na tak način izgineva tudi naša lastna kultura. Tibet in podhimalajske dežele so zaradi neizmerne odmaknjenosti glede tega vendarle na boljšem.

Messner je jeseni leta 1998 vse o jetiju zbrane podatke z naslovi, imeni in zemljevidi predal skupini raziskovalcev in svoje delo zaključil. Ostali so le zbrani predmeti, ki jih hrani na svojem domu, gradu Juval na Južnem Tirolskem. Verjetno bodo postali del najvišjega gorniškega muzeja, ki ga Messner pripravlja na vrhu Monte Rite nad Bellunom v Italiji. Zagotovo pa za vse ostaja Messnerjeva knjiga, polna zanimivih misli in, vsaj po mojem mišljenju, res dobrega zaključka. V tem sodobnem svetu pač ne smemo pozabiti na naravo in legende, ki živijo z ljudmi. To je verjetno tisto, kar nam je Messner želel povedati.

* * *

Podatki o knjigi: Reinhold Messner, Yeti, Legende und Wirklichkeit, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt, junij 2000, 250 strani, ISBN 3-596-14737-9

Marjan Bradeško

Biografija o Francu Kocbeku

Letos mineva 70 let od smrti gornjegrajskega nadučitelja **Frana Kocbeka**, ki je velik del svojega pestrega življenja posvetil planinam. Čeprav rojen v vinorodnih Slovenskih goricah je po prihodu v Zgornjo Savinjsko dolino začutil potrebo biti zraven pri ustanovitvi Savinjske podružnice SPD, kjer je aktivno sodeloval skoraj vse do smrti. Kocbekova zapuščina obsega bogat biografski

opus, bil je tudi zaprisežen kulturni delavec, botanik, narodni buditelj in še kaj. Upravičeno ga **Edi Mavrič-Savinjčan** imenuje Aljaž Savinjskih Alp. Dejstvo je, da je enako kot **Aljaž** za Julijce Kocbek zaslužen za Grintovce. 70-letnica spominjanja njegove smrti je brez dvoma lepa priložnost, da se zaslužniku oddolžimo, čeprav morebiti malo pozno, za njegov prispevek k ohranitvi slovenske omike v naših gorah z biografijo o njegovem življenju in delu.

Projekt je s pomočjo Savinjskega meddruštvenega odbora zastavil Edi Mavrič-Savinjčan, v uredniški odbor pa je povabil **Adija Vidmajerja, Boža Jordana, Franca Ježovnika** in **Martina Aubrehta**. Knjiga naj bi po besedah avtorja odstrla tudi manj znane plati Kocbekovega delovanja, v vsakem primeru pa je namen dosledno slediti dokumentarni predlogi njegovega delovanja, kolikor je pač na voljo – vključno z rabo Kocbekovega imena. Avtor seveda ne želi polemizirati o možnih oblikah in rabah le-teh, vendar je iz rojstnih in smrtnih dokumentov dokazano, da je bil Kocbek v vsakem primeru evidentiran kot Franc. Po številnih posvetih in tudi polemikah je vendarle obveljalo prepričanje, da je potrebno spoštovati uradna dejstva, ki so dokazljiva na podlagi krstne in mrtvaške knjige. Vse ostalo je zadeva časa in razpoloženja ljudi znotraj vsakokratnih razmer.

S knjigo o Francu Kocbeku bomo tudi savinjski planinci stopili ob bok planinskim prijateljem, ki so se svojim velikim vzornikom že oddolžili tudi s knjižnim spomenikom.

Martin Aubreht

Snežnik

ANA-MARIJA PUŠNIK

Če bi bila devica,
sramežljivo bi
se skrila
pred teboj.

Ne upala bi
v strmine
tvoje se podati,
zagrebsti v tvoje lice,
poljub na tvoje rame dati.

Avantura
me je vlekla
k tebi,
premagala sem
strah in vzpon,
da združiva ta dan.

V objemu Pece

Člani planinskega krožka pri Mladinskem odseku Planinskega društva Mežica in mladi planinci otroškega vrtca Mežica so pod vodstvom **Rudija Burjaka** marca letos izdali brošuro V objemu Pece. V njej predstavljajo dveletno delo planinskega krožka. Njegovi člani se srečujejo enkrat tedensko in se učijo o vsem, kar mora planinec vedeti o varni hoji v gore.

O tem, kako naj deluje planinski krožek, piše Rudi Burjak, ki poudarja, da je »hoja po gorah, spoznavanje narave in njenih lepot dobra zamenjava za vse vrste nezdrave zabave«.

Katja Burjak je prispevala kratek, a izčrpen zapis o Peci, pod vrhom katere stoji planinski dom, ki ga upravljajo mežiški planinci. Je tudi avtorica besedila o kralju Matjažu, ki še vedno živi v ljudskem izročilu; v votlini blizu planinske postojanke stoji njegov spomenik, zanj pa vsako leto v Podpeci postavljajo gradove iz snega.

Da so se mladi Mežičani pri planinskem krožku o planinstvu veliko naučili (uporabljajo učbenik Planinska šola), dokazujeta tudi **Darja Komar**, ki razmišlja o varstvu gorske narave, ter **Nina Petek**, ki v prvem članku na kratko povzema zgodovino planinstva, v drugem pa opozarja na pomembnost načrta za skupinski izlet. Je tudi avtorica poročila o nepozabnem izletu na Raduho.

Mirzet Topalovič, ki zdaj že dobro leto obiskuje plezalni krožek, razkriva, da začetek ni bil lahek, vendar mu je ta šport sedaj zelo všeč. **Jerneja Hribar** odkrito priznava, da pred leti ni rada zahajala v gore; odkar pa jo je za obiskovanje planinskega krožka navdušila prijateljica, je trdno odločena, da postane prava planinka.

Katja Karničnik obuja spomine na planinski kviz, ki je maja leta 1997 potekal na Peci, Katja Burjak pa pripoveduje, kako je tovrstno merjenje znanja in spretnosti potekalo leto dni pozneje na Naravskih ledinah.

V vrtcu Mežica ob pomoči planinskega društva že nekaj let prirejajo planinske tabore za malčke. Vzgojiteljica **Milena Konečnik** opisuje tabor na pohorski Glažuti, **Marjana Ovnič** pa tabora v Kranjski Gori in v Grohotu pod Raduho. **Darinka Šajher** nas seznanja s tem, kako je potekal izlet »vrtičkarjev« do doma enega od njih.

V brošuri, ki ima 24 strani in je izšla v nakladi 350 izvodov, je objavljenih tudi nekaj fotografij o dejavnosti planinskega krožka ter otroških risbic.

Andreja Čibron-Kodrin

društvene novice

Viktor Kojc (13. 3. 1925 – 2. 8. 2000)

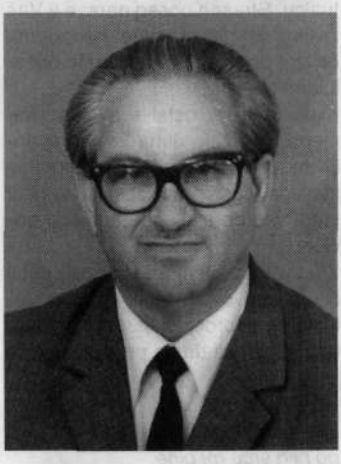

V petek, 4. avgusta, smo na zadnjo pot pospremili našega zavednega in vse do svoje bolezni aktivnega Šoštanjčana **Viktorja Kojca**. Na pokopališču Podkraj pri Velenju smo še zadnjič z besedo obudili spomin na petinsedemdesetletnega Viktorja, aktivnega planinca, li-

kovnega ustvarjalca, kulturnega organizatorja in vestnega kronista življenja v Šaleški dolini.

Vsakdo izmed nas, katerega pot se je srečala z Viktorjevo, je lahko občudoval njegovo ostrino duha, razgledanost in vsestransko nadarjenost. Leta 1958 je pripravil prvo samostojno kiparsko razstavo **Ivana Napotnika**, s katerim je tudi prijateljeval in od njega črpal znanje, kasneje pa zasnoval tudi temelje Napotnikove galerije v Šoštanju. Od leta 1975 do 1979 se ga spominjamo kot prizadevnega predsednika Planinskega društva Šoštanj, ki je poleg vsakodnevnih obveznosti organiziral številne planinske izlete in srečanja. Vseskozi pa je ostal uspešen propagandist v planinskih vrstah.

Za svoje požrtvovalno delo v planinstvu je dobil številna odlikovanja: zlati in srebrni znak PSJ, nato pa še srebrni in zlati častni znak ter spominsko plaketo PZS.

Tisti, ki smo ga obiskovali v času bolezni, vemo, kako hudo ga je prizadela in ga za dolga leta priklenila na posteljo. Kot je zapisal **Leon Štukelj** v enem od pisem Viktorju Kojcu: »Razumem, kako Vam mora biti hudo, tako vitalnemu intelektualcu. Strašen poseg narave v Vaš življenjski red Vam je nenadoma odvzel pero iz rok. Zelo, zelo obžalujem!!!«

Kljub temu je ostal s svojim znanjem, bistrostjo duha in neprecenljivim pripovedovanjem dogodkov svojega časa nepogrešljiv v naši sredi vse do svojega zadnjega počitka.

Za svoje življenjsko delo je dobil Napotnikovo priznanje Občine Velenje na področju kulture in prosvete ter številna druga priznanja.

O, zlatih dni spomin
me vleče na planine,
po njih srce mi gine,
saj jaz planin sem sin!
Tedaj nazaj,
nazaj v planinski raj!

S to **Gregorčičevo** kitico je zaključil pozdravno pismo občnemu zboru društva leta 1995.

Z. M., Planinsko društvo Šoštanj

Stanetu Gantarju v slovo

Na kranjskem pokopališču smo se 12. junija 2000 poslovili od 91-letnega **Staneta Gantarja**, Žirovčana, ki je bil med kranjskimi planinci aktiven in jim je ostal zvest skoraj štiri desetletja. Še posebej je bil srečen ob svoji 90-letnici, ki se je novembra dopolnjevala s 100-letnico kranjskega planinstva.

Bil je finančni gospodarstvenik v firmi Merkur, kjer je kot vodstveni delavec vplival na popularizacijo planinstva. Zaslužen je bil tudi za veliko materialnih pomoči društvu in drugemu planinskemu okolju. V planinskem društvu je bil desetletja član Upravnega odbora, predsednik Gospodarskega odseka, predsednik Nadzornega odbora... Nepozabna bodo zanesljivo njegova predavanja o gorah, cvetju in življenju na gori in pod njo. Prav ta sporočila je vnašal med najmlajše s predavanji po vrtcih, osnovnih in srednjih šolah ter v delovnih okoljih. Za ves ta čas med gorami in planinci, za ves trud in ljubezen do gora je bil odlikovan z najvišjim priznanjem PZS ter s priznanjem matičnega PD Kranj, ki mu je služil z vso srčnostjo in mu bil zvest celo življenje.

Franc Ekar

Častni predsednik PD Radeče Stane Koselj 90-letnik

Dne 26. aprila je praznoval visok življenjskki jubilej starosta radeških planincev in eden izmed ustanoviteljev PD Radeče **Stane Koselj**.

Kmalu po prihodu v Radeče, kamor je prišel po odloku vlade na mesto direktorja Tovarne papirja, je kot velik ljubitelj narave zbral okrog sebe somišljenike in v začetku leta 1952 so registrirali Planinsko društvo Radeče.

Izvoljen je bil za njegovega prvega predsednika in ostal na tej funkciji polnih 34 let, vse do leta 1986, od takrat dalje pa je njegov častni predsednik.

Že kot novoustanovljeno majhno društvo se je takoj priključilo akciji zasavskih planinskih društev pri izgradnji Zasavske koče na Prehodavcih. Odprta je bila leta 1954, po dveh letih soupravljanja pa jo je v celoti prevzelo v upravljanje in vzdrževanje naše društvo, ki je bilo takrat še brez svoje postojanke. To je bila korajžna odločitev, saj še danes marsikateri planinec debelo pogleda, ko ugotovi, da ima visokogorsko postojanko v srcu Julijskih Alp majhno društvo iz Zasavja.

Radeški planinci smo ponosni na svojo postojanko, z velikim veseljem in entuziazmom skrbimo, da nemoteno posluje ter nudi prijetno zavetje vsem njenim obiskovalcem, ki se radi spet vračajo tja.

Pri njenem vzdrževanju in oskrbovanju je v teh 46 letih sodelovalo na stotine radeških planincev in simpatizerjev, od katerih marsikdo ne bi nikdar doživel lepot Julijcev, če te postojanke ne bi imeli.

Nasledniki v društvu smo Stanetu Koselju neizmerno hvaležni, da nam je na ta način zelo približal lepote visokogorskega sveta. S tem domom smo se nekako poistovetili, ga vzeli za svojega in ga radi obiskujemo.

Spoštovani Stane, ponosni smo na tvoje delo v našem društvu. Ob tvojem prazniku ti od vsega srca čestitamo in ti kličemo še na mnoga leta!

Planinsko društvo Radeče
Jože Šušteršič, predsednik

Sedem desetletij Marjanke Stergar

Sredi avgusta letos je praznovala sedemdesetletnico svoje življenjske poti **Marjanka Stergar**, dolgoletna upravnica planinskega doma na Lisci. Praznovala je v krogu svojih domačih skupaj s številnimi planinskimi prijatelji.

Marjanka se je že mlada zapisala goram, saj je že v začetku petdesetih let pomagala obnavljati med vojno porušene planinske domove na Lisci. Bila je zavzeta sodelavka **Tončka Čebularja**, ki je obnovitvena dela takrat uspešno vodil. Po končani obnovi leta 1952 se je vključila v društvene organe in nekaj let pomagala pokojnemu soprogu **Pavletu** voditi gospodarski odsek pri planinskem društvu Lisca. Leta 1958 sta s Pavletom prevzela upravljanje Tončkovega doma in ga uspešno vodila vse do leta 1978, *ko je Pavle podlegel* zahrbtni bolezni. Sama je zatem še celih deset let upravljala Tončkov dom, dokler se ni leta 1988 upokojila in so dom prevzeli najemniki. Marjanka je še vedno ostala v društvenih organih in še z večjo vnemo in veseljem zahajala v gore.

V času, ko je bila Marjanka duša Tončkovega doma na Lisci, je ta ves čas doživljal prenovo, pri kateri je imela nemalo zaslug in zadovoljstva tudi Marjanka. Z vsako pridobitvijo je lahko nudila planincem in drugim gostom več udobja in kvalitetnejšo postrežbo, kar ji je bila vedno glavna želja in skrb.

V času njenega vódenja Lisce je bil v dom napeljan vodovod, zgrajena je bila cesta in kar dve smučarski vlečnici. Za vedno večji obisk na Lisci je bilo treba dom razširiti in obnoviti, česar sta se Marjanka in Pavle najbolj razveselila. V zadnjih letih njenega upravljanja je bila obnovljena in asfaltirana tudi cesta na Lisco, tako da je bila ponudba za vse obiskovalce tega čudovitega posavskega hriba zadovoljiva.

Marjanka je imela vedno čudovit odnos do vseh planincev, ki so prihajali z nahrbtniki peš, in do tistih, ki so prihajali z avtomobili. Nikoli ni delala razlik, zato je uživala velik ugled in spoštovanje vseh obiskovalcev Lisce.

Po odhodu v zaslužen pokoj leta 1988 se je umaknila v dolino, vedno pa je še rada zahajala pomagat novim najemnikom, kadar so jo povabili. Veliko je lahko svetovala, pa tudi za delo v kuhinji je poprijela, če so potrebovali njeno pomoč.

Planinci smo se Marjanki in Pavletu *leta 1978 oddolžili s takrat najvišjim* planinskim priznanjem – Zlatim častnim znakom Planinske zveze Slovenije. Za šestdesetletnico je prejela tudi plaketo PZS in Zlati častni znak Planinske zveze Jugoslavije.

Ob letošnjem visokem življenjskem jubileju smo ji sevniški planinci zaželeli še mnogo zdravja in zadovoljstva v pričakovanju osemdesete obletnice.

Hvala ti, Marjanka, za tvoj trud in predanost slovenskemu planinstvu in še na mnoga leta, smo ji dejali, ko smo ji čestitali.

Lojze Motore

Streliški vrh

Ob cesti, ki v precej strmem loku povezuje Vipavsko dolino s hišami visoko pod Javornikom, leži na nadmorski višini 930 metrov vasica Vodice. Vpeta med strma pobočja okoliških hribov je zaradi svoje lege idealno izhodišče za vzpone v prelestni svet Javornika (1240 m), Streliškega vrha (1265 m), Svetega duha (1213 m)... V vasici je le okrog deset hiš, ki so raztresene po slikoviti planoti, idilična kapelica ter prijazen kažipot, namenjen naključnim obiskovalcem. So pa Vodice takšen kraj, ki nudi pohodnikom obilo planinskih doživetij v neokrnjeni naravi, v zimskem času pa tudi smučarskih užitkov na novem smučišču.

Pa se povzpnimo na Streliški vrh, ki je sicer manj obljuden, je pa najbolj razgleden v svoji okolici! Svoj čas so ga imenovali Kraljev vrh, saj naj bi se nanj povzpel langobardski kralj **Alboin** in se z njega razgledoval po Vipavski dolini in proti Italiji. Ob pobočju Streliškega vrha izvirajo na kraju, imenovanem »Pri bajti«, močni studenci.

Za vzpon na Streliški vrh sledimo desnemu odcepu ceste, od koder nas dobro označene markacije Slovenske planinske poti, ki vodi od Javornika do Nanosa, usmerijo navkreber. Vzpenjamo se med mogočnimi smrekami, jelkami, bukvami, ki nas navdajajo z občutkom popolnega zlitja z naravo. Krošnje dreves se pozibavajo v vseh odtenkih zelenja in čutimo, kako nas *preplavlja neskončna umirjenost in* kako nam misli neobremenjeno odplavajo v brezskrbnost. Ob koncu gozda zapustimo planinsko pot in se po komaj opaznem kolovozu napotimo navkreber. Naposled prispemo na vrh.

Na vse strani je toliko prelesti, da nas ob tolikšni lepoti prevzame radost. Sedemo na tla in nastavimo obraze soncu. Kaj je lepšega, kot se predajati vonju cvetočih poletnih trav! Vsa okolica diši po njih. Redki oblaki plavajo prek širnih prostranstev in se izgubljajo v neskončni modrini neba. Zrak je napolnjen z nedoločljivim zvokom vzradoščenja. To so trenutki, ki jih je težko opisati, morda zaradi minljivosti lepote trenutka ali zaradi disharmonije sveta, v katerem živimo. Od tod se zazremo v svet pod seboj. Tako drugačen se nam zdi, toliko bolj prijazen! Razgledi, kakršnih smo deležni s Streliškega vrha, presežejo vsa naša pričakovanja. Le z malokatere gore se razgrinja tako

Na startu pod Gorjanci...

Triglavani iz Züricha na Gorjancih

Kot bi trenil je bilo leto naokoli. Lanskega julija, ko smo bili s člani PD Triglav iz Züricha na Nanosu, je bilo dogovorjeno: drugo leto ob istem času gremo na Gorjance in še malo po Beli krajini.
Člani in prijatelji, bilo nas je 38, smo se zbrali v Ljubljani in se odpeljali proti našemu cilju. Ni trajalo posebno dolgo pa smo bili v vasici Gabrje. Od tu pa pot pod noge, da pridemo čimprej na Gospodično! Steza nas je vodila po prijaznem senčnatem gozdu. Pod kočo smo se seveda osvežili ob studencu, ki menda pomlajuje. Glede na omenjeno smo »polovico mlajši« kar odvihrali na Trdinov vrh, nato pa nazaj v kočo, kjer nas je gostoljuben oskrbnik pričakal z okrepčilom.

Na večer smo se odpeljali v Jurovski Brod k nadvse prijazni družini **Ivkovič**, kjer smo se gostili in rajali pozno v noč.
Naslednji dan pa po zasanjani, z brezami posejani Beli krajini: k Trem Faram, v Adlešiče k družini **A. Cvitkoviča**, kjer smo se seznanili z izdelavo domačega lanenega platna in belokranjskih pisanic, v Vinico na ogled rojstne hiše pesnika **O. Župančiča**, daljši postanek pa smo imeli tudi v čarobnem Krajinskem parku Lahinja.
Bila sta dva božanska dneva, ki sta nam obogatila življenje.

Slavica Štirn

... in v Krajinskem parku Lahinja

obširen razgled. Seže od Ljubljane pa do Trsta. Na severu nas pozdravljajo Julijci, pod njimi se vzpenjajo Ratitovec, Porezen, Bohinjske gore, Blegoš... Na jugu se v daljavi blešči modra gladina Jadranskega morja. Globoko pod nami so razložena naselja, vasi in posamezne hiše ter bujni širni gozdovi. Tudi najbolj razvajeno oko najde prizor, ki navduši, prevzame, razveseli.
S Streliškega vrha se vrnemo po isti poti v izhodišče v Vodice. Še bolj pester in zanimiv pa je sestop v Hrušico. V tem primeru se z vrha ponovno spustimo na Slovensko planinsko pot, ki nas z dobrimi markacijami vodi v Hrušico, kjer si lahko ogledamo Arheološki park in zbirko Ad Pirum. Da je tukaj res lepo, nam priča tudi dejstvo, da je imel tukaj po prvi svetovni vojni ajdovski podjetnik **Rizzatti** svoje letovišče, v okoliških gozdovih pa lovišča.
Skratka, Hrušica je kraj, ki ima svoj čar, za katerega se mora zahvaliti svojim naravnim danostim in si ga je vredno ogledati.

Vida Durn

Klub 24 – največji koroški hribovski izziv

Čeprav **Marijan Lačen**, eden od ustanoviteljev Kluba 24, pravi, da je to vrhunski hribovski izziv na robu človekovih zmogljivosti, primeren le za zelo utrjene in vzdržljive planince, navajene hoje po sredogorju in visokogorju, pa vse kaže, da njegov prvi član **Alfonz Prevorčič** ne bo ostal osamljen. Po dveh mesecih sta se mu pridružila že dva planinca iz Mežice, še več koroških gornikov vneto trenira, za članstvo v Klubu 24 pa se zanimajo tudi športniki iz drugih krajev.
Klub 24 so letos ustanovili Občina Črna na Koroškem, Planinsko društvo Črna na Koroškem in Hotel Klub Krnes, kjer je tudi njegov sedež. Njegov namen je promocija koroškega planinstva in turizma. Član postane, kdor v 24 urah zmore vzpone na vseh pet koroških vrhov oziroma se dotakne določenih točk na relaciji spomenik v Črni na Koroškem–cerkev na Uršlji gori–Dom na Slemenu–Koča na Smrekovcu–Ko-

Kdor hoče postati član Kluba 24, se mora povzpeti tudi na vrh Pece. Foto: A. Č.

ča na Loki–vrh Raduhe–Bukovnikovo sedlo–vrh Olševe–kmetija Kumer v Koprivni–vrh Pece–spomenik v Črni na Koroškem. Po kakšnem zaporedju gornik premaguje 80 kilometrov dolgo pot s 4750 metrov vzponov, ni pomembno, prav tako ni določeno, kje jo mora začeti. Zapisana trasa je samo predlog, ki pa se zdi še najbolj smotrn. Sicer pa pot sledi planinskim markacijam in je zaenkrat ne bodo posebej označevali.

Po podatkih iz planinskih vodnikov bi za vzpone do omenjenih točk porabili okoli 30 ur. Prvi klubovec je za pot potreboval rekordnih 18 ur in 33 minut (hodil je 15 ur in 43 minut), njegova posnemovalca pa sta bila z 22 urami bolj »počasna«, a še vedno v zahtevanih okvirih. Moški, starejši od 50 let, in ženske bodo v klub sprejeti, če bodo pot prehodili vsaj v 25 urah. Kontrole v gorah ni, vsakdo si čas meri sam, osnova je planinska etika. Pot je treba v celoti premagati peš, dovoljena je le uporaba pohodnih palic in mobilnega telefona. Pohodniku lahko s hrano in pijačo na poti pomagajo prijatelji. Razumljivo je, da se podviga vsakdo loteva na lastno odgovornost. Kdor zmore izziv, se oglasi v hotelu v Črni, kjer se vpiše v posebno knjigo. Srečanje klubovcev bo vsako prvo soboto v decembru.

Črnjani smo za alternativne športe, pravi **Milan Savelli**, predsednik tamkajšnjega PD. Ideja o Klubu 24 se je porodila iz izziva v enem dnevu osvojiti vse koroške gore, a so se pohodniki do izhodišč pripeljali z avtom. V črnjanskem hotelu Klub Krnes se zbirajo ljubitelji gorskega kolesarjenja, saj je njegov direktor **Dušan Štrucl** v bližini Črne označil več različno dolgih in zahtevnih kolesarskih poti, prireja pa tudi tekmovanja gorskih kolesarjev. Zadnja novost je vožnja s kolesi po rovih opuščenega rudnika svinca in cinka. Tudi tradicionalni Turistični teden nikoli ne mine brez ponudbe za tiste, ki imajo radi gore. Letošnji program so planinci, alpinisti in gorski reševalci poimenovali Hribovski dan, obsegal pa je pohod na Peco, prikaz plezanja in reševanja v Burjakovih pečeh, predavanje **Silva Kara** o njegovih alpinističnih vzponih in predstavitev Kluba 24.

Andreja Čibron-Kodrin

Vrnitev na Watzmann

Planinsko društvo Valentin Stanič iz Kanala in Planinsko društvo Tolmin sta se pred letom dni z majhno skupino udeležili odkritja spominskega obeležja na Watzmannu v Berchtesgadenskem narodnem parku, ki je pobraten s Triglavskim narodnim parkom. Obeležje je posvečeno velikemu evropskemu humanistu tiste dobe in prvopristopniku (pred 200 leti) na najvišji, Srednji vrh Watzmanna (2713 m) **Valentinu Staniču**, našemu rojaku iz Bodreža pri Kanalu. Krajevna skupnost Kanal je tedaj prispevala skoraj polovico sredstev za izdelavo spominske bronaste plošče, ki je vzidana pred planinsko postojanko Watzmannhaus in ki sta jo postavili kulturni ministrstvi Bavarske in Slovenije.

Letos smo se planinci PD Valentin Stanič iz Kanala skupaj s planinci PD Nova Gorica in Ajdovščina in veterani OZVVS Kanal ponovno odpravili na Watzmann. Izlet je vodil planinski vodnik in podpredsednik Planinskega društva Valentin Stanič **Zvonko Lazar**, ki si je s tem nabiral tudi izkušnje za vódenje v tujih gorah.

Obogateni z lanskimi izkušnjami, ko je izlet vodil sijajen planinski vodnik, naš nepozabni prijatelj, občudovalec Valentina Staniča Celjan **g. Primožič**, smo odrinili bolj zgodaj in na naše veselje že po slabih šestih urah prispeli v lepo sončno Salzburško in v Berchtesgaden.

V strahu pred popoldansko ploho, ki je tudi prišla, a smo ji ušli, smo izpustili obisk jezera in zdraviliškega mesteca Berchtesgaden. Naša karavana je štela 34 planincev, od mlajših pa do 80-letnega **Rajka Medveščka**. Trmasto smo se v vročem, soparnem opoldanskem soncu mimo treh pastirskih

Mlajši del »odprave« na Hochecku (2651 m)

planin (na prvi in drugi je izobilje pitne vode) v štirih urah povzpeli po vzorno urejeni planinski poti mimo Staničeve meteorološke postaje do planinskega doma Watzmannhaus na višini 1928 metrov, kjer nas je z vidnim veseljem sprejel znani prijazni oskrbnik. Dom je bil tiste dni nabito poln. Zanimivo je bilo, da smo prenočili in tudi nekaj odličnega bavarskega piva spili precej ceneje kot na naši Kredarici.

Naslednje jutro smo se v čudovitem sončnem vremenu po poltreh urah povzpeli na prvi vrh Watzmanna Hocheck (2651 m). Od tam se nas je dobra polovica drznila povzpeti po zavarovanem divjem grebenu na Srednji vrh Watzmanna (2713 m), ki ga je Stanič prvi preplezal pred 200 leti.

Zadovoljstvo ob vrnitvi je bilo nepopisno. Morda bi pogrešali le kak par spočitih nog. V dolini smo bili zgodaj popoldne in smo se pred vožnjo domov zapeljali še do čarnega jezera Königsee pod Watzmannom. Do Slovenije smo se v glavnem utapljali v lepih spominih doživetij preteklih dveh dni.

Čez nekaj dni, ko pozabimo na bolečine v mišicah, bomo spet sanjali o vrnitvi v ta čudoviti vzorno urejeni in čisti bavarski narodni park.

Marijan Nanut

Dan Kamniških planin

Pri planinski koči na Kokrskem sedlu je Planinsko društvo Kamnik letošnjega 23. julija pripravilo tradicionalni Dan Kamniških planin, ki se ga je udeležilo veliko planincev, ti pa so pripravili prav prijetno vzdušje. Ob tej priložnosti je zbrane nagovoril predsednik PD Kamnik **Dušan Štefula**, ki je izrazil zadovoljstvo, »da ste danes z nami na Kokrskem sedlu, saj proslavljamo 107-letnico obstoja društva, ki zdaj združuje preko 2000 članov in je najstarejša planinska organizacija v naši mladi državi«.

Posebej je poudaril, da društvo oskrbuje dve planinski postojanki, kočo na Kamniškem in Kokrskem sedlu, za kateri vzorno skrbi, kot skrbi tudi za druge svoje objekte, za obe tovorni žičnici, za planinska pota, makadamsko cesto z mostovi, upravno poslopje in še kaj, skoraj vse te objekte pa so zadnji čas obnovili.

Ob tem ni pozabil omeniti, da so zadnji dve leti obe svoji planinski koči opremili s čistilnimi napravami za čiščenje odpadnih vodá, kočo na Kamniškem sedlu pa še z napravo za kemično čiščenje kapnice, ki je prva taka naprava v slovenskih gorah; tako napravo nameravajo vgraditi tudi v Koči na Kokrskem sedlu, če jim bo le uspelo dobiti dovolj denarja. Z raziskavami so namreč že večkrat ugotovili, da sta tako studenčnica kot kapnica na tej višini neužitni. Dejal je tudi, da za pogon teh naprav in za obratovanje malih gospodinjskih aparatov, elementov za zveze in za razsvetljavo uporabljajo sončno električno energijo, ki jo pridobivajo s sončnimi celicami.

Pomembna pridobitev bo rezervni vir napajanja z električno energijo z agregatom na veter, ko bo za to ustrezna tehnologija – in denar.

»Nekaj planincev je že večkrat izrazilo željo,« je dejal predsednik PD Kamnik Dušan Štefula, »da bi imeli v spomladanski sezoni odprto vsaj eno svojo visokogorsko postojanko. Obveščam vas, da pride glede tega v poštev samo Kamniško sedlo. To smo pred dvema sezonama že preizkusili, vendar je bil obisk ob lepih koncih tednov zelo majhen in nismo imeli pokritih niti lastnih stroškov.«

V nagovoru zbranim ni pozabil posebej poudariti, da »imamo v našem društvu vse planinske sekcije, ki jih takšno društvo mora imeti. Zelo uspešni so alpinisti, ki so v pretekli sezoni opravili vrhunska dejanja, ki jim jih je zavidal ves planinski svet. Uspešni so tudi pohodniki, saj prirejajo tedenske izlete v različne gore. Te pohode vodijo naši vodniki, njihov odsek pa šteje 29 članov različnih kategorij. Oživlja delovanje mladinskega odseka, dobro pa delujejo tudi tri planinske sekcije na osnovnih šolah. Naobširnejše je delo komisije za gospodarstvo, koče in pota, ki skrbi za vsa osnovna sredstva in ji dela niti v prihodje ne bo zmanjkalo.«

Potem ko je prisotne povabil k delu v odboru in komisijah, jim je zaželel še veliko prijetnih pohodov v naravo in predvsem v gorski svet ter jih prihodnje leto povabil na Dan Kamniških planin na Kamniško sedlo.

Praznik planincev na Begunjščici in pod njo

V soboto, 1. julija 2000, je bilo na pobočjih Begunjščice vse živo. Ob 10. uri so na vrhu odkrili smerni kamen, ob 11.30 so odprli ekološka suha stranišča pri Roblekovem domu, ob 12. uri je bila sveta maša.

Vrh Begunjščice je geodetska točka prve kategorije in že od nekdaj dokaj obljuden vrh. Velika večina obiskovalcev pa ni poznavalcev gorskega sveta do te mere, da bi ob primerni vidljivosti lahko spoznala posamezne vrhove, ki so vidni od tod. Že nekaj časa je bila želja radovljiških planincev, da bi obiskovalcem na samem vrhu ponudili primerne informacije. Zato jim je še kako prav prišla ideja župana **Janka Stuška**, ki je predlagal, da bi na vrhu postavili smerni kamen. Upravni odbor društva je predlog podprl in povezali so se z arhitektom **Markom Šenkom**. Po načrtu g. Šenka, ki se je odrekel avtorskemu honorarju, so v podjetju Marmor Hotavlje oblikovali kamen in gravirali gornjo površino. Na njej je označenih 35 vrhov, ki so vidni z vrha Begunjščice. K postavitvi smernega kamna so prispevale sredstva tudi sosednje občine, zato so na plošči označili tudi sedeže vseh treh občin. Sodelovali so tudi Geodetska uprava iz Kranja, ki je izdelala računalniški izris zgornjega dela plošče s smermi, Letalska enota policije z Brnika, ki je opravila brezplačen prevoz z letališča Lesce do vrha, in **Franc Stroj**, ki je omogočil prevoz betonske podlage za betoniranje.

Na prireditvi ob otvoritvi kamna so bili prisotni podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Franc Ekar**, radovljiški župan Janko S. Stušek, svétnik žirovniške občine **Dušan Rajgelj**, predsednik radovljiškega združenja veteranov vojne **Janez Koselj**, direktor policijske uprave Kranj **Jože Mencin**, varuh človekovih pravic **Ivo Bizjak**, predsednik Krajevne skupnosti Begunje **Brane**

Ko so pri Roblekovem domu odprli ekološka stranišča, je govoril predsednik PD Radovljica Tone Tomše.

Gogala in seveda mnogo ljubiteljev Begunjščice – bilo jih je kar čez 100.

Poleg krajših priložnostnih nagovorov gostov je imel govor predsednik PD Radovljica **Tone Tomše**. Poudaril je pomen Begunjščice v geološkem, botaničnem in gospodarskem smislu. Orisal je Begunjščico z vsemi njenimi geološkimi in botaničnimi posebnostmi, kako pomembna je bila nekdaj za razvoj železarstva na Gorenjskem, predvsem pa njene planine, ki so danes spet obljudene. Misli o tej cvetoči, a tudi zahtevni gori je zaokrožil takole:

»Obeležje, ki ga odkrivamo danes, naj bo v pomoč obiskovalcem tega vrha, naj bo spomin na prehojeno pot mnogih pred nami in obenem simbol sožitja treh gorenjskih občin Žirovnice, Tržiča in Radovljice ter vseh ljudi, ki v srcu dobro mislimo. Z njim naj ta najvišji vrh radovljiške občine pridobi pomen, ki mu nedvomno pripada.«

Ob pol dvanajsti uri je bila otvoritev novih ekoloških stranišč ob Roblekovem domu. Zgrajena so bila v okviru bilateralnega projekta ekološke sanacije planinskih koč, projekt je bil financiran iz sredstev programa Phare, PZS in iz sredstev PD Radovljica. Po svoji legi je najvišji ekološki objekt v radovljiški občini.

Za predsednikom Tonetom Tomšetom je govoril še **Danilo Sbrizaj**, strokovni sodelavec Planinske zveze Slovenije. Obrazložil je delovanje tega ekološkega objekta. Opremo za stranišča je dostavil avstrijski proizvajalec **Alfred Gruber** in Solaris. Vsa dela pri montaži opreme je vodil dipl. ing. **Gottfried Steibacher** s svojimi podizvajalci. S strani ministrstva za okolje in prostor, PZS in PD je dela usklajeval **Niko Rožič**. Posamezni člani planinskega društva, predvsem pa oba gospodarja Roblekovega doma, so v realizacijo projekta vložili ogromno prostovoljnih ur. Novo pridobitev je pozdravil tudi radovljiški župan Janko Stušek.

Slovesnosti se je udeležilo okoli 300 ljudi. Veseli smo bili, da je bila med nami tudi gospa **Meta Rojnik**, dolgoletna članica UO in tajnica PD Radovljica. To pot je bila na Robleku še s prav posebnimi občutki, saj je šele letos zvedela, da je bil njen stari oče nihče drug kot slavni **Hugon Roblek**! Pri iskanju dokumentov o svojem pokojnem očetu je namreč dobila dokument, ki verodostojno izpričuje, da je bil njen oče Roblekov sin in je potemtakem ona Roblekova vnukinja!

Hugon Roblek je bil lekarnar iz Radovljice. Z vso dušo je bil predan goram, bil je resnično velik planinec in idealist. Skupaj z Aljažem je postavil temelje slovenskemu planinstvu na Gorenjskem. Prav na njegovo pobudo so zgradili več planinskih domov. Markiral je pota v Julijcih in poskrbel za povezavo s Tolminsko.

Ob 12. uri je bila pred Roblekovim domom sveta maša, pri kateri je sodeloval tudi pevski zbor iz okolice Ajdovščine in Vipave.

Slavje med planinskimi prijatelji se je nadaljevalo še vse popoldne. *Sosednji Stol je kar zavistno gledal na* svojo sosedo Begunjščico, ki je bila ta dan res vsa praznična.

Ivanka Korošec

SPOT 2000 Mariborsko Pohorje

Odbor za orientacijo pri MK PZS je razpisal slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT) za 6. in 7. maj 2000 na Mariborskem Pohorju, v okolici Mariborske in Ruške koče. Za pripravo je bil imenovan organizacijski odbor **Matjaž Hafner, Božo Jordan, Matjaž Bandelj** in **Bojan Rotovnik** s strani MK PZS in s strani MO PD Maribor Matica **Aleš Arih, Janko Breznik, Aleš Glavnik, Franci Vračko** in **Vanja Teichmeister**. Vodja tekmovanja je bil Janko Breznik, tehnični vodja Aleš Glavnik, delegata MK PZS pa Božo Jordan in Bojan Rotovnik. Celoten odbor se je sestal dvakrat: v prostorih PD Maribor Matica in ob analizi tekmovanja 29. junija v Ljubljani na PZS. Za prvo pomoč je oba dneva tekmovanja skrbela GRS Maribor s terenskim avtom in psom. Prvi dan je pri organizaciji in izvedbi tekmovanja sodelovalo 12 ljudi, drugi dan pa 25. Sodelovalo je 59 ekip z 262 udeleženci.

Prvi dan je bil zbor pri pohorski vzpenjači. Start je bil pri hotelu Bellevue za kategorije C, D in H, ki so šle po progi, speljani po severnem pobočju Pohorja do Ruške koče. Po 21. uri je bilo še nočno tekmovanje, preizkus znanja vozlov, določanje razdalj in azimuta ter obhod ovire. Zaključek tega dela je bil do triindvajsetih.

Drugi dan tekmovanja so ekipe startale ob pol osmih od Ruške koče in šle po progi po južnem pobočju Pohorja z 9 KT (dve sta bili živi). Ob osmih so startale ekipe A,

B, E, F in G pri Mariborski koči. Progi A in B sta imeli 7 KT (od tega 6 »živih«), B, E in F pa 8 KT (tudi 6 »živih«). Na koncu so vse ekipe opravile še dodatni nalogi streljanje z lokom in zračno puško. Tekmovanje je bilo končano do štirih popoldne.

Na tekmovanju so bile problem karte, ki so jih skenirali in kopirali z dveh kart (z dovoljenjem GU), ker ni novih podatkov o poteh in cestah, kar je orientacijo in hojo oteževalo.

Slovenskega planinskega orientacijskega tekmovanja se je udeležilo 10 ekip kategorije A, 13 ekip B, 9 ekip C, 4 ekipe D, 6 ekip E, 6 ekip F, 4 ekipe G in 7 ekip kategorije H. Tu sta sodelovali dve ekipi udeležencev letošnjega tečaja za inštruktorje planinske vzgoje. Rezultati so bili objavljeni na internetu.

Prvouvrščene ekipe so prejele pokale, drugo- in tretjeuvrščene nagrade, vse ekipe so dobile tiskano pisno priznanje.

Vreme je bilo tekmovalcem naklonjeno, kar je pripomoglo k dobremu razpoloženju. S tega tekmovanja bo mogoče že dobiti sliko, kako z organizacijo in delom naprej in tudi, kako naj bi to finančno pokrili in porazdelili stroške. V kratkem bo objavljen razpis za naslednjega izvajalca SPOT.

B. J.

Korošica – cilj 3. pohoda železarjev

Organizacijski odbor z Raven na Koroškem (na čelu s **Francijem Telcerjem** in z »njegovimi« gorskimi reševalci, s podružnico SKEI v železarskih družbah in s planinskimi vodniki) je – sodeč po udeležbi – izbral privlačno točko. Vzpona na Korošico se je namreč 26. avgusta udeležilo več kot 200 pohodnikov iz vseh železarskih središč. Z avtobusi so se pripeljali do planine Ravne, od tam pa so pot nadaljevali peš. Prek Korita in Zelenih trat so prispeli na Moličko planino, od tam pa na Korošico. Vračali so se prek planine Podvežak. Zaključek pohoda je bil v Lučah, kjer sta pohodnike pozdravila ravenska županja **Ivana Klančnik** in namestnik direktorja Metala Ravne **Andrej Gradišnik**.

A. Č.

Obalni tabor na Soriški planini

26 otrok iz Lucije, Kopra, Dekanov in Ankarana, starih od pet do 12 let, je letošnje počitnice preživelo osem čudovitih dni v planinskem raju med dobrimi ljudmi pri oskrbniku Stanku in kuharicah Brigiti in Anki ter pri domačinih v Sorici. V bogatem programu male planinske šole so se seznanili s pravilnim odnosom do narave, z varnostjo, s tem, kakšno naj bo prijateljstvo med planinci, z dejavnostjo gorske reševalne službe, opremo planinca in alpinista, učili so se delati vozle in se seznanjali celo s plezalnimi veščinami. Spoznavali so zaščitene rastline, se seznanjali z orientacijo, zakaj se je potrebno in koristno vpisovati v vpisne knjige in še marsičem.

Naša **Danica Blažina** je bila v vsem tem zares uspešna. Sicer pa je tako že vse od leta 1986, ko hodimo skupaj na tabore. Z njo smo si v navezi po skupinah ogledali bunker na Lajnarju, osvojili smo še vrhove Dravh, Slatnik, Možic in Danjarsko planino in se spustili v Sorico na kmetijo, kjer so otroci od blizu spoznali vrsto domačih živali.

Gospodinja je za nas spekla pecivo, oskrbnik koče na planini nam je pripeljal pijačo in napolitanke. Gostoljubnost družine **Trojar**, pri kateri smo bili, je izredna, prav tako gostoljubnost pastirske družine iz Kranja, kjer so velike očke otrok spremljale strojno in ročno molžo krav, kjer so otroci hodili med kravami v hlevu in na pašniku, kjer so videli tudi kozice in kjer so poskušali star in mlad kravji sir. Nekateri otroci so povedali, da so dotlej molžo krav videli samo v risankah.

Prvo julijsko nedeljo smo bili s pastirji pri ogradi in smo prešteli več kot sto ovc. Mlado ovčjo družino smo srečali tudi na Možicu.

Ko smo otroke na koncu vprašali, kaj jim je bilo najbolj všeč, so odgovorili, da so bili to vojaški bunkerji, ki so jih raziskovali s svetilkami, in tisti večer, ko so z Ivanom pripravili kres in ga zakurili, in ko so se z Marijo igrali igre, všeč jim je bil tudi pes Reks, všeč jim je bilo pri pastirjih, v Sorici, z lovcem, ko so poslušali pravljice za lahko noč in ko jim je Nevenka igrala na flavto in na harmoniko, všeč jim je bila mala planinska šola, dobra hrana in še marsikaj.

Na izletih so hodili v skupinah: Hudi volkovi z Danico, Kekci in Mojce z Nevenko, Gamsi z Marijo in Orli z Ivanom. Z Marijo so komisije ocenjevale hojo na izletih in urejenost sob, sladkarije kot nagrade pa so bile prav mamljiva spodbuda.

Vsa doživetja s tabora smo strnili na triurno in štiriurno video kaseto, starši pa imajo možnost, da se odločijo za daljšo ali krajšo različico. Izpolnjene dnevnike Ringaraja za najmlajše iz vrtca Semedela in Dnevnike mladega planinca bodo otroci prejeli pozneje skupaj z nagradami Planinske zveze Slovenije.

Nevenka Furjan,
vodja planinskega tabora

Bili smo na taboru na Soriški planini.

Udeleženci tabora pri Bivaku III Za Akom

Foto: Leon Kodre

19. planinski tabor Dovje 2000

Tradicionalni planinski tabor smo vipavski planinci imeli letos v Dovjem pri Mojstrani od 22. do 29. julija. Lokacija tabora je bila nad vasjo Dovje z enkratnim pogledom na Triglav, ki nas je vsakodnevno očaral. Na taboru je bilo 36 osnovnošolcev, 30 srednješolcev, med njimi tudi mladinski planinski vodniki, in 15 ljudi, prepotrebnih za izvedbo tabora (kuharja, ekonom).

V soboto dopoldne, ko smo z avtobusom prispeli na prizorišče tabora, so si morali udeleženci sami postaviti šotore, kar je nekaterim povzročalo nemalo težav. Vendar smo s skupnimi močmi večino težav rešili in naša domovanja so bila pripravljena, da nas za teden dni sprejmejo v svoj objem. Po večerji so MPV napovedali nočni pohod, priprave so se začele z baterijskimi svetilkami. Pohod je bil po poteh nad Dovjem in nam je lepo uspel. Naslednje jutro smo se odpravili na planinski izlet in si ogledali Martuljške slapove ter soteske in se vzpeli do Bivaka III. Za Akom. Po vrnitvi v tabor so bile popoldne športne aktivnosti – odbojka, badminton in nogomet.

V ponedeljek je bil izlet iz tabora na Belo peč (1459 m), planino Dovška Rožca in na Dovško Babo (1891 m). Z vrha Dovške Babe se nam je ponujal razgled po Koroški. Z vrha nas je pot vodila na Hruški vrh (1776 m), Rožco (1587 m) in nato spust v dolino Hruško in naprej do planinskega tabora.

Naslednja dva dneva smo imeli slabo deževno vreme in smo ju izkoristili za izobraževanje. Praktično smo spoznali vozle in njihovo uporabo ter ob varovanju planinskih vodnikov plezali na bližnjo češnjo. Potekala so tudi tekmovanja v šahu, briškoljadi in o znanju planinske šole. Ocenjevali smo urejenost šotorov in celotnega tabora.

Naslednji izlet je bil na Kepo (2143 m) s starejšimi, z mlajšimi pa smo se odpravili na Jerebikovec (1593 m). Za konec smo se povzpeli še na Sleme (2077 m).

Za zaključek tabora smo pripravili taborni ogenj in odmevno planinsko tombolo z bogatimi nagradami. Za vse udeležence smo pripravili majice z motivom planinskega tabora v Dovjem. Obiskali so nas tudi predstavniki MK PZS in si ogledali tabor. Zvečer smo ob tabornem ognju veseli in razposajeni končali letošnji planinski tabor v Dovjem.

Leon Kodre

Planinski tabori PD Brežice 2000

Namen planinskih taborov, ki jih izvajamo že vrsto let, je že od samega začetka navajanje na bivanje v naravi, spoznavanje gorskega sveta, pridobivanje in utrjevanje planinskega znanja in prijetno druženje. Družinski planinski tabor pa ima še eno dobro stran. Otroci in starši so skupaj od jutra do večera, skupaj doživljajo lepoto narave, premagujejo napore, se igrajo in veselijo. Za vse to je, žal, v marsikateri družini zaradi preobremenjenosti staršev dandanašnji vse manj časa.

Letos so prvi teden v juniju najmlajši planinci iz PS pri VVZ Brežice preživeli pet dni na Kalu. Povzpeli so se na Klobuk, vrh Kala in Mrzlico ter obiskali Rajsko dolino. Postavljali so bivake, hodili po brezpotjih, se seznanjali z naravo in planinskimi veščinami. Vodila jih je mentorica in planinska vodnica **Andreja Ogorevc**.

Mladinski planinski tabor je bil od 30. 6. do 9. 7. na tabornem prostoru ob Koči pri Jurju v Kamniški Bistrici. Udeležilo se ga je 18 otrok, večinoma osnovnošolcev iz 3. in 4. razreda, in vodstvo tabora, skupaj 24 planincev.

V času taborjenja so obiskali Park spominov, slap Orglice, naravni most Predoselj, se povzpeli na Kamniško sedlo, Brano, Vel. planino in Grintovec. V taboru so organizirali tudi športne in družabne igre. Otroci so igrali nogomet, badminton in odbojko, se urili v orientaciji in tekmovali v »olimpijskih igrah«. Vadili so tudi plezanje na Žagani peči. Tabor je vodil planinski vodnik **Tone Hribar**.

Od 9. do 16. 7. smo na lokaciji mladinskega tabora izpeljali tudi družinski planinski tabor, ki se ga je udeležilo 22 otrok in 28 odraslih članov društva.

Čeprav nam je vreme ves čas nagajalo, smo program, ki smo si ga zastavili, v celoti uresničili. Sprehodili smo se skozi Park spominov, nadaljevali pot do Lepega kamna in Sivnice. Povzpeli smo se na Kamniško sedlo, vzpon na Brano pa je zaradi megle in vetra moral odpasti. Obiskali smo tudi slap Orglice in naravni most Predoselj. Nadvse zanimiv je bil pohod na Vel. planino. Spremljal nas je gorski vodnik in inštruktor **Bojan Pollak** ter nas seznanil z zanimivostmi Planine. Zaradi slabega vremena je odpadla tura na Grintovec, prišli smo samo do koče na Kokrskem sedlu. Obiskali smo še Korošaške slapove.

Vsi udeleženci so se v času taborjenja seznanili z orientacijo in sodelovali v planinskem mnogoboju. Mladi planinci pa so se pomerili tudi v planinskem kvizu. Pet mla-

dih planincev je opravilo izpit iz planinske šole, novinci pa so doživeli še planinski krst. Izdali smo tudi taborni časopis Viharnik. Tabor je vodila planinska vodnica **Marija Veble**.

Marija Veble

Šele v vrtcu in že planinci

S cicibani – planinci v vrtcu Ciciban Sevnica dajem poudarek spoznavanju narave, navajanju, da znajo neko stvar, rastlino, žival ali pojav najprej sploh opaziti, se zaustaviti, opazovati, spoznavati, se pogovarjati o njej. Otroke skušam navajati na ljubezen do narave, da naravo doživljajo in si oblikujejo čustven in kulturen odnos do nje, da so jo pripravljeni varovati. Že otroke skušam navajati na varstvo narave in njenih dobrin in krepim željo po odkrivanju novega in neznanega.

Postopno uvajam otroke v planinsko dejavnost, ki sodi v vseh letnih časih med najbolj zdrave oblike preživljanja prostega časa. Otroci si tako krepijo zdravje in organizem z gibanjem in hojo, pridobivajo in krepijo si telesno zmogljivost in vzdržljivost.

Naš zelo pomemben cilj je, da ob lepih skupnih doživetjih negujemo prijateljstvo in premagujemo napore ter se znamo veseliti ob dosegu zastavljenih ciljev s poudarkom na medsebojni pomoči. Skušam navajati že predšolske otroke, da gorništvo postopno sprejemajo kot osebno vrednoto, s katero bodo lahko v vseh starostnih obdobjih bogatili svoj prosti čas. Ob tem dajem poudarek oblikovanju pozitivnih karakternih lastnosti, kot so samostojnost, vztrajnost, samopremagovanje, potrpežljivost, nesebičnost, krepitev samozavesti, strpnost, ki jih v življenju še kako potrebujemo.

Na naših poteh se številni planinci, ki nas srečujejo, kar ne morejo načuditi, da so tako majhni otroci, štiri-, pet-, šestletniki, že pravi planinci, kar radi potrjujemo z našo planinsko himno »Smo mladi planinci iz Sevnice doma«.

Občutke otrok je kar težko opisati, potrebno jih je doživeti skupaj z njimi. Vredno je! Res je pravi čar vrh gore premagati z najmlajšimi.

Pomembno mi je, da že najmlajši najprej dobro spoznavajo svoj domači kraj, svojo bližnjo okolico, bližnje griče in zanimivosti, šele nato težavnost in dolžino tur stopnjujem in krenemo na potep delno že z vlakom in nato peš na sosednje hribčke. Začeli smo tako na bližnjih Hrastih, sevniškem gradu, Lamperčah, Sv. Roku, Žabjeku, Selah, Lukovcu, Lisci, nadaljevali na Celjski koči, Humu nad Laškim, za zaključni izlet smo imeli srečanje staršev in otrok na Šmohorju, kjer smo vztrajnim cicibanom – planincem podelili nagrade PZS za njihovo risanje doživetij v planinske dnevnike Ringa- raja in za ves njihov trud na prehojenih planinskih poteh. Skupno smo se otroci in starši srečali tudi v planinskem zavetišču pod Sv. Rokom, kjer nam je **Jože Prah** pripravil zanimiv ogled lepot gorá z diapozitivov, spoznavali smo tudi planinsko opremo, življenje izkušenih planincev sevniškega PD v gorah in še mnogo zanimivega, med drugim še vtise s Cici – družinskega tabora.

Pravijo, da iz malega zraste veliko. Če lahko otrokom damo darilo, jim dajmo navdušenje! Skušajmo jim približati svet gora, ki je blizu, pa obenem tako daleč, ki je del naše dežele in ga imamo tisti, ki hodimo v gore, takooo radi.

Cveta Fakin

Med potjo na Volinjek smo si na Riflovem vrhu privoščili malico.

Varstveni center ima težave

Varstveno delovni center Zagorje ob Savi je javni socialnovarstveni zavod, ki varuje, usposablja in zaposluje odrasle duševno in telesno prizadete osebe iz štiri občin: Litija, Zagorje, Trbovlje in Hrastnik. Zavod svoje poslanstvo opravlja od januarja 1984 in v letu 2000 vključuje 90 invalidnih oseb.

Strokovni delavci VDC-ja dajejo največji poudarek višji kakovosti njihovega življenja. Zato se v našem zavodu poleg dela odvijajo tudi dodatne dejavnosti. Naša najnovejša pridobitev v tej smeri je strokovna delavka – mentorica planinske skupine, ki je tudi v našem zavodu ustanovila planinsko skupino.

Prvi izleti so že za nami in naleteli smo na prve težave. Nihče od članov naše skupine nima planinskih čevljev niti nahrbtnika. Če imate kaj od tega odveč in je še uporabno, nas pokličite na telefon 03/56 64 024 in veseli bomo vaše pomoči.

Mali oglas

Knjigo Kapljice, za katero je besedilo napisala **Ksenija Prukova** in ki jo je ilustriral znani slovenski alpinist **Edo Deržaj**, izšla pa je pred več desetletji, bi rad kupil ali si jo izposodil zato, da bi jo vsaj enkrat prebral svojemu triletnemu vnuku. Vse, ki to knjigo imajo in bi mi hoteli ustreči na en ali drug način, vljudno prosim, da me pokličejo na naslov: **Ciril Velkovrh**, 1000 Ljubljana, Ziherlova 10, tel. 0609/64 00 20 ali 01/2835 839.

MAMMUT - EDEN VODILNIH SVETOVNIH PROIZVAJALCEV GORNIŠKE, OUTDOOR IN TREKING OPREME; 130 LET INOVACIJ, KVALITETE, IZKUŠENJ, TRADICIJE IN ZAUPANJA KUPCEV

UVOZNIK IN DISTRIBUTER

T.E.R.R.A.

GORNIŠKA OPREMA
MOUNTAINEERING EQUIPMENT
SI 2000 Maribor, I. Internacionale 22, Slovenija
Tel.: +386 62 227 613, 109 53 20
Fax: +386 62 109 53 21

NA VAŠO ŽELJO VAM POŠLJEMO BREZPLAČEN KATALOG; ZA DRUŠTVA, ORGANIZACIJE IN USTANOVE POSEBNE UGODNOSTI.

PLANINSKI KOLEDARJI 2001

ZA LETO 2001 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

PO GORSKIH POTEH 2001

Glavni motivi 12 koledarskih listov so naš gorski svet od Štajerske prek Gorenjske in tja do Primorske, na 24 dopolnilnih posnetkih pa so biseri iz življenja narave. Na zadnjem listu je povzetek oziroma kratek oris pristopov na vrhove in koče.

Format je pokončen 33 × 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Cena do 20. 9. 2000 je 750 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV

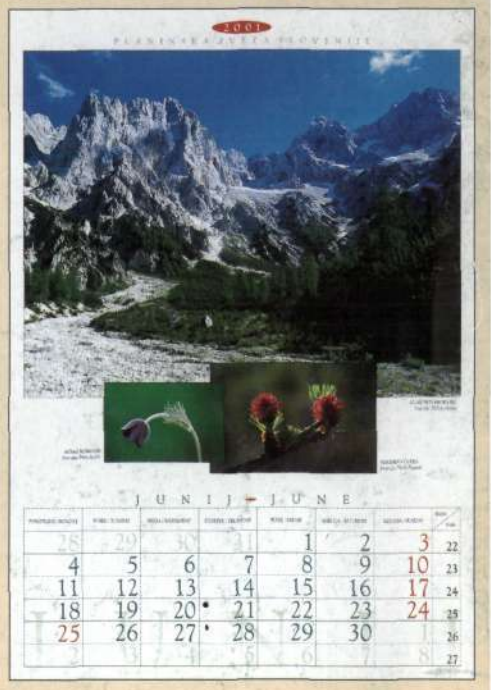

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA
PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO

RAZGLEDI PO SLOVENSKIH GORAH 2001

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. Koledar dopolnjuje 12 manjših fotografskih posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja. Zadnja stran prinaša risbe in opis najpomembnejših planinskih koč.
Format je dvojen, torej 42 × 30 cm, v visečem položaju 42 × 60 + 5 cm dodatka za dotisk.
Cena do 20. 9. 2000 je 780 SIT za izvod. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.
Po 10. točki 26. člena Zakona o davku na dodano vrednost smo kot registrirani davčni zavezanec oproščeni obračuna DDV.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU (tel.: 01/434 30 22 ali 434 30 23/interna 104, faks: 01/43 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.